

”Olen lukenut groomingista”

– Alakouluikäisten lasten vanhempien käsityksiä seksuaali- ja turvataitokasvatuksen mahdollisuuksista edistää lasten turvallista sosiaalisen median käyttöä

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteiden maisteriohjelma
Luokanopettajan opintosuunta
Pro gradu -tutkielma 30op
Kasvatustiede
Kesäkuu 2020
Janika Moilanen

Ohjaaja: Anna Uitto

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Opettajankoulutuslaitos	
Tekijä – Författare – Author Janika Moilanen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”Olen lukenut groomingista” – Alakouluikäisten lasten vanhempien käsityksiä seksuaali- ja turvataitokasvatuksen mahdollisuuksista edistää lasten turvallista sosiaalisen median käyttöä			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Kasvatustiede			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma / Anna Uitto		Aika – Datum – Month and year 6/2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 70 s + 5 liites.
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p><i>Tavoitteet.</i> Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisia käsityksiä vanhemmilla on koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta ja mikä vaikutus niillä on lasten turvalliseen sosiaalisen median käyttöön. Lapsilla on yhä nuorempana omat älypuhelimet. Älypuhelimien ja -laitteiden lisääntyminen tarkoittaa sitä, että lapsilla voi olla vapaapääsy Internetiin ja sitä kautta sosiaaliseen mediaan. Olisi ehdottoman tärkeää, että lapsille opetettaisiin, miten sosiaalisessa mediassa tulisi toimia. Lapsien tulisi ymmärtää sosiaalisen median vaarat, jotta pystyttäisiin ennaltaehkäisemään muun muassa lasten kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö virtuaalimaailmassa. Seksuaali- ja turvataitokasvatuksen sisältöä ja määrää ei määritetä Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) vaan kasvatuksen toteutus riippuu täysin koulusta ja opettajasta. Keskeisiä kysymyksiä ovat, tietävätkö vanhemmat, miten heidän lapsensa koulussa seksuaali- ja turvataitokasvatusta toteutetaan ja mitä sisältöjä kasvatuksessa käsitellään.</p> <p><i>Menetelmät.</i> Tässä tutkimuksessa tutkittiin alakouluikäisten lasten vanhempia (N = 75). Tutkimus toteutettiin mixed methods –tutkimuksena, joten aineistoa kertyi niin laadullista kuin määrällistäkin. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella sosiaalisen median kautta, joten vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen. Aineiston laadullinen osio analysoitiin sisällönanalyysillä käyttäen. Aineiston määrällinen osio analysoitiin Mann-Whitney U-testin ja Kruskal-Wallis H-testin avulla.</p> <p><i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Tuloksista ilmeni, että vanhemmat olivat jossakin määrin huolissaan lasten sosiaalisen median käytöstä. Vanhemmat kokivat, että koulun järjestämä seksuaali- ja turvataitokasvatus ei ollut riittävää. Myöskään yhteistyöhön koulun ja kodin välillä seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä asioista ei oltu tyytyväisiä, koska yhteistyö oli vanhempien mielestä vähäistä tai sitä ei ollut lainkaan. Vanhemmat kokivat, että koulussa järjestettävä seksuaali- ja turvataitokasvatus on tärkeää ja se tulisi aloittaa tarpeeksi aikaisin, jopa ennen kouluikää. Vanhemmat kokivat myös, että seksuaalisuuteen ja turvataitoihin liittyvä keskustelu omien lasten kanssa oli helppoa, vaikka he eivät aina tienneetkään, miten ja milloin asioista tulisi keskustella. Vaikka keskustelu vanhempien mielestä tuntui helpolta, silti heidän mielestään olisi tarpeen saada lisätietoa siitä, miten itse voisi toteuttaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta kotona. Tulosten perusteella voidaan todeta, että seksuaali- ja turvataitokasvatusta tulisi olla hieman enemmän koulussa, jotta lapset pystyisivät välttämään sosiaalisen median vaaroja.</p>			
Avainsanat – Nyckelord seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, seksuaaliterveys, turvataidot, turvataitokasvatus, sosiaalinen media			
Keywords sexuality, sexual education, sexual health, safety skills, safety skills education, social media			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Faculty of Educational Sciences		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Teacher Education
Tekijä – Författare – Author Janika Moilanen		
Työn nimi – Arbetets titel – Title ”I have heard about grooming” – Parents of primary school children’s perceptions of the possibilities of sexual and safety skills education to promote children to use safe social media		
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Education		
Työn laji – Arbetets art – Level Master’s Thesis / Anna Uitto	Aika – Datum – Month and year 6/2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 70 pp. + 5 appendices
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p><i>Objectives.</i> The aim of the study was to find out what kind of perceptions parents have about the sexual and safety skills education offered by the school and what effect they have on their safe use of social media. More and more younger children have their own smartphones. The commonness of smartphones and smart devices means that children may have free access to the Internet and through it to social media. It would be absolutely essential that some party will teach to children how to act on social media. Children should understand dangers of social media, so it will be able to prevent, for example, child abuse and mistreatment in the virtual world. The content and amount of sexual and safety skills education is not defined in the Curriculum for Basic Education (2014), but the implementation of education depends completely about the school and the teacher. Essential questions are do parents know how sexual and safety education is implemented in their children’s school and what contents are conversed on the education.</p> <p><i>Research methods.</i> The target group here were the parents with a child in primary school (N = 75). The study was carried out as a mixed methods study, where the research data came from both quantitative and qualitative orientation. The data was collected a questionnaire by social media, so the answering based on voluntary. The qualitative section of the data was analyzed using content analysis. The quantitative part of the data was analyzed using the Mann-Whitney U-test and the Kruskal-Wallis’ H-test.</p> <p><i>Results and conclusions.</i> The results showed that parents are somewhat concerned about children’s use of social media. Parents felt that sexual and safety skills education organized by the school was not enough. The co-operation between the school and the home on issues related to sexual and safety skills education was also dissatisfied, as the parents consider it to be low or non-existent. Parents felt that sexual and safety skills education was important and it should start early enough, even before school age. Parents also felt that having conversation about sexuality and safety skills is easy with their own children even though they didn’t always know how and when things should be discussed. Even though the discussion may seem easy to parents, they think it would be nice to have some additional information on how they can implement sexual and safety skills education themselves at home. Based on the results, it can be concluded that there should be a little more sexual and safety skills education in school so children can prevent dangers on social media.</p>		
Avainsanat – Nyckelord seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, seksuaaliterveys, turvataidot, turvataitokasvatus, sosiaalinen media		
Keywords sexuality, sexual education, sexual health, safety skills, safety skills education, social media		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	SEKSUAALISUUS.....	4
2.1	Seksuaalisuuden määrittely	4
2.2	Lasten ja nuorten seksuaalisuus	6
2.3	Seksuaaliterveys	9
2.4	Seksuaalioikeudet	10
2.5	Seksuaalikasvatus	12
2.5.1	Seksuaalikasvatuksen aihealueet	15
2.5.2	Seksuaalikasvatus koulussa	17
3	ALAKOULUN TURVATAITOKASVATUS	19
3.1	Turvataitokasvatus.....	19
3.2	Turvataitokasvatus koulussa	20
3.3	Turvataitokasvatukseen liittyvä turvallinen sosiaalisen median käyttö.....	21
3.3.1	“Sexting”	23
3.3.2	”Grooming”	24
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄT	26
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
5.1	Mixed Methods –tutkimus	27
5.2	Aineiston kuvaus	29
5.2.1	Aineistona sähköisen kyselylomakkeen vastaukset.....	29
5.2.2	Tutkimuksen osallistujat.....	31
5.3	Aineiston analysointi	31

6	TULOKSET	37
6.1	Alakouluikäisten lasten vanhempien käsityksiä koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta	38
6.2	Alakouluikäisten lasten vanhempien näkemyksiä siitä, millaisia vaaroja sosiaalisessa mediassa voi olla liittyen lapsen omaan seksuaalisuuteen ja turvalliseen kasvuympäristöön.....	46
6.3	Alakouluikäisten lasten vanhempien oma tietämys sekä omat taidot toimia seksuaali- ja turvataitokasvattajana	49
6.4	Tulosten yhteenveto.....	54
7	LUOTETTAVUUS	56
8	POHDINTA	59
	LÄHTEET	64
	LIITTEET.....	71

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Seksuaalikasvatuksen aihealueet	16
TAULUKKO 2. Laadullisen tutkimuksen analyysimuodot	32
TAULUKKO 3. Summamuuttujat	38
TAULUKKO 4. Esimerkki aineiston redusoinnista	78
TAULUKKO 5. Esimerkki aineiston klusteroinnista	78
TAULUKKO 6. Esimerkki aineiston abstrahoinnista	79

KUVIOT

KUVIO 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet	5
KUVIO 2. Seksuaalisuuden portaat	8
KUVIO 3. Isien ja äitien osuudet vastaajista	31
KUVIO 4. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen	34
KUVIO 5. Vanhempien mielipide seksuaali- ja turvataitokasvatuksen aloittamisajankohdasta koulussa	40
KUVIO 6. Vanhempien mielipide seksuaali- ja turvataitokasvatuksen järjestämisen tärkeydestä koulussa	41
KUVIO 7. Vanhempien mielipide seksuaali- ja turvataitokasvatuksen riittävydestä koulussa	44
KUVIO 8. Vanhempien mielipide koulussa järjestettävän seksuaali- ja turvataitokasvatuksen sisällön tietämyksestä	44
KUVIO 9. Vanhempien mielipide saavatko he riittävästi tietoa koulussa järjestettävästä seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta	45
KUVIO 10. Vanhempien huolestuneisuus lasten sosiaalisen median käytöstä	47
KUVIO 11. Vanhempien ja lasten keskustelu sosiaalisen median vaaroista	48
KUVIO 12. Lasten sosiaalisen median sovellusten käyttö vanhempien tietämys	48
KUVIO 13. Vanhempien mielipide keskustelu seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista lasten kanssa	51
KUVIO 14. Vanhempien mielipide lisätiedon tarpeesta seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyen	52
KUVIO 15. Vanhempien mielipide helppoudesta keskustella seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista lapsen kanssa	53
KUVIO 16. Vanhempien ja lasten väliset keskusteluaiheet seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyen	54

1 Johdanto

Lapset vaativat kasvuunsa aikaa ja rauhaa. YK on kehittänyt lapsenoikeudet, joiden mukaan jokaisella lapsella on oikeus kasvaa turvallisessa ympäristössä ja hänen on oikeus tuntea hellyyttä. Lapsi ei saa joutua laiminlyödyksi, julmuuden tai väärinkäytön kohteeksi. Hänen on saatava nauttia erityisestä turvasta, huolenpidosta ja suojelusta. Aikuisen tulee suojella lasta muun muassa seksuaaliselta ahdistelulta ja hyväksikäytöltä, pahoinpitelyltä sekä kiusaamiselta. Lapsen tulee tietää omat oikeutensa, jotta hän pystyy pysymään turvassa vaaroilta. Lapsella on oikeus saada kasvatusta, joka opettaa hänelle tietoja ja taitoja turvallisuudesta. Jotta lapsi pystyy pitämään itse huolta omasta turvallisuudestaan, hän tarvitsee siihen aikuisen apua. (Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen, 2012, 14.)

Lähes jokaisella alakouluikäisellä lapsella on nykyisin oma älypuhelin, mikä tarkoittaa sitä, että heillä on myös vapaapääsy Internetiin. Sosiaalisen median yleistessä yhä nuoremmat lapset saattavat altistua päivittäin mieltä järkyttävillä kuvilla, videoilla sekä väkivallalle. (Lajunen ym. 2012, 18; Lajunen, Andell & Ylenius-Lehtonen, 2019, 10.) Myös seksuaaliset ärsykkeet ovat alkaneet vyöryä yhä helpommin lehtien, elokuvien ja mainosten välityksellä lasten saataville. Lapsia seksuaalisoidaan mediassa ja heidän kuviaan käytetään Internetissä pedofiilisessä sekä pornografisessa mielessä. Olosuhteet ovat helpottuneet entisestään lasten seksuaaliselle hyväksikäytölle, esimerkiksi sosiaalisen median yleistymisen takia. Lapsille on luontaista olla uteliaita, joten heitä usein kiinnostaa asiat, joihin heille ei ole vielä kehityksensä puolesta valmiutta. Joillekin lapsille on myös luontaista miellyttää muita ihmisiä. Lapset, joilta löytyy tämä luontainen tapa miellyttämiseen, ovat yleensä alttiimpia joutua kaltoin kohdelluksi. Lasten on itse opittava tunnistamaan uhkatilanteita, koska aikuisten valvova silmä ei millään pysty valvomaan kaikkea. Internetin ja älylaitteiden kautta saatavaa tietoa on mahdotonta kontrolloida. Tämän takia olisi ehdottoman tärkeää opettaa lapsia pysymään turvassa ja harjoittamaan keinoja, joilla he pystyvät suojelemaan itseään vahingollisilta vaikutteilta. (Lajunen ym. 2012, 18.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) velvoittavat kouluja yhteistyössä kodin kanssa huolehtimaan siitä, että jokaisella lapsella on turvallinen ympäristö kasvaa

(OPS, 2014, 14). Lasten sukupuoli-identiteetti ja seksuaalisuus kehittyvät peruskoulun aikana. Koulun pyrkimyksenä on tukea lapsia rakentamaan omaa identiteettiään. (OPS, 2014, 30.) Juurikin tässä asiassa seksuaalikasvatus ja turvataitokasvatus ovat avain asemassa lapsen turvallisen ympäristön luomisessa. Seksuaaliopetus alkaa alakoulussa integroituna eri oppiaineisiin, kun taas yläkoulussa seksuaaliterveysteemoja käsitellään pääsääntöisesti terveystiedon oppitunneilla. Perusasioiden opettaminen, muun muassa sukupuoli- ja seksuaalisuuksista, saattavat jäädä vähälle esiopetuksessa, peruskoulussa sekä toisella asteella, koska opetus jätetään usein terveystiedon ja biologian oppituntien varaan (Bildjuschkin, 2015, 3).

Ihmisen terveys ja hyvinvointi ovat tärkeitä asioita ihmisen elämässä ja yksi tärkeä osa terveyttä ja hyvinvointia on ihmisen seksuaalinen hyvinvointi. Seksuaalikasvatus on avain asemassa jos haluaa lisätä ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Bildjuschkin, 2015, 4.) Turvataitokasvatuksella taas pyritään vahvistamaan lapsen omia voimavaroja, lisäämään tietoa muun muassa seksuaalioikeuksista sekä tukemaan tunnetaitojen kehittymistä (Aaltonen, 2012, 11). Opetussuunnitelman (2014) mukaan turvataitokasvatusta järjestetään alakoulussa muun muassa ympäristöopin oppitunneilla. Turvataitokasvatus voi sisältää esimerkiksi liikenneturva ja paloturvallisuus taitoja, mutta tässä tutkimuksessa turvataitokasvatus-käsitettä tarkastellaan tietoja ja taitoja, jotka liittyvät ihmisen seksuaalisuuteen ja turvalliseen sosiaalisen median käyttöön.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen vanhempien käsityksiä lasten turvallisen sosiaalisen median käytöstä ja miten koulun tarjoama seksuaali- ja turvataitokasvatus voi auttaa lasten turvallista sosiaalisen median käyttöä. Olen kiinnostunut siitä, tietävätkö vanhemmat miten kokonaisvaltainen seksuaali- ja turvataitokasvatus voi vaikuttaa lapsen sosiaalisen median käyttöön. On myös mielenkiintoista tietää, onko kodin ja koulun välillä yhteistyötä seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä aiheista.

Tutkimuksen kohdejoukko koostui alakouluikäisten lasten vanhemmista (N = 75). Aineiston analysointi tapahtui kvalitatiivisia ja kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä rinnakkain käyttäen, eli mixed methods-menetelmällä. Tutkimuksen aineisto kerättiin Internetissä kyselylomakkeella. Aihe saattaa olla joillekin vaikea ja herkkä, joten kyselylomake oli varmin tapa saada vanhempien oikeat mielipiteet esille. Päädyin jakamaan kyselylomakkeen Internetissä, koska aihe liittyi sosiaaliseen mediaan, joten koin, että vanhemmat

jotka käyttävät itse sosiaalista mediaa ovat myös kiinnostuneita omien lastensa sosiaalisen median käytöstä.

2 Seksuaalisuus

2.1 Seksuaalisuuden määrittely

Latinan kielen sanasta ”sexus” lähtöisin olevan seksuaali-käsitteen (Ryttyläinen & Valkama, 2010, 11) määrittely ei ole yksiselitteistä, sille voi löytyä tuhansia erilaisia määritelmiä (Bildjuschkin, 2015, 9). Maailman terveysjärjestö WHO on esimerkiksi määritellyt seksuaalisuuden käsitteen yhteistyössä Saksan liittovaltion terveyskasvatuskeskuksen BZgA kanssa. Heidän mukaan seksuaalisuus-käsite määritellään seuraavasti:

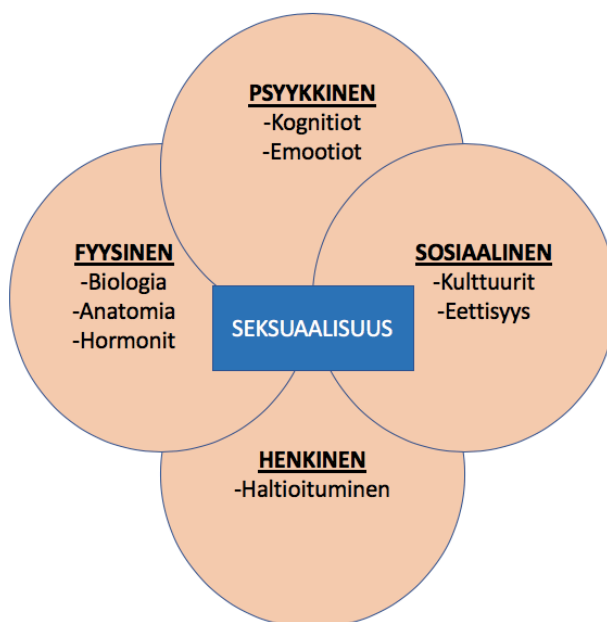
”Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen, erotiikan, mielihyvän, sukupuolisuhteet ja lisääntymisen. Seksuaalisia kokemuksia ja seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat ajatukset, fantasiat, halut, uskomukset, asenteet, käyttäytyminen, seksuaalisuuden harjoittaminen, roolit ja suhteet.” (BZgA & WHO, 2010, 16.)

Käsitteenä seksuaalisuus on melko uusi. Käsitettä alettiin käyttää vasta 1800-luvulla. Sitä ennen puhuttiin haluista ja himoista toista ihmistä kohtaan. (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, 15.) 1800-luvulla käsitettä käyttivät pääasiassa vain biologit ja eläintieteilijät, mutta 1900-luvulla käsitteen käyttäminen yleistyi. Ennakkoasenteet seksuaalisuus-käsitettä kohtaan on ollut ajan saatossa hyvin yleisiä. (Ryttyläinen & Valkama, 2010, 11–12.) Usein seksuaalisuutta ajatellaan negaation tai pelkän seksin kautta, sekä normittaminen pelkäksi fyysiseksi ulottuvuuden asiaksi on yleistä. (Ruuhilahti & Bildjuschkin, 2011, 46.)

Vaikka seksuaalisuudelle ei pystytä määrittämään yhtä selkeää määritelmää, voidaan kuitenkin määritellä eheän seksuaalisuuden elementtejä. Ensinnäkin on tärkeää, että ihminen pystyy olemaan yhteydessä itseensä. Seksuaalisuus ei ole pelkästään suhdetta kumppaniin tai parisuhde, vaan seksuaalisuus on tärkeää niin kumppanin kanssa elävälle kuin yksin elävällekin. Seksuaalisuudessa on tärkeää, että ihminen pystyy pitämään itseään ainutlaatuisena ja olemaan oma itsensä muiden kanssa. Oman kehon hyväksyntä juuri sellaisena kuin se on, nauttiminen seksuaalisuudestaan ja muiden kunnioitus ovat tärkeitä seksuaalisuuden elementtejä. (Ryttyläinen & Valkama, 2010, 14.)

Seksuaalisuutta ei pysty erottamaan ihmisenä olemisesta eikä se lopu koskaan. Se alkaa, kun ihminen syntyy ja loppuu, kun ihminen kuolee. Se ei ole pelkästään käyttäytymistä vaan ennemminkin olemista. Seksuaalisuus kuuluu kaikille eikä sitä voi määrittää toisen ihmisen puolesta. Seksuaalisuuteen kuuluu paljon enemmän kuin sukupuolielimet, lisääntyminen ja seksi. Se on kokemuksellinen asia ja parhaimmillaan seksuaalisuus tuo iloa ja hyvinvointia. (Aaltonen, 2012, 68; Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2012, 7–8; Caciatore & Ingman-Friberg; Ruuhilahti & Bildjuschkin, 2011, 38–39.)

Eri tahot käsittelevät seksuaalisuutta eri tavoin, mikä tarkoittaa sitä, että seksuaalisuudella on myös monia ulottuvuuksia. (Bildjuschkin, 2015, 9). Ulottuvuuksien merkitykset vaihtelevat yksilölliset, muun muassa elämäntilanteen, aikaisempien kokemusten ja kulttuurin mukaan (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010b, 22). Ruuhilahti ja Bildjuschkin (2011) kokevat seksuaalisuudessa olevan neljä eri ulottuvuutta; fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja henkinen ulottuvuus (Ruuhilahti & Bildjuschkin, 2011, 39–51). Ulottuvuudet eivät ole toisistaan irrallisia alueita vaan kaikki osa-alueet ovat koko ajan yhteydessä toisiinsa (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2010a, 115). Kuten kuvioista 1 ilmenee, seksuaalisia ulottuvuuksia tarkasteltaessa voi huomata, että ihmisen seksuaalisuus on moninainen ja monimutkainen kokonaisuus (Ruuhilahti & Bildjuschkin, 2011, 38).

KUVIO 1. Seksuaalisuuden ulottuvuudet (Bildjuschkin, 2015, 9, Ruuhilahti & Bildjuschkin, 2011, 38–52; ks. myös Greenberg, Bruess & Conklin, 2007).

Seksuaalisuuteen liittyvän tiedon ja koulutuksen saatavuus on välttämätöntä, jotta ihmiset voivat suojata terveyttään ja tehdä tietoon perustuvia päätöksiä seksuaali- ja lisääntymiselämästään. (WHO, 2015, 34).

2.2 Lasten ja nuorten seksuaalisuus

Syntyessään lapselle määrätään sukupuoli ulkopuolisen ihmisen toimesta. Seksuaalisuus ja sukupuoli eivät ole niin mustavalkoisia mitä syntyessä annetaan olettaa, vaan niiden merkitys muuttuu koko ajan elämän aikana. Lapselle seksuaalisuus merkitsee aivan eri asiaa kuin aikuiselle. (Vilka, 2010, 110.) Pienen lapsen seksuaalisuuteen kuuluu se, kun lapsi oppii löytämään kehostaan sormet, varpaat, ihon ja sukupuolielimen. Silloin, kun lasta hellitään ja paijataan, lapsi voi hyvin. Syntymästä asti ihminen on tottunut havainnoimaan ympäristöään, jolloin hän tunnistaa hyväksytäänkö hänet, kannustetaanko häntä vai lannistetaanko häntä ja joutuuko hän arvostelun kohteeksi. (Honkanen, 2017, 25.) Jo varhaislapsuudessa luodaan perusta seksuaalisille tunteille (Kontula, 2010, 120). Se mitä lapsi kokee tai mitä hänelle tapahtuu varhaislapsuudessa yleensä määrittää hänen seksuaalisuutensa suunnan. (Cacciatore, 2000, 247).

Lapsena vasta opetellaan omia oikeuksiaan, sosiaalisia sääntöjä ja käytöstapoja, kun taas aikuisena nämä taidot pitäisi olla opittuna. Lapsen seksuaalisuuteen kuuluu uteliaisuus. Jotkut tykkäävät ihmetellä omaa kehoa ja kokeilla rajoja enemmän kuin toiset. Voimakkaat tunteet ja niiden säätely on myös hyvin tavallista pienelle, alle kouluikäiselle lapselle. (Vehkaoja, Cacciatore & Ingman-Friberg, 4–5.) Lapsuuden aikaiset seksuaalinen minäkuva ja kehitys antavat perustan yksilön seksuaaliselle potentiaalille. Lapsuudessa ja nuoruudessa opeteltavat taidot; hellyys, läheisyys, kommunikaatio ja nautinnon tavoittelu, ovat muun muassa suvun jatkamisen ja tasapainoisen ikääntymisen takia tärkeitä. (Kosunen, Cacciatore & Hervonen, 2003.)

Lapsilla on kova halu saada tietää oma alkuperänsä ja siitä, miten vauvat saapuvat maailmaan. Heillä on myös tapana kysellä kehoon liittyvistä asioista sekä tyttöjen ja poikien eroista. Aikuisten velvollisuus on vastata rehellisesti ja juuri siihen, mitä lapsi kysyy sekä niin, että lapsi pystyy asian ymmärtämään. (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2012, 11.) Cacciatore (2002) toteaa, että suomalaisten saunakulttuuri on tarjonnut monien sukupolvien

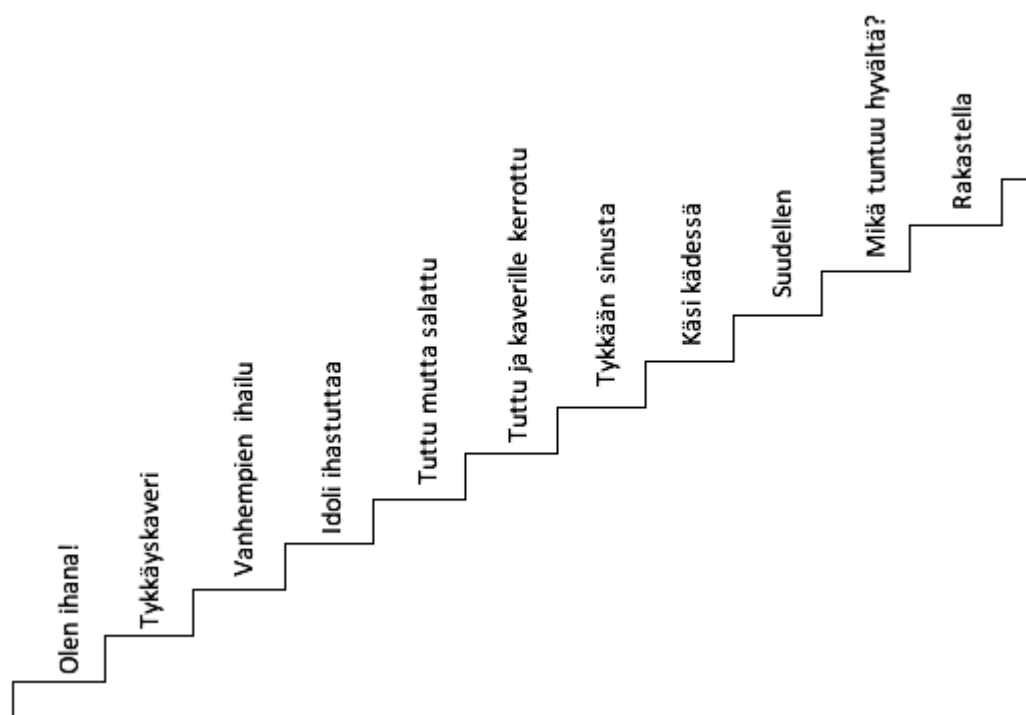
ajan perheille erinomaisen tilaisuuden keskustella seksuaalisuudesta. Saunassa lapsi saa luonnollisen mahdollisuuden tutkia eri kehon osia ja esittää kysymyksiä, joita kehonosiin saattaa liittyä. (Cacciatore, 2002, 247.) Lapselle on myös tärkeää, että hän saa kokea rakkauden tunteita myös silloin, kun hän sitä vähiten odottaa ja vähiten ansaitsee. Tärkeää on, että lapsi tuntee itsensä ihailuksi, mutta ihailu ei saa aiheuttaa lapselle negatiivisia tunteita. Lapsi ei saa kokea ihailua häiritsevänä tai varsinkaan hyväksikäyttävänä. (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2012, 74.)

Seksuaalinen identiteetti ja minäkuva rakentuvat hitaasti lapsuudesta nuoruuteen. Vaikka aikuisen seksuaalisuuden ajan sanotaan alkavan kahdenkymmenen ikävuoden jälkeen, niin seksuaalisuus jatkaa kehittymistään eikä kehittyminen lopu koskaan. (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2012, 7.) Hyvin varhaiset lapsuuden tapahtumat, muistot sekä opitut taidot läheisyydestä, turvasta ja omasta arvosta määrittävät ihmisen seksuaalisuuden. Lapsi voi kokea oman kehonsa joko positiivisten tai negatiivisten tunteiden lähteenä. Tuntemukset hän oppii esimerkin avulla, joka on yleensä lapsen kasvattaja. Lapsi oppii myös kokemuksesta onko esimerkiksi läheisyyden seurauksena hyvä vai huono seuraus. Kokemukset muistetaan pitkään ja ne voivat vaikuttaa ihmiseen koko elämän ajan. (Cacciatore, 2000, 247; Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen, Ruoppila, 2014.)

Ihmiselle on luontaista tyydyttää itseään. Se ei ole pelkästään aikuisten asia, vaan myös lapset tekevät sitä. Lasten itsetyydytystä kutsutaan unnutukseksi. Unnutuksessa lapsi hakee hyvää oloa oman kehonsa kautta. Pojat saattavat venytellä omaa pippeliään ja tytöt painella itseään leluun tai huonekaluun samalla, kun he katsovat televisiota. Se on jokaiselle lapselle oma yksityinen asia ja myös ihan normaalia, joten siihen ei tarvitse aikuisten heti puuttua. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, 18–19.)

Seksuaalisuuden portaat on Opetushallituksen ja Väestöliiton kehittämä portaittain etenevä seksuaalikasvatusmalli, jossa käydään läpi ikätyypilliset kehitysvaiheet 0-vuotiaasta jopa 25-vuotiaaseen asti. Jokainen porras on yhtä tärkeä ja kuten kuviosta 2 ilmenee, jokaisella portaalla on oma kehitystehtävänsä. (Laru, Riihonen, & Cacciatore, 2016, 120; Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, 17.) Olen ihana-porras on ajankohtainen noin 0–4-vuotiaana. Lapsi opettelee omaa kehoaan ja ymmärtää sen ihanuuden. Alastomuus ja uteliaisuus omiin kehonosiin on nautinnollista ja hauskaa. Tykkäyskaveri-porras on ajankohtainen noin 3–8-vuotiaana. Lapsi miettii kaveruuden ja ihastuksen eroja. Vanhempien

ihailu-porras on keskimäärin 3–9-vuotiaana. Tällöin lapsi kiintyy tiettyihin aikuisiin voimakkaasti ja haluaa kovasti olla hänen lähellä. Idoli ihastuttaa-porras on ajankohtainen 6–12-vuotiaana, jolloin lapsi etsii ihailun kohteen lähipiiriin ulkopuolelta. Tuttu mutta salattu-portaalla lapsi alkaa ihastumaan tuttuihin ikätovereihin. Tämä tapahtuu milloin vain 7-vuotiaasta aikuisuuteen, mutta yleisimmin 8–13-vuotiaana. Tuttu ja kaverille kerrottu-porras saavutetaan yleensä noin 9–14-vuotiaana, jolloin lapsi uskaltaa kertoa lähimmille ystäville tai perheelle omasta ihastuksestaan. Tykkään sinusta-portaalla lapsi uskaltautuu kertomaan ihastuksen kohteelle ihastuksestaan tai rakkaudestaan. Tämä tapahtuu usein noin 10–15-vuotiaana. Käsi kädessä-porras saavutetaan yleensä noin 12–16-vuotiaana. Tällöin nuori uskaltautuu kertomaan kosketuksellaan ihastumisensa kädestä kiinni pitämällä. Suudellen-porras saavutetaan yleensä noin 13–18-vuotiaana, jolloin nuori on halukas kokeilemaan ensiaskeleita seksuaaliseen kontaktiin eli suuteluun. Mikä tuntuu hyvältä? -portaalla nuori on valmis kokeilemaan muutakin koskettelua kuin suutelua. Halu koskettaa kumppaniaan joka puolelta kasvaa. Tämä tapahtuu noin 15–20-vuotiaana. Rakastella-porras saavutetaan keskimäärin 16–25-vuotiaana, jolloin nuori haluaa kokea kumppaninsa kanssa syvempää yhteyttä. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019.)

KUVIO 2. Seksuaalisuuden portaat. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019, 26–201; Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2010, 84; Riihonen, Laru & Cacciatore, 2015, 50–54)

2.3 Seksuaaliterveys

Terminä seksuaaliterveys on vakiinnuttanut vasta viime vuosien aikana paikkansa seksuaalisuus termistössä (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, 16). Seksuaaliterveys on tärkeä osa ihmisen hyvinvointia. Sillä pyritään vahvistamaan seksuaalista minäkuvaa ja itsetuntoa. Seksuaaliterveys auttaa ihmistä ymmärtämään, että seksuaalinen elämä on osa ihmisen normaalia elämää. (Cacciatore, 2000, 246.)

Maailman terveysjärjestön, WHO:n, mukainen seksuaaliterveyden määritelmä:

”Seksuaaliterveys on seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, emotionaalisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila; siinä ei ole kyse vain sairauden, toimintahäiriön tai raihnaisuuden puuttumisesta. Hyvä seksuaaliterveys edellyttää positiivista ja kunnioittavaa asennetta seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin sekä mahdollisuutta nautinnollisiin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin ilman pakottamista, syrjintää ja väkivaltaa.” (BZgA & WHO, 2010, 17.)

Seksuaaliterveys on perusedellytys yksilöiden, pariskuntien ja perheiden fyysiselle ja henkiselle terveydelle (WHO, 2015, 4). Kaikki terveysasiat liittyen seksuaalisuuteen voidaan liittää seksuaaliterveyteen, esimerkiksi seksuaalinen kanssakäyminen ja lisääntyminen (Korhonen, Lipsanen & Yli-Räisänen, 2009, 59; Alkio & Tuominen, 2006, 3). Edellä mainitut sisältävät muun muassa ehkäisy menetelmät, sukupuolitautilien ehkäisyn ja hoidon, raskauden aikaisen hoidon ja seurannan, synnytyksen sekä mahdollisen abortin. Seksuaaliterveyteen kuuluu myös joidenkin negatiivisten asioiden ehkäisy ja vähentäminen, kuten väkivallan ja sukupuolielinten silpomisen. (Alkio & Tuominen, 2006, 3.)

Huono seksuaaliterveys on suuri taakka koko maailmalle. Sukupuoliteitse tarttuvat infektiot aiheuttavat muun muassa akuutteja sairauksia, hedelmättömyyttä, pitkäaikaisia vammoja sekä kuolemia. (WHO, 2015, 13.) Starrs ym. (2018) mukaan maailmassa on yli 200 miljoonaa naista, jotka haluaisivat välttää raskauden, mutta eivät osaa käyttää nykyaikaista ehkäisymenetelmää. Myös joka vuosi maailmanlaajuisesti tehdään 25 miljoonaa vaarallista aborttia. (Starrs, Ezech, Barker, Basu, Bertrand, Blum, Coll-Seck, Grover, Laski, Roa, Sathar, Say, Serour, Singh, Stenberg, Temmerman, Biddlecom, Popinchalk, Summers & Ashford, 2018, 2642.) WHO:n (2015) mukaan vuonna 2005 arvioitiin 15–

49-vuotiailla maailmassa olevan 448 miljoonaa uutta parannettavissa olevaa sukupuolitauteja. Vuonna 2013 taas arvioitiin, että 35 miljoonalla ihmisellä on HIV-virus, joka on sukupuoliteitse tarttuva infektio. On myös arvioitu, että yksi kolmesta raskauteen ja synnytykseen liittyvästä kuolemasta voitaisiin välttyä, jos kaikilla naisilla olisi mahdollisuus käyttää ehkäisypalveluita. (WHO, 2015, 13.)

Seksuaaliterveyden edistämiseen ja suojelemiseen tarvitaan terveyspalveluita, jotka ovat muun muassa seksuaaliterveyden koulutus ja ennaltaehkäisy sekä seksuaalisuuteen liittyvä neuvonta. (WHO, 2015, 14.) Kuortin ja Halosen (2018) mukaan tehokkain tapa, jolla pystyy vaikuttamaan lasten seksuaaliterveyteen on toimenpide, jolla huomioidaan niin yksilö, yhteiskunta, perhe kuin koulu asenteineen ja palveluineen. (Kuortti & Halonen, 2018) Jotta jokainen pystyisi saavuttamaan ja ylläpitämään hyvää seksuaaliterveyttä, tulisi jokaisen suojata ja arvostaa seksuaalioikeuksia (Nazarenko, 2012, 9).

2.4 Seksuaalioikeudet

Ihmisoikeuksiin kuuluvat seksuaalioikeudet ovat ohittamattomia, kaikille kuuluvia oikeuksia ja ne vaikuttavat syvästi ihmisiin. Seksuaalioikeudet on määritelty WHO:n (World Health Organization), WAS:n (World Association of Sexual Health) ja IPPF:n (International Planned Parenthood Federation) toimesta. Seksuaalioikeudet tarkoittavat sitä, että jokaisella on oikeus valita itse seksuaaliset tapansa eikä niihin saa liittyä väkivaltaa, riistoa tai pakottamista. (Bildjuschkin, 2015, 10; Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, 16; Korhonen ym. 2009, 8.) Jokaisella on oikeus päättää muun muassa lasten saamisesta, läheisten suhteiden solmimisesta sekä avioitumisesta (Alkio & Tuominen, 2006, 3; Ilmonen, Korhonen, Lipsanen, Kaukoranta & Kotiranta, 2019, 5; Ryttyläinen & Valkama, 2010, 14–15).

Teheranin ihmisoikeuskonferenssissa vuonna 1968 hyväksyttiin periaate, että yksilöllä ja parilla on oikeus itse tehdä valintoja, jotka koskevat perhesuunnittelua. Vuonna 1994 Kairossa käyty väestö- ja kehityskonferenssi sekä vuonna 1995 Pekingissä käyty neljäs naisten asemaa käsittelevä maailmankonferenssi auttoivat seksuaalioikeuksien eteenpäin viemistä. Perhesuunnittelu-käsite alkoi kattamaan suurempaa aluetta: oikeus parempaan sek-

suaali- ja lisääntymisterveyteen. (Nazarenko, 2012, 10; Lottes, 2000, 15.) Kairon konferenssissa yritettiin kovasti saada seksuaalioikeudet-termiä kokouksen toimintaohjelmaan, erityisesti Pohjoismaiden edustajien toimesta. Se ei kuitenkaan onnistunut, mutta edistystä tapahtui, kun lisääntymisoikeudet- ja seksuaaliterveys-termit kuitenkin säilyivät asiakirjassa. (Lottes, 2000, 15.)

On huolestuttavaa, että maailmassa joka kolmas nainen kokee parisuhteessaan väkivaltaa jossain vaiheessa elämäänsä. (Starrs ym. 2018, 2642). Ilmonen ym. (2019) toteavat, että jos seksuaalioikeudet toteutuisivat maailmanlaajuisesti, takaisi se paremman sukupuolten välisen tasa-arvon (Ilmonen ym. 2019, 5).

Seksuaalioikeuksia tutkittaessa on huomattu, että seksuaalioikeudet toteutuvat sitä nopeammin mitä aikaisemmin niiden edistäminen aloitetaan. Nazarenkon (2012) mukaan on tärkeää, että seksuaalioikeuksia aletaan käymään läpi jo nuorena, koska lapset ovat joustavampia ja alttiimpia muuttamaan käytöstään kuin aikuiset. Lapsiin on helpompi vaikuttaa, mutta he ovat myös paljon haavoittuvaisempia. (Nazarenko, 2012, 8.)

Seksuaalioikeudet (Ilmonen ym. 2019):

1. Oikeus omaan seksuaalisuuteen
2. Oikeus tietoon seksuaalisuudesta
3. Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi
4. Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin
5. Oikeus näkyä
6. Oikeus yksityisyyteen
7. Oikeus vaikuttaa

Seksuaalioikeus ”oikeus omaan seksuaalisuuteen” tarkoittaa sitä, että jokaisella ihmisellä on oikeus hallita omaa elämäänsä seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Kaikilla on myös oikeus nautinnolliseen, tasapainoiseen ja turvalliseen seksuaalielämään. (Ilmonen ym. 2019, 12.) Seksuaalioikeus ”oikeus tietoon seksuaalisuudesta” määrittää sen, että kaikilla on oikeus tietoon ja koulutukseen. Maailmassa on yli sata miljoonaa lasta, jotka jäävät koulutuksen ulkopuolelle, ja niistä 70 prosenttia ovat tyttöjä. Lukutaidottomia aikuisia on 781 miljoonaa, joista kaksi kolmasosaa on naisia. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden ja lukutaidottomien on haastavaa huolehtia omasta hyvinvoinnistaan ja tulevaisuudestaan.

He saattavat taloudellisten syiden takia mennä aikaisin naimisiin, jolloin myös aikainen raskaus ja vanhemmuus ovat todennäköisiä, joillakin tahdottuaan ja toisilla tahtomattaan. Seksuaaliterveyden opettamisen ja saatavuuden puutteen vuoksi, heillä ei ole välttämättä lainkaan tietoa esimerkiksi ehkäisymenetelmistä tai sukupuolitaudeista ja miten niitä ehkäistään. (Korhonen ym. 2009, 48; Alkio & Tuominen, 2006, 12.) Seksuaalioikeus ”oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi” tarkoittaa sitä, että jokaisella ihmisellä on oikeus täyteen keholliseen koskemattomuuteen. Kenenkään ei tulisi altistua seksuaaliväkivallalle. Seksuaalioikeus ”oikeus seksuaaliterveys palveluihin” takaa sen, että kaikilla on oikeus saada korkeatasoista ja turvallista apua liittyen seksuaalisuuteen, muun muassa synnytys, lapsettomuushoidot, sukupuolitautilien ehkäisy sekä abortti. Seksuaalioikeus ”oikeus näkyä” tarkoittaa sitä, että jokainen saa olla juuri sellainen kun itse haluaa ilman, että joutuu syrjityksi ja leimatuksi tai altistuisi vähättelylle sekä väkivallalle. Seksuaalioikeus ”oikeus yksityisyyteen” tarkoittaa taas sitä, että jokaisella on oikeus tehdä itse omat päätökset seksuaalisuuteensa liittyen ilman, että joku vainoaisi, riistäisi vapauden tai painostaisi sosiaalisesti. Nuoret kokevat, että juurikin tämä seksuaalioikeus on haastava ja eivät sen takia uskaltanu hakeutua seksuaaliterveyspalveluiden piiriin. Seksuaalioikeus ”oikeus vaikuttaa” takaa sen, että jokainen saa vaikuttaa seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista niin yksityisesti, perheiden, yhteisöjen, valtioiden kuin YK:n tasollakin. On tärkeää, että ihmiset ovat tietoisia siitä, mitkä ovat heidän oikeudet ja millä tavalla on mahdollista vaikuttaa. (Ilmonen ym. 2019, 24–47.)

2.5 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus on yläkäsite seksuaalivalistukselle, seksuaaliopetukselle ja seksuaalineuvonnalle (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008, 17). Se on aiheena laaja ja kattava. Sen sisältö muuttuu koko ajan, kun lapsi kehittyy vauvasta lapseksi, lapsesta nuoreksi ja nuoresta aikuiseksi. On selvää, että lapsi tarvitsee erilaista kasvatusta, tukea ja tietoa, esimerkiksi kaksivuotiaana kuin yhdeksänvuotiaana. (BZgA & WHO, 2010, 33.)

Elämän ohessa tapahtuva seksuaalikasvatus ei ole yksittäinen istunto tai sessio, vaan seksuaalikasvatusta tapahtuu koko ajan arjessa tavalla tai toisella (Cacciatore & Ingman-Friberg, 2016a, 64). Suomessa kaikilla lapsilla on mahdollisuus saada tasavertaisesti seksu-

aalikasvatusta riippumatta asuinpaikasta, sosiaalisesta ympäristöstä tai perheen va-
kaumuksesta (Lähdesmäki & Peltonen, 2000, 208). Päävastuussa seksuaalikasvatuksesta
ovat kotona olevat kasvattajat, mutta kasvatusta tapahtuu myös monen muun tahon toi-
mesta, kuten koulun, päiväkodin ja neuvolan. Esimerkiksi päiväkodissa kasvattajat opet-
tavat seksuaalikasvatusta huomaamattaan pottahetkillä ja päiväunilla. (Cacciatore & Ing-
man-Friberg, 2016a, 64–66.)

Seksuaalikasvatus kuuluu normaaliin kasvatustyöhön. Seksuaalikasvatuksen avulla ope-
tetaan elämänhallintaa ja sen tavoitteena on lisätä tietoa, taitoa sekä asenteita seksuaali-
terveydestä ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Seksuaalikasvatuksen avulla pyritään
lisäämään lasten ja nuorten käsityksiä omasta itsestään ja itsessään tapahtuvista muutok-
sista. Myös itsetunnon ja tunteiden hallinta sekä ihmissuhdetaitojen harjoittaminen kuu-
luvat seksuaalikasvatukseen. (Korhonen ym. 2009, 49; Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2008,
17.) Seksuaalikasvatuksella vaikutetaan omalla tavallaan siihen, millaiseksi ihmiseksi ja
millaiseen maailmaan lapsi kasvaa. Seksuaalisuus näkyy lähes koko ajan arjessa, mikä
myös lisää tarvetta seksuaalikasvatukselle. (Bildjuschkin, 2015, 9.)

Kasvatustyönä seksuaalikasvatus on tärkeää, mutta haastavaa. Siinä on otettava huomi-
oon monet asiat, esimerkiksi lapsen ikä, sukupuoli sekä uskonnollinen ja kulttuurinen
lähtökohta. (Korhonen ym. 2009, 50.) Jotkut kokevat, että keskustelu seksuaalisuuteen
liittyvistä asioista on haastavaa, jolloin myös luontevan sanaston löytäminen voi olla
haasteellista (Bildjuschkin, 2015, 9).

Seksuaalikasvatuksella pyritään siihen, että lapset pitäisivät itseään arvokkaina. Kun it-
sensä arvostus on heillä prioriteettina, tällöin he haluavat suojella itseään myös kolhuilta
(Korhonen ym. 2009, 52). Lapset eivät pysty suojaamaan itseään kolhuilta ja kaltoinkoh-
telulta, ellei heille joku ole opettanut millaisia tietoja ja taitoja he siihen tarvitsevat. Las-
ten, jotka tuntevat olevansa arvokkaita ja jotka ovat saaneet tietoa heidän oikeuksistaan,
on helpompi tunnistaa kaltoinkohtelu ja pyytää apua. Kun taas lapset, jotka ovat jääneet
tästä paitsi, eivät osaa hakea apua. Cacciatore (2000) painottaa, että jokaisella lapsella on
oikeus saada seksuaalikasvatusta, jotta voi kokea kasvavansa turvallisessa ympäristössä.
(Cacciatore, 2000, 250.)

Korteniemi-Poikela ja Cacciatore (2010) kokevat, että seksuaalikasvatuksessa on kolme
eri kerrosta; järki, tunne ja biologia. Kaikkia kerroksia tarvitaan, jotta ihminen voi kasvaa

ja kehittyä tasapainoiseksi ihmiseksi. Kehittyminen tapahtuu jokaisella ihmisellä omaa tahtia. Seksuaalinen kehitysprosessi voi olla epätasaista, pyrähdyksellistä ja hämmentävää. Järjen kerros on tietoista prosessointia, jolloin lapsi on ensin leikillisesti utelias, jonka jälkeen hän kypsyy hormonaalisesti. Tällöin alkaa itsetutkiskelu ja itsekritiikki. Tunteen kerrokseen kuuluu ihastuminen ikätovereihin. Lapsi harjoittelee ihastumisen tunnetta, jolloin syntyy myös tunnekuohuja. Kun lapsi käy erilaisia tunnekuohuja läpi, hän kasvattaa omaa ymmärrystä itsestään, mikä taas auttaa vahvistamaan lapsen itsevarmuutta ja -tuntoa. Biologian kerroksella lapsi tutustuu omaan kehoonsa ja omiin tunteuksiinsa. Tähän lapsi tarvitsee erityisesti aikuisen apua. Hänen pyrkimyksensä on kasvaa sukkupäiseksi aikuiseksi ja tietämys parinvalinnasta ja lisääntymisestä on vielä heikkoa. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2010, 17–18.)

Seksuaalikasvatus ei saa perustua pelotteluun, vaan kasvatuksen tulisi olla positiivista ja suhtautuminen seksuaaliseen hyvinvointiin myönteistä. On tärkeää, että lapset pääsevät järjestelmällisesti mukaan kasvatukseen. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät lapset voi olla koko ajan passiivisia vastaanottajia, vaan heidän tulisi toimia aktiivisena seksuaalikasvatuksen järjestämisessä, toteutuksessa sekä arvioinnissa. Täytyy muistaa myös, että vertaiskasvatus on todettu monissa tilanteissa toimivaksi, joten sitä olisi hyvä hyödyntää myös seksuaalikasvatuksessa. Seksuaalikasvatusta tulisi opettaa interaktiivisella tavalla. Kasvattaja tekee yhteistyötä niin ohjelmien suunnittelijoiden kuin lasten kanssa. Varsinkin lasten kokemukset on otettava huomioon, jotta opetuksesta saadaan juuri heidän näköistä ja heille sopivaa. Opetuskielen on myös oltava sellaista, mitä lapset ymmärtävät ja mikä on heille mielekästä. Tämä tarkoittaa sitä, että opettajan tulisi toimia vain keskustelun mahdollistajana ja aloittajana. Näin lapset pääsevät määrittämään oman näkökantansa ja pohtimaan omia asenteitaan. Seksuaalikasvatuksen tulee olla jatkuvaa ja monialaista, sekä sen tulisi perustua ajatukseen, että seksuaalisuus on elinikäinen prosessi. Monialaisuudella tarkoitetaan sitä, että seksuaalikasvatusta voidaan integroida muihin oppiaineisiin, jolloin yhteistyö muiden kumppaneiden kanssa niin koulun sisällä kuin ulkopuolella mahdollistuu. Yhteistyö on ehdottoman tärkeää myös vanhempien kanssa. Vanhemmille tulisi tiedottaa ennen seksuaalikasvatuksen järjestämistä, jotta he osaisivat esittää toiveita opetukselle. Seksuaalikasvatuksessa on myös tärkeää, että se mukautetaan sukupuolen mukaan. Tällä tavoin voidaan varmistua siitä, että kaikkien tarpeet huomioidaan asianmukaisesti. (BZgA & WHO, 2010, 30–31.)

2.5.1 Seksuaalikasvatuksen aihealueet

Kokonaisvaltainen ja laadukas seksuaalikasvatus voidaan jakaa kahdeksaan eri aihealueeseen; keho ja ihmisen kehitys, ihmissuhteet ja elämäntyyli, hyvinvointi ja terveys, normit ja tavat, itsetunto ja läheisyys, lisääntyminen, tunteet sekä oikeudet (Cacciatore, 2015; BZgA & WHO, 2010, 33–54; Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, 12–13). Jos nämä kaikki edellä mainitut aihealueet eivät toteudu seksuaalikasvatuksessa, ei voida kasvatusta sanoa kokonaisvaltaiseksi ja laadukkaaksi. On siis tärkeää, että lapselle puhutaan kaikista aihealueista eikä pelkästään vain esimerkiksi siitä, miten lapset syntyvät maailmaan. Seksuaalikasvatuksessa tulee puhua arkisista asioista, jolloin lapsi voi oppia arvokkaita taitoja esimerkiksi omasta kehosta puhuttaessa tai että lapsella on oikeus puolustaa itseään. (Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, 12–13.)

Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen aihealueet jaetaan vielä tietoihin, taitoihin ja asenteisiin. (Taulukko 1.) Oheinen taulukko kertoo esimerkin, miten aiheet voidaan jaotella tietoihin, taitoihin ja asenteisiin. Seksuaalikasvatuksen standardeihin Euroopassa (2010) on jaoteltu tiedot, taidot ja asenteet 0–15-vuotiaille lapsille, mutta tässä tutkimuksessa käsitellään lähinnä alakouluikäisiä, joten oheinen taulukko kertoo vain 6–12-vuotiaista lapsista.

TAULUKKO 1. Seksuaalikasvatuksen aihealueet. (BZgA & WHO, 2010, 43–47, ks. myös Ingman-Friberg & Cacciatore, 2016, 12–13)

<u>6–12-vuotiaat lapset</u>	<u>TIEDOT</u> Lapselle on kerrottava	<u>TAIDOT</u> Lapselle on opetettava	<u>ASENTEET</u> Lasta on autettava
1. Keho ja ihmisen kehitys	Kehon muutoksista, kuukautisista, ejakulaatiosta, yksilöllisistä eroista kehityksessä, miesten ja naisten välisistä eroista, hygieniasta, murrosiän varhaisista muutoksista.	Tuntemaan ja käyttämään oikeita sanoja ruumiinosista ja niiden toiminnosta, vastaanottamaan kuukautiset ja siemensyöksyt omassa elämässään.	Hyväksymään epävarmuus, joka johtuu muutoksista, jotka hän tunnistaa kehossaan. Ymmärtämään kehojen muutokset ja erot.
2. Ihmissuhteet ja elämäntyylit	Erilaisista rakkauteen, ystävyteen yms. perustuvista suhteista. Ystävyden, kumppanuuden ja parisuhteen eroista sekä erilaisista tavoista seurustella. Erilaisista miellyttävistä ja epämiellyttävistä suhteista.	Ilmaisemaan itseään ihmissuhteissaan. Tekemään kompromisseja, osoittamaan suvaitsevaisuutta ja empatiaa. Luomaan sosiaalisia kontakteja ja ystävystymään. Ilmaisemaan ystävyyttä ja rakkautta eri tavoin.	Hyväksymään sitoutuminen, vastuu ja rehellisyys ihmissuhteiden perustaksi. Suhtautumaan myönteisesti sukupuolten tasa-arvoon parisuhteissa ja oikeuteen valita kumppani vapaasti.
3. Hyvinvointi ja terveys	Seksuaalisuuden vaikutuksesta terveyteen ja hyvinvointiin. Suojaamattomien ja ei-toivottujen seksuaalisten kokemusten oireista, riskeistä ja seurauksista. Seksuaalisen hyväksikäytön yleisyydestä ja avun hakemisesta.	Ottamaan vastuuta seksuaalisten kokemusten turvallisuudesta ja miellyttävyydestä itselle ja muille. Asettamaan rajoja, ilmaisemaan toiveita ja välttämään suojaamattomia ja ei-toivottuja seksuaalisia kokemuksia.	Tuntemaan vastuuta omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan.
4. Normit ja tavat	Sukupuolirooleista. Median, pornografian, kulttuurin, uskonnon, sukupuolen ja lakien vaikutuksesta seksiä koskeviin päätöksiin, seksisuhteisiin ja seksuaaliseen käyttäytymiseen.	Puhumaan omista kokemuksistaan, toiveistaan ja tarpeistaan suhteessa kulttuurinormeihin. Keskustelemaan näistä ulkoisista vaikutteista ja arvioimaan niitä henkilökohtaisesti.	Kunnioittamaan eri elämäntyyliä, arvoja ja normeja.
5. Itsetunto ja läheisyys/seksuaalisuus	Rakkaudesta, rakastamisesta. Hellyydestä. Seksistä mediassa. Asianmukaisesta seksuaalisesta kielenkäytöstä. Ensimmäisestä seksuaalisesta kokemuksesta. Sukupuolista suuntautumisesta. Nuorten seksuaalisesta käyttäytymisestä.	Hyväksymään oman yksityisyyden tarpeensa ja muiden. Käsittelemään mediassa näkyvää seksiä. Ymmärtämään erilaisista seksuaalisista tunteista. Tekemään tietoinen päätös hankkia tai olla hankkimatta seksuaalisia kokemuksia. Kieltäytymään ei-toivotuista seksuaalisista kokemuksista.	Ymmärtämään, mitä on ”hyväksyttävä” seksi. Tiedostamaan, että seksiä kuvataan mediassa eri tavoin. Hyväksymään, kunnioittamaan ja ymmärtämään seksuaalisuudessa ilmenevää erilaisuutta. Ymmärtämään seksuaalisuuden olevan oppimisprosessi.
6. Hedelmällisyys ja lisääntyminen	Vanhemmuutta koskevista valinnoista, hedelmättömyydestä ja adoptiosta. Ehkäisyn perusajatuksista. Lisääntymisestä ja perhesuunnittelusta. Raskaudesta, suojaamattoman seksin riskeistä ja seurauksista.	Ymmärtämään kuukautisten/siemensyöksyn ja hedelmällisyyden välinen suhde. Käyttämään kondomia ja ehkäisyvälineitä oikein tulevaisuudessa.	Hyväksymään erilaisuus – jotkut päättävät hankkia lapsia, toiset eivät. Ymmärtämään, että ehkäisy on kummankin sukupuolen vastuulla.
7. Tunteet	Ystävyden ja rakkauden välisestä erosta. Eri tunteista. Intimiteettiä ja yksityisyyttä koskevien yksilöllisten tarpeiden erosta.	Ilmaisemaan eri tunteita ja tunnistamaan eri tunteita. Ilmaisemaan tarpeita, toiveita ja rajoja ja kunnioittamaan muiden tarpeita, toiveita ja rajoja.	Hyväksymään, että rakkauden tunteet ovat luonnollisia. Ymmärtämään tunteita ja arvoja. Kunnioittamaan muiden yksityisyyttä.
8. Oikeudet	Oikeudesta itsensä ilmaisemiseen. Lasten seksuaalioikeuksista.	Pyytämään apua ja tietoa. Nimeämään oikeutensa. Toimimaan seksuaalioikeuksien mukaisesti.	Tuntemaan vastuuta itsestään ja muista.

2.5.2 Seksuaalikasvatus koulussa

Koulu on ainoa yhteiskunnallinen taho, joka tavoittaa kaikkien ikäluokkien lapset (Lähdesmäki & Peltonen, 2000, 209; Liinamo, 2000, 221). Vaikka kaikilla lapsilla täytyisi olla Suomessa mahdollisuus tasa-arvoiseen seksuaalikasvatukseen, riippuu kasvatus paljon opettajasta, koulusta ja kunnasta. Seksuaalikasvatusta ei opeteta tietyn kaavan mukaisesti, joten kasvatus voi olla myös hyvin puutteellista joissakin paikoissa (Liinamo, 2000, 231.) Seksuaalikasvatuksen perusedellytyksenä pidetään sitä, että kouluissa kasvatukselle varataan oma paikka ja sitä käsitellään yksityiskohtaisesti opetussuunnitelmassa. Vaikka tämä saattaa kuulostaa yksinkertaiselta, silti asiaa sivuutetaan usein. Koulu sekä valvova viranomainen ovat vastuussa siitä, että koulussa järjestetään seksuaalikasvatusta. Onkin ehdottoman tärkeää, että seksuaalikasvatusta varten löytyy koulusta koulutettua henkilökuntaa sekä aikaa ja tilaa opetuksen järjestämiseen. (BZgA & WHO, 2010, 30.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014) määrittävät suuntaviivat opetukselle, mutta sen laadusta ja sisällöstä vastaa opettaja. Opetus perustuu hänen omiin taitoihin, osaamiseen sekä motivaatioon. (Kuortti & Halonen, 2018.) Itse seksuaalikasvatus -termiä ei ole mainittu opetussuunnitelmassa lainkaan, mutta usein seksuaalikasvatus kytketään terveyskasvatukseen. Seksuaalikasvatus alkaa alakoulussa ja se on integroituna eri oppiaineisiin, muun muassa ympäristöopin sisältöalueisiin vuosiluokilla 3–6 on määriteltä käsiteltäväksi ”ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä” (OPS, 2014, 241; Kuortti & Halonen, 2018). Vaikka opetussuunnitelma tällä hetkellä mahdollistaa yläkoulussa seksuaalikasvatuksen kytkennän muun muassa terveystiedon, liikunnan, kotitalouden ja biologian oppituntien yhteyteen, liian useasti kytkentä ulottuu vain terveystietoon. (Kuortti & Halonen, 2018; Honkanen, 2017, 36.)

Seksuaalikasvatuksessa keskeistä on seksuaalikasvattajan osaaminen. Kasvattajan ei tarvitse olla korkeasti koulutettuja ammattilaisia, mutta ihanne olisi, kun heidät olisi edes jotenkin koulutettu tehtävään. Vaikka koulusta ei löytyisi koulutettuja kasvattajia, ei seksuaalikasvatusta voi jättää antamatta. Tärkeintä on, että seksuaalikasvattajana toimiva henkilö haluaa pohtia omaa asennettaan seksuaalisuuteen, koska hän toimii oppilaiden roolimallina. (BZgA & WHO, 2010, 32.) Kuka tahansa sitten seksuaalikasvatusta opettaakaan (esimerkiksi terveydenhoitaja, terveydenhuollon ammattilainen, luokan- tai aineenopettaja) on hänen pohdittava ennen opetuksen aloittamista miksi, miten ja mitkä

ovat asiat, joista hän haluaa lasten kanssa keskustella. Pääasia on, että keskustelut rakennetaan niin, että lapsilla on mahdollisuus tulla kuulluksi myös opetuksen suunnittelussa ja sen toteutuksessa. (Bildjuschkin, 2015, 3.) Yksi seksuaalikasvatuksen tärkeimpiä edellytyksiä on, että lapset tuntevat olonsa turvalliseksi, mikä tarkoittaa sitä, että kunnioitus lasten yksityisyyteen ja heidän rajoihinsa on oltava kunnossa. Kasvattajalla on tärkeä tehtävä, että opetustilanteesta luodaan luotettavia ja turvallisia. (WHO, 2010, 30.)

Pahimmillaan oppitunneilla, joissa käydään seksuaalikasvatukseen liittyviä aiheita, aiheina on pelkästään vain seksiin liittyvät aiheet, kuten sukupuolitautilien ja raskauden ehkäisy. Kun taas parhaimmillaan se voi olla keskustelua ihmisen anatomiasta, tunteista, miten lähestyä omaa ihastusta, suutelusta, miten toimia jos tulee jätetyksi, miten toimia jos haluaa lopettaa parisuhteen, miten toimia kondomin kanssa tai mistä niitä voi ostaa. Oppitunneilla voidaan myös keskustella siitä, että porno ja sooloseksi ovat ihan ok tietyssä määrin sekä siitä, mitä tarkoittaa moninaiset seksuaali- ja sukupuoli-identiteetit. (Honkanen, 2017, 34–35.) Lapset toivovat seksuaalikasvatuksen oppitunneilla keskusteltavan konkreettisista aiheista ja sellaisista, mitkä koskettavat juuri heitä. On myös tärkeää, että niin enemmistöihin kuin vähemmistöihinkin kuuluvat lapset saavat tarvitsemansa tiedot. (Kuortti & Halonen, 2018.)

3 Alakoulun turvataitokasvatus

3.1 Turvataitokasvatus

Turvataidot ovat tärkeä osa lapsen turvallista kehittymistä. Niiden avulla lapselle kerrotaan mikä on sallittua ja mikä kiellettyä. Aina, kun lapsen kanssa ollaan kosketuksissa, lapsi saa tietoa koskettamisen säännöistä ja läheisyystaidoista. Turvataidot voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen; nimet ihmiskehon eri osille, uimapukusääntö, kosketussääntö ja kolmen kohdan sääntö. Lapsen on tärkeää tietää, että ihmiskehon kaikki osat ovat yhtä hyviä ja on olemassa monenlaisia kehoja. Uimapukusäännöllä tarkoitetaan sitä, että ihmisellä on kehonosia, joita on osattava ja pitääkin suojata, eikä niitä ole tarkoitus näyttää kaikille. Kosketussäännössä kasvattaja opettaa lapselle lapsen oikeuksista omasta kehostaan; kuka häneen saa koskea, kuka ei ja milloin saa koskea. Lapselle on tärkeää ymmärtää, ettei kosketus saa ikinä tuntua pahalta kehossa eikä mielessä. Kolmen kohdan säännössä opetetaan lapselle, miten toimia oikealla tavalla pelottavissa ja ahdistavissa tilanteissa sekä taitoa hakea turvalliselta aikuiselta apua. Kolmen kohdan sääntöön kuuluvat ”sano ei”, lähde pois ja kerro aikuiselle. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg, 2016, 95–103; ks. myös Väestöliitto 2020a.)

Kaikilla lapsilla on vaarana joutua väkivallan, häirinnän tai kiusaamisen kohteeksi. Nämä saattavat tapahtua kotona, koulussa, päivähoidossa, vertaisryhmissä, harrastuksissa, sosiaalisessa mediassa tai julkisilla paikoilla. Tämän takia on ehdottoman tärkeää, että kaikille lapsille tarjottaisiin tasapuolisesti ja ennaltaehkäisevästi turvataitokasvatusta. (Lajunen ym. 2019, 13.)

Turvataidot perustuvat lasten ja nuorten oikeuksiin (Andell, Ylenius-Lehtonen, Lajunen & Lahtinen, 2014, 31). Turvataitokasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lapsen ajatusta itsestään sekä edistää tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Turvataitokasvatuksen avulla lapsi oppii parantamaan omia valmiuksiaan suojella itseään kiusaamis-, alistamis-, ahdistelu- sekä väkivaltatilanteissa. Ilman turvataitokasvatusta lapsi ei välttämättä tiedä, mitä edellä mainitut tilanteet ovat. Turvataitokasvatuksella opetetaan myös lapsen selviytymiskeino-

jen sekä omien voimavarojen laaja-alaista vahvistamista. Turvataitokasvatuksessa kannustetaan siihen, että lapsi oppii tunnistamaan luotettavia aikuisia ja kertomaan heille omista huolistaan. (Lajunen ym. 2012, 14; 42; Aaltonen, 2012, 13.)

Ehdottoman tärkeää turvataitojen opettaminen on erityistä tukea tarvitseville lapsille. Heillä on suurempi todennäköisyys joutua hyväksikäytetyksi, koska heidän itsetunto on usein heikko ja heillä on kova halu miellyttää muista ihmisiä sekä tulla pidetyksi. He myös ajautuvat useasti kiusaamistilanteisiin tai tappeluihin, koska heidän sosiaaliset taidot ja suhteet eivät ole heidän vahvuutensa. Turvataidot auttavat vahvistamaan juurikin edellä mainittuja vahvuuksia. (Lajunen ym. 2012, 20.)

3.2 Turvataitokasvatus koulussa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) turvataitokasvatus-käsitettä ei mainita lainkaan, mutta turvallisuustaidot mainitaan muutaman kerran. Alakoulussa ympäristöopin oppitunneilla määritetään käytävän läpi turvallisuuteen liittyviä asioita jokaisella vuosiluokalla, ensimmäisestä luokasta kuudenteen luokkaan asti. Oppimisympäristöjen havainnointi turvallisuuden kannalta on määritetty 1. – 2. luokan asioiksi. Myös toimiminen turvallisesti liikenteessä ja lähiympäristössä sekä perehtyminen turvataitoihin ja turvallisuusohjeisiin ovat ensimmäisten kahden kouluvuoden opetettavaa asiaa. (OPS, 2014, 132.) 3. – 6. luokalla turvallisuuden edistäminen ja turvataitojen harjoittaminen määritetään ympäristöopin oppitunneille. Turvataitojen osa-alueiksi mainitaan muun muassa liikenne-, palo- ja sähköturvallisuus, kiusaamisen ehkäisy, tapaturmat, fyysinen ja henkinen koskemattomuus, päihteet, myrkytykset sekä ensiaputaidot. (OPS, 2014, 241.) Myös yhteiskuntaopin oppitunneille, vuosiluokalla kuusi, on määritetty käytävän turvallisuusasioita. Niillä oppitunneilla opetellaan käyttämään mediaa ja pohditaan, miten mediaa pystytään käyttämään turvallisesti. (OPS, 2014, 262.) Yläkoulussa turvataidot määritetään Opetussuunnitelman (2014) mukaan käytävän terveystiedon oppitunneilla. Määrityksen mukaan oppitunneilla käydään läpi turvallisuustaitoja ja -valmiuksia sekä ensiaputaitoja. (OPS, 2014, 400.)

Turvataitokasvatus ei ole pelkästään jonkun ulkopuolisen tahon (esimerkiksi koulun) järjestämää opetusta. Huoltajat ja vanhemmat ovat päävastuussa lapsen kasvatuksesta, mikä

tarkoittaa sitä, että myös turvataitokasvatus on pääasiassa kotoa lähtevää kasvatusta. Lapsi elää samanaikaisesti koulussa ja kotona, joten kasvattajien on tärkeää pitää yllä hyvää yhteistyötä, mikä tarkoittaa sitä, että vuorovaikutuksen tulisi olla kunnossa. Tällöin kodit tietävät, mitä koulussa opetetaan ja he pystyvät kertomaan omia huolia ja toiveita koulussa tapahtuvaan turvataitokasvatukseen. On myös tärkeää, että huoltajat ja vanhemmat saavat tietää, mitä turvataitokasvatus koulussa sisältää, jotta he pystyvät kotona keskustella lapsen kanssa samoista aihepiireistä. (Lajunen ym. 2012, 32–37.) Koulun lisäksi turvataitoja voi opettaa esimerkiksi harrastustoiminnassa. Koulussa olisi luontevaa opettaa turvataitoja terveystiedon oppitunnilla, mutta niitä voi myös käsitellä esimerkiksi liikunta-, yhteiskuntaopin- ja kuvaamataidontunneilla. (Aaltonen, 2012, 11–12.)

3.3 Turvataitokasvatukseen liittyvä turvallinen sosiaalisen median käyttö

Lähes kaikilla lapsilla on nykyään oma puhelin. Ne on hankittu yleensä sen takia, että vanhemmilla on mahdollisuus saada lapsensa kiinni milloin vain. Yleisin aika, jolloin vanhemmat ostavat lapselleen puhelimen on, kun lapsi aloittaa koulun. (Lainiala, 2016, 130–132.) Yhdysvaltalaisen tutkimuksen (Rideout ym. 2010) mukaan lapset käyttävät puhelimiaan puhumisen ja viestittelyn lisäksi musiikin kuunteluun, pelien pelaamiseen sekä ohjelmien katsomiseen. Kyseisen tutkimuksen osoittaa myös, että tytöt käyttävät hieman enemmän puhelimiaan päivässä kuin pojat. (Rideout, Foehr & Roberts, 2010, 18–19.)

Puhelimien yleistyessä, sosiaalisesta mediasta ja ylipäätään mediasta, on tullut olennainen osa lasten ja nuorten joka päiväistä elämää. Vanhempien olisi hyvä tietää, mitä lapset tekevät Internetissä. Jotta vanhemmat pystyisivät ymmärtämään lasten Internetin käyttöä, olisi hyvä, että vanhemmat keskustelisivat kannustavasti lasten kanssa siitä, mitä he siellä tekevät ja miten he siellä toimivat. Hyvän keskusteluyhteyden luotuaan, lapset pystyvät helpommin kertomaan jos jokin on mennyt pieleen. (Burén & Lunde, 2018, 216.)

Media ja sosiaalinen media altistavat lapset päivittäin väkivallalle uutisoinnin ja väkivaltaviihteen kautta. Myös seksuaaliset ärsykkeet ovat lähes päivittäisiä asioita lapsille sek-

sin kaupallistumisen ja arkipäiväistymisen myötä. Mainoksiin, lehtiin ja elokuvaan on lisätty seksuaalista mainontaa ja jopa lasten kuvia on alettu käyttämään pornografisessa ja pedofiilisessä mielessä. Internet on mahdollistanut seksuaalisesti kiinnostuneiden henkilöiden yhteyden ottamisen yhä nuorempiin lapsiin, muun muassa keskustelupalstojen kautta. Lapsille on luontaista luottaa ihmisiin, jolloin anonyymisti esiintyvillä ihmisillä on helppo käyttää heitä hyväkseen. Tosiasia on, että kasvattajien ja vanhempien silmät eivät ulotu kaikkialle, joten heidän on mahdotonta täysin kontrolloida lasten sosiaalisen median käyttöä. On tärkeää, että lapsille opetetaan turvataitoja varsinkin sosiaalisen median käyttöön, jotta he pystyvät tunnistamaan uhkatilanteita ja suojella itseään. (Lajunen ym. 2012, 18.)

Internet on täynnä erilaista tietoa ja ne ovat kaikkien saatavilla. Sieltä saa esimerkiksi tietoa seksuaalisuudesta ja sen monimuotoisuudesta. Lapset ja nuoret kokevat tiedonhaun olevan helppoa. Keskustelu Internetin välityksellä seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista (muun muassa seurustelusta, seksisuhteista ja sukupuolen tapakoodeista) tuntuu luonteelta ja helpolta, koska keskustelut voidaan käydä nimettöminä ja kasvottomina. (Vilka, 2010, 108; Tolman & McClelland, 2011.) Vaikka Internet tarjoaa paljon uusia ja mielenkiintoisia asioita, Internet luo myös aikuisille mahdollisuuden lasten hyväksikäyttöön. Ilman suurta vaivaa, lapsi voi vahingossa altistua hyväksikäytölle. (Berson, 2008, 8.)

Vaikka koulut ja muut viranomaiset opettavat seksologisia tietoja, asenteita ja taitoja, suurin osa seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista opitaan median kautta (Kontula, 2000, 237). Oikein käytetyt mediassa esiintyvät seksikkäät kuvat voivat toimia lasten ajatusmaailman kehittämisessä, muun muassa seksikkyyden, sukupuolen, moninaisuuden ja kehon käsitysten parantamisessa (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2012, 64). Media on myös auttanut siihen, että naisten seksuaalioikeudet ovat päässeet valoisampaan valoon ja tasa-arvoisuus on lisääntynyt. Uusien sukupolvien näkemykset ovat yhä myönteisempiä vuosi vuodelta. (Kontula, 2000, 238.)

Lapsilla on nykypäivänä tapana tutkia kaikki mahdollinen Internetistä, myös asiat, jotka liittyvät omaan seksuaalisuuteen. Vaikka se tuo paljon hyviä asioita lasten elämään, niin tutkimusmatkailu saattaa myös tuoda ongelmia. Lapsi saattaa löytää tietoa etsiessään asioita, jotka eivät lapselle kuulu, muun muassa pornoa. Lapsella ei ole vielä edellytyksiä

prosessoida rajuihin seksuaalisiin ärsykkeisiin, jolloin lapsi saattaa hämmentyä eikä hänellä ei ole taitoja käsitellä hämmennystä ja sen tuomia tunteita. (Laiho, Lampainen, Porras, Kivinen, Aunio, Vuento, Holmberg & Takkunen, 2011, 6.)

Vaikka nettipalvelut asettavat ikärajat palveluihinsa, silti alakouluikäiset lapset käyttävät nettisivuja omien tietojensa ja kuviensa jakamiseen. He pystyvät valehtelemaan esimerkiksi ikätiedot. Tosiasia, jota lapset eivät ymmärrä on, että vaikka he koittavat valehdella joitakin tietojaan päästääkseen jakamaan omia tietojaan, niin tiettyjen tietojen yhdisteleminen voi tuoda oikean henkilöllisyyden ilmi. Lapsen tulee tietää, että sosiaalisessa mediassa lähetetyt kuvat eivät poistu koskaan ja ne voivat jäädä kenen tahansa käytettäväksi, vaikka kuva olisikin lähetetty kahdenkeskisessä keskustelussa. Kuvat saattavat joutua väärien ihmisten käsiin, jolloin ne voivat päätyä julkisuuteen tai kuvilla pystyy esimerkiksi kiristämään rahaa. Useasti myös kiusaamiset ja häirinnät perustuvat juuri edellä mainittuun tapahtumaan. (Laiho ym. 2011, 6; Cacciatore & Korteniemi-Poikela, 2019, 156.)

3.3.1 “Sexting”

Huolestuttava ilmiö, joka on lisääntynyt viime vuosien aikana sosiaalisessa mediassa on termi “sexting” (Gewirtz-Meydan, Mitchell & Rothman, 2018, 256). Termi tarkoittaa seksuaalisesti vihjailevien alastonkuvien tai lähes alastonkuvien lähettämistä ja välittämistä eteenpäin Internetin välityksellä. Tämä on uusi tapa nuorille flirttailuun ja he kokevat sen kuuluvan osaksi romanttisista suhdetta. Vaikka nuoret kokevat sen hyvänä asiana, siihen kuuluu myös haasteita ja riskejä. Seksuaalisen hyväksikäytön pelon ohella suurin huolenaihe on se, että vastaanottaja voi kopioida “sekstejä” ja levittää niitä eteenpäin niin paljon kun haluaa, mikä voi lisätä sosiaalisen häpeämisen, verkkokiusaamisen tai kostonpornojen todennäköisyyttä. (Burén & Lunde, 2018, 210.)

Burénin ja Lunden (2018) mukaan tutkimukset osoittavat, että ”sexting” tapahtuu yleisimmin ihmisten välillä, jotka ovat parisuhteessa. Mutta jotkut nuoret ovat useiden kanssa parisuhteessa, joten ”sexting” viestejä lähetetään monelle eri ihmiselle. (Burén & Lunde, 2018, 211.) Gewirtz-Meydanin ym. (2018) tutkimuksen mukaan pojat suhtautuvat alas-

tonkuvien lähettämiseen ja vastaanottamiseen suotuisammin kuin tytöt. Tämän he selittävät sillä, että tytöillä on useammin paineita omasta ulkonäöstään kuin pojilla ja että tyttöjä aletaan helpommin haukkumaan ”huoriksi”. (Gewirtz-Meydan ym. 2018, 263.)

EU Kids Online (2020) tutkimuksessa tutkittiin maailmanlaajuisesti Internetiä käyttävien 12–16-vuotiaiden ”sexting” viestien lähettämistä ja vastaanottamista. Tutkimuksen tuloksissa tuli ilmi, että Suomessa tytöt vastaanottavat enemmän seksuaalisia viestejä kuin pojat ja yli puolet vastaanottajista ovat 15–16-vuotiaita. Seksuaalisia viestejä lähetetään vähemmän kuin vastaanotetaan.

3.3.2 ”Grooming”

”Grooming”-käsitettä käytetään maailmanlaajuisesti. McAlindenin (2012) mukaan sillä tarkoitetaan aina lapsen hyväksikäyttöä. ”Groomingia” voi olla monenlaista riippuen missä hyväksikäyttö tapahtuu, kehen se kohdistuu ja miten se tapahtuu. Hyväksikäyttäjä voi olla perheen tuttavapiiristä tai joku täysin tuntematon. Kohteena voi olla pelkästään lapsi tai jopa koko perhe. Hyväksikäyttö voi tapahtua henkilökohtaisesti tai Internetissä. (McAlinden, 2012, 28.)

”Luotuaan ainakin kahdeksan väärennettyä ‘profilia’, Michael Williams tavoitelti nuoria, jotka hän oli tavannut jakaessaan postia, ajaessaan taksia ja toimiessaan jalkapalloseuran sihteerinä. Hän jopa värjäsi hiuksensa eri väreillä piilottaakseen henkilöllisyytensä ja teeskenteli olevansa nuori poika nimeltään ‘James’ ja teini-ikäinen tyttö nimeltään ‘Upea Charlie’. Hän käytti väärennettyjä henkilöllisyyksiä, jotta hän pääsi tapaamaan 11-16 –vuotiaita lapsia. Hän sai huijattua monet uhrin seksuaalisiin tekoihin web-kameran avulla, mutta myös monet uhrin hän sai vakuutettua tapaamaan hänet puistoissa, rannoilla ja kotonaan, missä hän hyväksikäytti heitä.” (McAlinden, 2012, 3.)

Suomessa grooming-käsitettä käytetään, kun on kyse manipulointiprosessia, jossa aikuinen ihminen rakentaa olosuhteensa Internetissä niin, että pystyy hyväksikäyttämään lasta (Laiho ym. 2011, 20). Aikuinen yleensä aloittaa lähestymisensä ei-seksuaalisella tavalla, jonka jälkeen hän alkaa luomaan läheisempää suhdetta lapseen. Aikuisella on tavoitteena saada vieteltyä lapsi ja tämän kautta saada hänen luottamuksensa. Luottamuksen luomiseen aikuinen käyttää muun muassa vääriä henkilötietoja sekä lahjontaa. Kun luottamus on luotu, on aikuisen helpompi saada lapsi houkutelua läheisempään vuorovaikutukseen. Lähemmän vuorovaikutuksen saavutettua aikuinen saattaa alkaa pyytämään seksuaalisia

kuvia tai jopa järjestämään tapaamista. (Berson, 2008, 9–11.) Joillekin hyväksikäyttäjille riittää pelkät seksuaaliset kuvat, jolloin seksuaalinen hyväksikäyttö tapahtuu Internetissä, kun taas toiset haluavat fyysistä läheisyyttä, jolloin hyväksikäyttö tapahtuu reaali-maailmassa. Lapsen ja aikuisen välinen suhde voi luonteeltaan olla joko pitkäjänteistä, hienovaraista ja tavoitteellista toimintaa tai suoraa seksuaalisista asioista kommunikointia. (Laiho, ym. 2011, 21.)

”Groomingissa” lapsi ei osaa epäillä, tunnistaa tai uskoa mitään väärää hyväksikäyttäjän toiminnassa. Lapsi saattaa luottaa täysin siihen, että kyseessä on tasavertainen ystävyys- tai rakkaussuhde. Tekijä kuitenkin aina käyttää valtaansa hyväksi ja suhde pohjautuu epätasa-arvoon. Seksuaalisesti hyväksikäytetyksi voi joutua kuka tahansa, mutta altistavia tekijöitä ovat lapsen läheisyydenkaipuu, uteliaisuus, sinisilmäisyys sekä tarve saada rakkautta. (Laiho ym. 2011, 21.) Laiho ym. (2011) painottavat, että lapsen voi olla mahdollonta tunnistaa rikollinen toiminta, minkä takia he tarvitsevat luotettavan aikuisen apua (Laiho ym. 2011, 22).

Vaikka on olemassa rikoslaki, se voi olla rajoittunutta tämän kaltaisen käyttäytymisen suhteen. Olisikin ehdottoman tärkeää, että tietoisuutta tämänkaltaisista tapauksista lisätään, jotta rikokset vähentyisivät ja lapset osaisivat suojata itseään hyväksikäytöltä. (McAlinden, 2006, 339.)

4 Tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävänä on analysoida alakouluikäisten lasten vanhempien käsityksiä sosiaalisen median vaaroista ja miten koulussa järjestettävä seksuaali- ja turvataitokasvatus voi auttaa lapsia turvallisen sosiaalisen median käytössä. Lisäksi haluttiin selvittää, miten alakouluikäisten lasten vanhempien ikä ja heidän lastensa sukupuoli mahdollisesti vaikutti vanhempien käsityksiin koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia käsityksiä alakouluikäisten lasten vanhemmilla on koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta?
2. Millaisia vaaroja alakouluikäisten lasten vanhemmat näkevät sosiaalisessa mediassa olevan, liittyen lapsen omaan seksuaalisuuteen ja turvalliseen kasvuympäristöön?
3. Mitkä asiat alakouluikäisen lasten vanhempien mukaan auttaisi, jotta he kokisivat itse pystyvänsä toimia seksuaali- ja turvataitokasvattajana?

Alakysymykset:

1. Miten alakouluikäisten lasten vanhempien ikä on yhteydessä heidän käsityksiinsä koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta?
2. Miten lasten sukupuoli (tyttö, poika) on yhteydessä vanhempien käsityksiin koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta?

5 Tutkimuksen toteutus

Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010) mukaan aineiston rajaamisessa olennaista on rajauksen perustelu. Rajauksen on oltava johdonmukainen ja perusteltavissa tutkimuskysymyksillä. Aineistoon tutustuminen, sen rajaaminen ja analyysi eivät ole neutraalia toimintaa, vaan tutkijan epistemologinen ja ontologinen esiymmärrys myös ohjaavat rajauksia. Tämän vuoksi tutkittava aihealue on tunnettava hyvin ja tutkimusta tehdessä on luettava koko ajan aiheeseen liittyvää tutkimuskirjallisuutta, jotta osaa tehdä oikeansuuntaisia valintoja ja rajauksia, jotta työssä voi keskusteluttaa aineistoa, teoriaa ja omia tuloksiaan. Toisaalta Ruusuvuori ym. (2010) huomauttavat, ettei tutkijalla saisi olla liian tiukkoja valmiita ennakko-oletuksia tai odotuksia teoriaan pohjautuen aineistoa kerätessä, koska se rajaa ja ohjaa liikaa. Jonkinlainen tausta-ajatus on kuitenkin oltava, että tutkija osaa esittää oikeita ja olennaisia kysymyksiä. (Ruusuvuori ym. 2010, 15.)

5.1 Mixed Methods –tutkimus

Laadullinen tutkimus on tietynlainen oppimisprosessi, jossa tutkijan pyrkimyksenä on kasvattaa omaa tietoisuuttaan tutkittavana olevasta ilmiöstä tutkimuksen aikana. Tutkimuksen eteneminen välttämättä ei kulje tiettyä kaavaa pitkin. Tyypillistä on, että tutkimusvaiheet menevät päällekkäin ja että tutkimusongelma ei välttämättä ole lopullisessa muodossa tutkimuksen alussa, vaan se muotoutuu vasta tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi, 2018, 73–79.) Laadullinen tutkimus voidaan jakaa seitsemään eri perinteeseen: Aristoteleen perinne ja ymmärtävä tutkimus, hermeneuttinen perinne ja ihmistieteellinen tutkimus, fenomenologis-hermeneuttinen perinne ja tulkinnallinen tutkimus, kriittisen teorian perinne ja toimintatutkimus, yhdysvaltalainen laadullisen tutkimuksen perinne, pehmeät menetelmät ja pehmeä tutkimus sekä postmoderniin tieteeseen perustuva tutkimus (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Määrällisestä tutkimuksesta on totuttu käyttämään monia eri nimityksiä, kuten hypoteettis-deduktiivinen, positiivinen ja eksperimentaalinen tutkimus. Sen piirteisiin kuuluu muun muassa se, että korostetaan yleispäteviä syyn ja seurauksen lakeja. Keskeisiä asioita määrällisessä tutkimuksessa ovat muun muassa johtopäätökset aiemmista tutkimuksista, aikaisemmat teoriat sekä se, että esitetään hypoteeseja ja määritetään käsitteitä (Hirsjärvi,

Remes & Sajavaara, 2012, 139–140.) Määrällisen analyysin lähtökohta on, että aineisto saatetaan taulukkomuotoon. Taulukossa käytetään muuttujia. Muuttujat saadaan arvoista, jotka annetaan jokaiselle tutkimusyksikölle. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät muuttujat aina ole numeroita, vaan muuttujat voivat olla myös kirjainsymboleja. Määrällisessä tutkimuksessa työskennellään siis yksittäisten numeroiden ja kirjainten kanssa, kun taas laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan usein kokonaisuutta. (Alasuutari, 2011.) Määrälliselle tutkimukselle on myös hyvin yleistä kerätä aineisto kyselylomakkeella (Valli, 2018b, 261).

Tutkijoilla on ollut tyypillinen tapa jakaa tutkimusmenetelmät kvalitatiivisiin (laadullinen) ja kvantitatiivisiin (määrällinen) menetelmiin. Nykyään kuitenkin on yleistynyt ajatus siitä, että laadullista ja määrällistä tutkimusmenetelmää voidaan käyttää rinnakkain, jolloin ne täydentävät toisiaan. (Hirsjärvi ym. 2012, 135–137.) Laadullisen ja määrällisen menetelmien tarkoituksellinen ja systemaattinen käyttö sekä niiden integroiminen on alkanut Maxwellin (2015) mukaan jo kauan ennen kuin termit kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen vakiintuivat. Mixed methods -menetelmästä ollaan käyty kiivasta keskustelua jo vuosikymmenten ajan. On ollut helpompaa ja vakuuttavampaa esitellä mixed methods-käsite uutena mielenkiintoisena ”kolmantena paradigmana” kuin tunnustaa, että tutkijat ovat käyttäneet mixed methods -menetelmää jo vuosisatojen ajan. (Maxwell, 2015, 2.) Ihmistieteellisessä tutkimuksessa ja ylipäättään kaikessa tieteellisessä tutkimuksessa on paljon piirteitä, jotka ovat yhteisiä, joten se puoltaa sitä, että olisi kannattavaa käyttää sekä laadullista että määrällistä menetelmää rinnakkain (Alasuutari, 2011). Mixed methods -lähestymistapa mahdollistaa muun muassa sellaisten tutkimuskysymysten laatimisen, johon laadullinen eikä määrällinen lähestymistapa pysty yksinään vastaamaan. Se mahdollistaa myös sen, että tutkimus tehdään pääasiassa esimerkiksi laadullisella menetelmällä, mutta tutkimusta ryyditetään ja lihavoitetaan myöhemmin määrällisellä tutkimuksella tai toisinpäin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018; Metsämuuronen, 2007, 254.) Metsämuuronen (2007) painottaa, että mitä useampaa tutkimusmenetelmää käyttää, sitä varmemmin tieto on hyvää ja luotettavaa. Mixed methods on korvaamaton monitasoisten ongelmien tutkimisessa (Hedley & Plano Clark, 2019, 1). Tässä tutkimuksessa käytän laadullista sekä määrällistä lähestymistapaa rinnakkain, jotta pystyn vahvistamaan määrällisellä tutkimusmenetelmällä laadullisen tutkimuksen tuloksia ja toisinpäin.

5.2 Aineiston kuvaus

5.2.1 Aineistona sähköisen kyselylomakkeen vastaukset

Aineiston keruutapana tässä tutkimuksessa oli puolistrukturoitu kyselylomake. Internetissä täytettävä kyselylomake valikoitui aineiston menetelmäksi, koska seksuaalisuutta käsittelevistä aiheista on joidenkin vaikea puhua ja joissakin tapauksissa se on vielä tabu. Nykänen (1996) tutki vanhempien mielipiteitä lasten seksuaalikasvatuksesta käyttäen kyselylomaketta sekä Ingman-Friberg ja Cacciatore (2016, 32) käyttivät kyselylomaketta tutkiessaan seksuaalikasvatusta. Ingman-Friberg ja Cacciatore olivat mukana tekemässä kahta Väestöliiton kyselytutkimusta pienten lasten seksuaalikasvatuksen nykytilasta, jotka molemmat toteutettiin Internetkyselynä. Näiden avulla oli helppo tehdä päätös toteuttaa oma tutkimukseni myös Internetissä olevalla kyselylomakkeella. Kysely toteutettiin siis Internetissä olevalla E-lomake -ohjelmalla. Kyselylomake oli laaja sisältäen 34 strukturoitua ja 8 avointa kysymystä (ks. Liite 1). Kyselylomakkeen rakensin Vallin (2018) ohjeita apuna käyttäen. Ensimmäiseen vaiheeseen sijoitin niin sanottuja taustakysymyksiä, joiden avulla pyrin luomaan luottamuksellisen suhteen tutkittavieni kanssa. Toiseen vaiheeseen sijoitin haastavimmat ja arkaluonteisimmat kysymykset, jotka sisälsivät kaikki avoimet kysymykset. Pyrin varmistamaan, että tutkittavalla säilyisi motivaatio kyselyn loppuun asti, joten sijoitin viimeiseen vaiheeseen helposti vastattavat kysymykset, muun muassa muutamia taustatietokysymyksiä. (Valli, 2018a, 94–96.)

Valli ja Perkkilä (2018) toteavat, että verkkokyselyn positiivinen vahvuus on sen nopeus; kyselyn voi toimittaa minne tahansa maailmaan ja vastauslomakkeen voi palauttaa vain yhtä nappia painamalla (Valli & Perkkilä, 2018, 118). Toinen positiivinen vahvuus on, että kun suunnitteluvaiheen lomakkeen kanssa on tehnyt hyvin, on aineisto mahdollista käsitellä ja analysoida nopeasti tietokoneen avulla (Hirsjärvi ym. 2012, 195). Kyselylomakkeen jakamisen tutkittaville toteutin Facebookin kautta. Jaoin ensin kyselylomakkeen omille tuttavilleni, joista olin tietoinen, että heillä on alakouluikäisiä lapsia. Tämän jälkeen jaoin kyselylomakkeen henkilökohtaisella Facebook-sivullani, josta tuttavani pystyivät edelleen lähettämään kyselylomakkeen linkkiä. Viimeisenä jaoin kyselylomaketta erilaisissa yksityisissä ja julkisissa ryhmissä. Tällä tavoin koitin löytää mahdollisimman

paljon kohderyhmääni kuuluvia henkilöitä. Uskonkin tavoittaneeni kymmeniä tuhansia ihmisiä, vaikka kaikki eivät kuuluneetkaan kohderyhmääni.

Aineistonkeruuseen, joka on tehty kyselylomakkeella liittyy aina myös heikkouksia ja haittoja. Etenkin sosiaalisessa mediassa jaettuun kyselylomakkeeseen pystyy vastaamaan kuka tahansa eikä tutkija pysty itse rajaamaan vastaajiaan muuten kuin kyselyn sisällä rajatuilla, esimerkiksi ikä- ja sukupuolikysymyksillä. (Valli & Perkkilä, 2018, 120). Tämän takia en voi varmistua siitä, että kaikki vastaajat ovat varmasti vastanneet huolellisesti ja rehellisesti kyselyyn. En voi myöskään varmistua siitä, että kohderyhmäni on perillä tutkimusta käsittelevästä aiheesta, joten he ovat voineet käyttää esimerkiksi Googlea tai esimerkiksi kaveria tai kumppaniaan apuna. Niin kuin aiemmin mainitsin, tutkimukseni saavutti varmasti kymmeniä tuhansia ihmisiä, mutta sain vain 75 kappaletta vastauksia. Tämä tarkoittaa sitä, että vastaamattomuus on noussut suureksi. (Hirsjärvi ym. 2012, 195.)

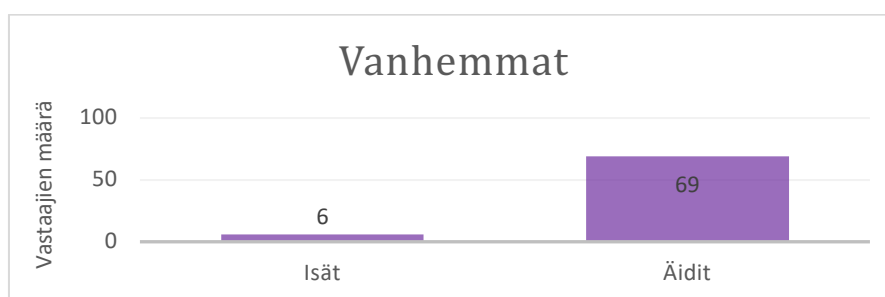
Älypuhelimet ja tabletit ovat yleistyneet niin lapsilla kuin aikuisilla, joten vastaaminen verkkokyselyyn tuntuu monen mielestä myös luontevamalta näillä edellä mainituilla laitteilla. (Valli & Perkkilä, 2018, 118). Kyselyä rakentaessani tarkistin, että vastaaminen onnistuu niin tietokoneella kuin älypuhelimella ja tabletillakin.

Kyselylomake voi koostua monen tyyppisistä kysymyksistä. Lomakkeessa voi olla avoimia kysymyksiä, joissa on vain kysymys ja tyhjä tila vastaamiselle, monivalintakysymyksiä, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot ja kysymyksiä, joissa on esitetty väittämä, josta vastaaja valitsee itselleen parhaiten sopivan vaihtoehdon. Mielipiteiden mittaamisessa käytetään usein Likertin asteikkoa. Tavallisimmin asteikko on joko viisi- tai seitsemänpportainen. (Hirsjärvi ym. 2012, 198–201.) Tässä tutkimuksessa käytin viisi-portaista Likertin asteikkoa, jossa vastausvaihtoehdot olivat: 1 = täysin eri mieltä, 2 = eri mieltä, 3 = osittain eri mieltä, 4 = osittain samaa mieltä, 5 = samaa mieltä, 6 = täysin samaa mieltä. Lisäksi käytin neljä-portaista Likertin asteikkoa, jossa vastausvaihtoehdot olivat: 1 = en lainkaan, 2 = melko vähän, 3 = melko paljon, 4 = erittäin paljon. Kyselylomakkeeni sisälsi myös avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä kyllä-ei vaihtoehtoisia väittämiä.

5.2.2 Tutkimuksen osallistujat

Kyselytutkimus toteutettiin alakouluikäisten lasten vanhemmille ($N = 75$). Kyselylomake oli julkinen ja avoin kaikille, joten jokainen vastaaja sai itse päättää osallistuuko tutkimukseeni vai ei. Kyselylomake oli viikon ajan auki vastaajille. Koen, että sain hyvän määrän vastaajia niin lyhyessä ajassa. Uskoisin, että olisin saanut vielä enemmän vastaajia jos olisin antanut kyselylomakkeen olla kauemmin auki. Harmittavaa kylläkin on, että tutkimuskohteet eivät jakautuneet tasaisesti, kuten kuvioista 3 voidaan todeta; äidit ($n = 69$) ja isät ($n = 6$).

KUVIO 3. Isien ja äitien osuudet vastaajista.

5.3 Aineiston analysointi

Kun aineiston keruu on valmis, tutkittava ilmiö on selvillä. Aineiston tarkoitus on kuvata tutkittavaa ilmiötä. Vaikka aineisto on valmis, niin tuloksia ei ole järkevää lähteä etsimään sellaisenaan aineistosta, vaan aineistoa täytyy analysoida. Analysoinnin tarkoituksena on luoda sanallisesti selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysillä pyritään selkeyttämään aineistoa, jotta tutkittavasta ilmiöstä pystyttäisiin tekemään luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Sisällönanalyysi on laajasti käytetty laadullisen tutkimuksen menetelmä, jolla pyritään saada aineisto tiiviiksi ja selkeäksi ilman, että kadottaa sen sisältämän informaation (Tuomi & Sarajärvi, 2018; Hsieh & Shannon, 2005, 1277).

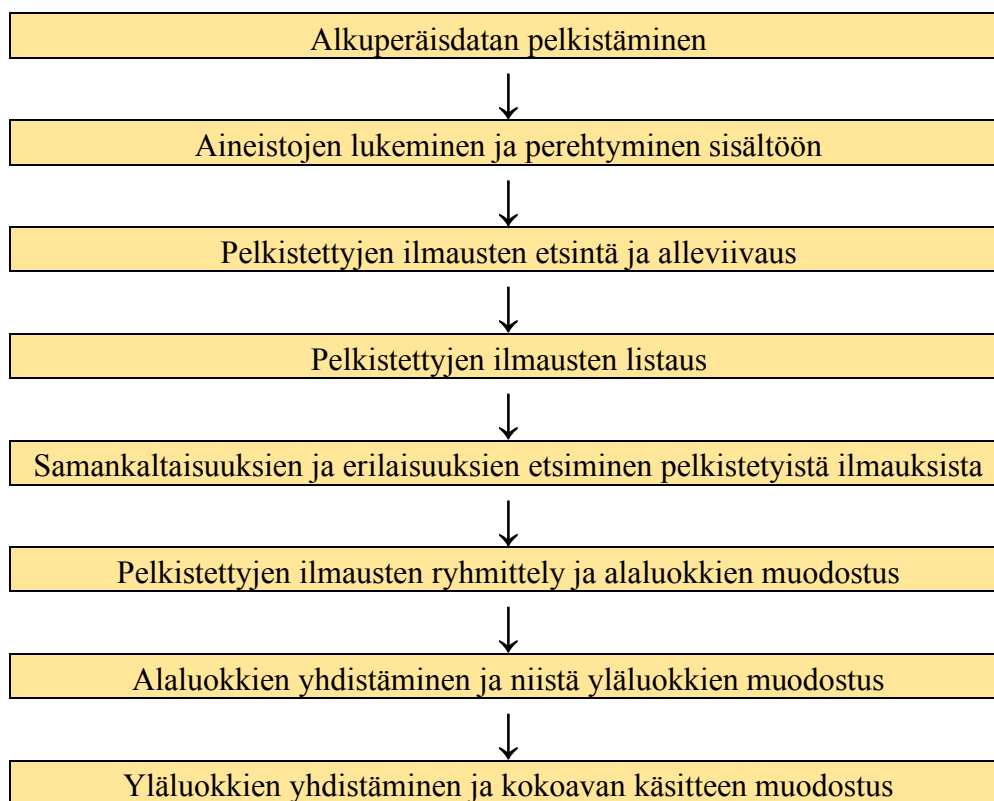
Eskola (2001; 2007) jakaa sisällönanalyysin muodot aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin (Eskola, 2001; 2007, Tuomi & Sarajärvi, 2018, mukaan), kun taas Hsieh ja Shannon (2005) perinteiseen, suunnattuun ja summatiiviseen

analyysin. Perinteistä analyysia käytetään yleensä silloin, kun tieteellistä tietoa ja teorioita on rajoitetusti tutkittavasta ilmiöstä. Tämä tarkoittaa sitä, että kategoriat etsitään suoraan aineistosta. Suunnattua analyysia käytetään, kun tutkimuskysymystä ohjaa jo olemassa oleva teoria, jolloin myös teoria ohjaa työn suunnan. Summatiivista analyysia käytetään, kun aineistosta tunnistetaan ja kvantifioidaan tiettyjä sanoja tai sisältöjä. Tarkoituksena on ymmärtää sanojen tai sisältöjen kontekstuaalista käyttöä eikä niinkään ymmärtää niiden merkitystä. (Hsieh & Shannon, 2005, 1277.) Eskolan (2001; 2007) mukaiset sisällönanalyysin muodot löytyvät taulukosta 2, josta ilmenee myös se, että aineiston hankkiminen ja analyysi ovat erottamattomat ja keskenään yhteydessä (Eskola, 2001; 2007, Tuomi & Sarajärvi, 2018, mukaan). Aineistolähtöisessä analyysissä tavoitteena on löytää aineistosta jokin tyyppikertomus, kun taas teorialähtöisessä analyysissä tutkija lähtee liikkeelle teoriasta. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteiden ja luokitusten määrittelyä ohjaa vahvasti aiemmat tutkimukset sekä teoria. Teorialähtöinen sisällönanalyysi ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi eroavat toisistaan niin, että teorialähtöisessä analyysissä tavoite on uudistaa tutkittavien antamien merkitysten avulla teoreettista käsitystä tutkittavasta asiasta. Kun taas aineistolähtöisen analyysin tavoite on ensisijaisesti tutkittavien ajattelu- ja toimintatapojen uudistaminen sekä ymmärtäminen tutkimuksessa muodostuneiden luokitusten, käsitteiden tai mallien avulla. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, Vilka 2015, 163–171 mukaan.) Tässä tutkimuksessa toteutin aineiston analyysin aineistolähtöisesti ja perinteistä sisällönanalyysia käyttäen. Esimerkit aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemisestä löytyy liitteestä 5.

TAULUKKO 2. Laadullisen tutkimuksen analyysimuodot (Tuomi & Sarajärvi, 2018)

	Viitekehys	Aineiston hankinta	Aineiston analyysi	Raportointi
Aineistolähtöinen	- metodologia - tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetty	metodologia ohjaava vapaa	aineistolähtöinen	aineistolähtöinen
Teoria-sidonnainen	- metodologia - tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetty	metodologia ohjaava vapaa	teoriaohjaava, kaksiosainen; aineistolähtöinen, johon liitetään teoriaohjaavaa	teoriaohjaava
Teorialähtöinen	- metodologia - tutkittavasta ilmiöstä jo tiedetty	teorialähtöinen	teorialähtöinen	teorialähtöinen

Hsiehin ja Shannonin (2005) mukaan sisällönanalyysi voidaan jakaa seitsemään eri vaiheeseen: tutkimuskysymyksen määrittäminen, analysoitavan aineiston valinta, kategorioiden määrittäminen, koodauksen hahmotus, koodauksen suoritus, luotettavuuden määrittäminen ja tulosten analysoiminen (Hsieh & Shannon, 2005, 1285). Miles ja Huberman (1994) taas kuvaavat sisällönanalyysin jaettavan kolmeen eri vaiheeseen: redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Ennen, kun tutkija aloittaa analysoinnin, hänen tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi yksi sana, lausuma tai ajatuskokonaisuus. Tutkimustehtävä ja aineiston laatu ohjaavat analyysiyksikön määrittämistä. Aineiston pelkistämässä analysoitava data voi olla auki kirjoitettu havainnointi, haastattelu tai esimerkiksi muuten kuvattu aineisto, kuten dokumentti tai asiakirja. Redusointi vaiheessa aineisto karsitaan niin, että aineistosta poistetaan kaikki tutkimukselle epäolennaiset asiat. Tärkeää on huomata, että yhdestä lausumasta voidaan löytää useampia pelkistettyjä ilmauksia. Redusoinnin jälkeen aineisto ryhmitellään eri luokiksi, joista muodostetaan alaluokkia eli aineisto klusteroidaan. Alaluokat on tarkoitus nimetä jollakin luokkaa kuvaavalla termillä. Luokittelua jatketaan niin, että eri alaluokkia yhdistetään, jotta saadaan yläluokkia ja yläluokkia, jotta saadaan pääluokkia. Lopuksi pääluokat nimetään nousevan ilmiötä kuvaavan aiheen mukaan. Klusteroinnin jälkeen siirrytään aineiston käsitteellistämiseen eli abstrahointiin. Käsitteellistämistä jatketaan niin kauan kuin aineisto antaa siihen mahdollisuuden, tavoitteena löytää vastaus tutkimustehtävään. Tutkijan on tarkoitus tulkita ja päätellä, jolloin eteneminen tapahtuu empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Tuomi ja Sarajärvi (2018) huomauttavat, että vaikka analyysin vaiheet on avattu esimerkiksi kuviossa 4 säännönmukaisesti, niin tutkijan on itse pohdittava, miten edetä analyysia tehdessä. (Miles & Huberman, 1994, Tuomi & Sarajärvi, 2018 mukaan.) Analyysin tekovaiheet on esitelty seuraavassa kuviossa:

KUVIO 4. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen (Tuomi & Sarajärvi, 2018)

Laadullisen aineiston analysoinnissa käytin apuna ATLAS.ti 8 -analyysiohjelmaa. Laajalahden ja Herkaman (2018) mukaan analyysiohjelman käyttö tukee tutkijaa analyysin teossa, kunhan tietää mitä on tekemässä. Jos ohjelman käyttö ei ole hallussa voi analyysiohjelman käyttö myös vaikeuttaa tutkimuksen tekemistä. (Laajalahti & Herkama, 2018, 110–112.) Jolanki ja Karhunen (2010) muistuttaa, ettei analysointiohjelma ole analysointiväline, vaan ennemminkin arkistointi- ja hallintaväline. Ohjelman käyttö auttaa aineiston erittelyssä, rajaamisessa ja organisoinnissa. Kun tutkija on koonnut aineistonsa, vie hän aineiston analysointiohjelmaan ja merkitsee sen avulla tutkimustehtävän kannalta tärkeimmät ja oleelliset aineistokohdat. Merkitsemistä kutsutaan koodaukseksi. Se on osa aineiston tulkintaa, mutta tämä ei tarkoita, että tutkija olisi valmis analyysinsä kanssa. Koodien lisäksi tutkija tarvitsee vielä niiden ympärille tulkintaa. (Jolanki & Karhunen, 2010.)

Määrällisen aineiston analysointiin käytin apuna SPSS -analyysiohjelmaa, joka on tarkoitettu juurikin määrällisen aineiston analysointiin (Metsämuuronen, 2007, 464). Ennen kun vein aineistoni SPSS-ohjelmaan, syötin aineistoni Excel-taulukko, jossa varmistin

kaikkien tietojen olevan käytettävissä SPSS-ohjelmalla, eli koodasin kaikki vastaukset joko numeroiksi tai kirjaimeksi. Aineiston saatuaani ohjelmaan, aloin rakentamaan summamuuttujia monivalintakysymyksistä (ks. Liite 1). Oletettu summamuuttujajako vahvistettiin eksploratiivisella faktorianalyysillä (EFA). EFA kertoo suhteen muuttujien välillä, jotka voidaan suoraan mitata tai havaita, sekä sellaisten muuttujien välillä, joita ei voida tyypillisesti kutsua piileviksi muuttujiksi (Holmes Finch, 2013, 167). EFA:ssa käytin estimointimenetelmänä Principal axis factoring -pääakselifaktorointia ja rotaatiomenetelmänä Promax with Kaiser Normalization -menetelmää. EFA tuki neljän summamuuttujan ratkaisua. Kun summamuuttujat olivat valmiit tarkistin, ovatko summamuuttujat normaalisti jakautuneita, josta selvisi käytetäänkö parametrisiä vai epäparametrisiä menetelmiä. Epäparametrisillä menetelmillä tarkoitetaan aineiston analysointi- sekä hypoteesin testausmenetelmiä, joissa tehdään vähemmän oletuksia kuin parametrisissä menetelmissä. Parametrinen-käsitteellä tarkoitetaan sitä, että havaintoaineiston oletetaan noudattavan tiettyä jakaumaa tietyllä parametreilla. (Metsämuuronen, 2018, 278.) Summamuuttujista suurin osa oli ei-normaalisti jakautuneita, joten täytyi käyttää epäparametrisiä menetelmiä. Mann-Whitneyn U-testi on tarkoitettu epäparametristen menetelmien käyttöön. Tutkimusjoukkoni oli hyvin pieni, joka myös puoltaa U-testin käyttämiseen (Metsämuuronen, 2007, 534; ks. myös Metsämuuronen, 2018, 286). U-testillä voidaan selvittää esimerkiksi onko kahden ryhmän keskiarvojen välillä eroa (Metsämuuronen, 2018, 287). Summamuuttujan luomisen jälkeen siirryin vertailemaan onko taustakysymysten vastauksilla, esimerkiksi iällä, koulutustasolla tai sukupuolella tilastollisesti merkitseviä eroja summamuuttujien kanssa. Kun vertailtavia ryhmiä on enemmän kuin kaksi, niin kyseessä on yksisuuntainen varianssianalyysi. Kuten jo aiemmin mainitsin, tutkimusjoukkoni oli hyvin pieni ja epäparametristen menetelmien käyttö sopii aineistooni, otin käyttöön varianssianalyysin epäparametrisen vastineen eli Kruskal-Wallis H-testin. (Metsämuuronen, 2007, 710–711, ks. myös Metsämuuronen, 2018, 286–287.)

Kyselylomakkeessa vastaajilta kysyttiin ikää viiden vuoden välein: alle 25 -vuotias, 25–29 -vuotias, 30–34 -vuotias, 35–39 -vuotias, 40–44 -vuotias, 45–49 -vuotias, 50–54 -vuotias ja 55 -vuotias tai yli. Vaihdoin ikäjakauman kahteen kategoriaan; alle 35 -vuotiaat ja yli 35 -vuotiaat, jotta sain kaksi lähes saman suuruista luokkaa vertailtavaksi. Näin ollen otin käyttöön Mann-Whitneyn U-testin, jolla pystyin vertailemaan, onko vanhempien iällä merkitystä eri summamuuttujien kanssa. Tutkin Mann-Whitneyn U-testin avulla

myös löytyisikö koulutustasolla ja summamuuttujien välillä tilastollisia eroja. Kyselylomakkeessa kysyttiin koulutustasoa neljäportaisella kysymyksellä; 1 = peruskoulu, 2 = lukio/ammattikoulu, 3 = korkeakoulu/ammattikorkeakoulu, 4 = muu. Vastaajat olivat ainoastaan joko lukion/ammattikoulun käyneitä tai korkeakoulun/ammattikorkeakoulun käyneitä, joten kategorioin koulutustason uudelleen kahteen kategoriaan: 1 = toinen aste, 2 = korkeakoulu.

Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että tytöt altistuvat enemmän seksuaaliselle häirinnälle ja kaltoinkohtelulle kuin pojat (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2019b; Gewirtz-Meydan ym. 2018; Petersen & Hyde, 2009; Noll, Shenk, Barnes & Putnam, 2009). Tutkimuksen ennakko-oletuksena oli siis, että vanhemmat, joilla on tyttölapsia olisivat enemmän huolissaan lasten seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta. Tämän Ennakko-oletuksen johdosta halusin selvittää, onko lasten sukupuolella väliä vanhempien käsityksiin koulun tarjoaman seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tärkeyden kanssa. Jaoin vanhemmat kolmeen eri ryhmään: 1 = tyttölapsia, 2 = poikalapsia ja 3 = tyttö- sekä poikalapsia. Kun vertailtavia ryhmiä oli kolme, menetelmäksi valikoitui Kruskal-Wallis H-testi. Vertailin myös perheen rakenteen ja summamuuttujien välisiä eroja H-testin avulla, mutta lähes kaikissa perheissä oli kaksi biologista vanhempaa, joten tilastollisesti merkitseviä eroja oli mahdotonta löytää.

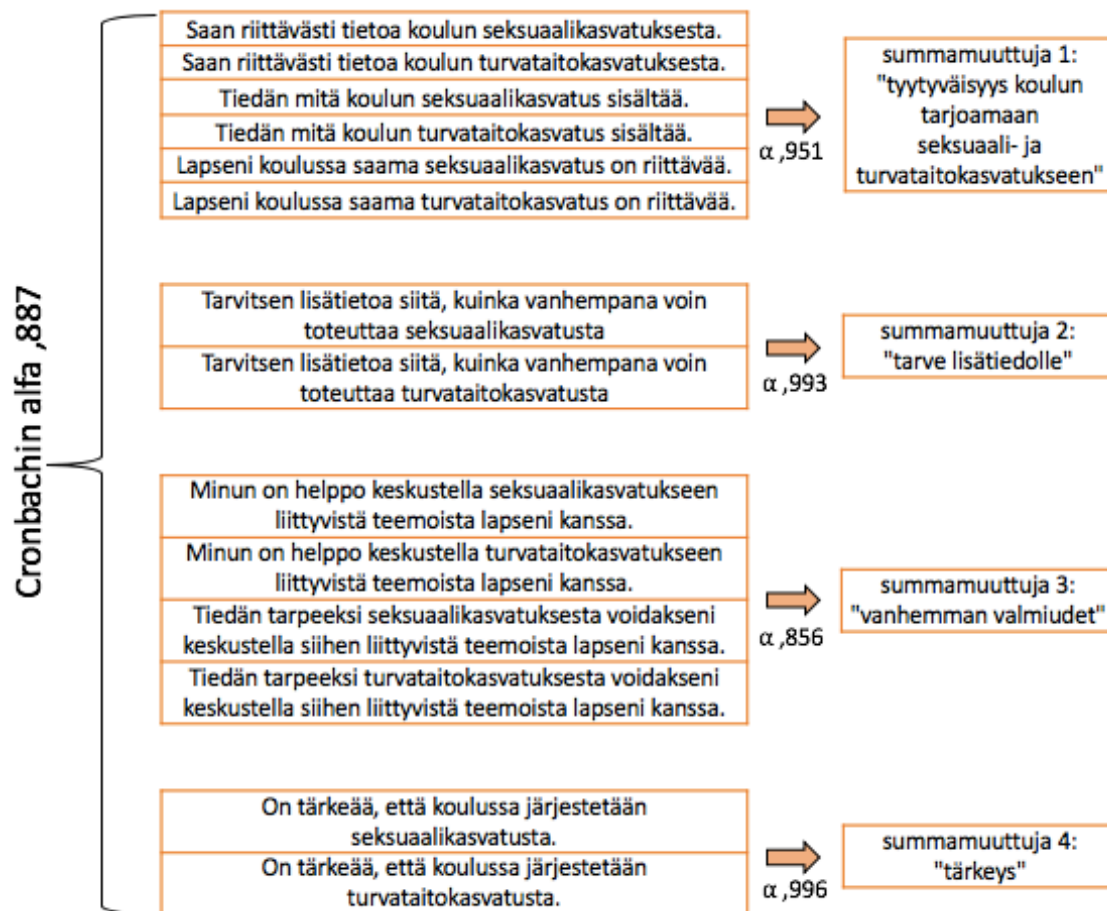
6 Tulokset

Tässä osiossa esittelen tuloksia kolmessa osassa. Ensimmäisessä alaluvussa 6.1 kerron ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”Millaisia käsityksiä alakouluikäisten lasten vanhemmilla on koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta?” liittyvistä tuloksista. Toisessa alaluvussa 6.2 kerron toiseen tutkimuskysymykseen ”Millaisia vaaroja vanhemmat näkevät sosiaalisessa mediassa olevan liittyen lapsen omaan seksuaalisuuteen ja turvalliseen kasvuympäristöön?” liittyvistä tuloksista. Kolmannessa alaluvussa 6.3 kerron kolmanteen tutkimuskysymykseen ”Mitkä asiat alakouluikäisen lasten vanhempien mukaan auttaisi, jotta he kokisivat itse pystyvänsä toimia seksuaali- ja turvataitokasvattajana?” liittyvistä tuloksista.

Tutkimusjoukko, vanhemmat ($N = 75$), jakautuivat epätasaisesti äiteihin ($n = 69$) ja isäihin ($n = 6$). Perheiden lapsilukumäärä vaihteli yhdestä lapsesta neljään lapseen. Tutkimusjoukossa oli perheitä, joilla oli vain tyttölapsi/-lapsia, perheitä, joilla oli vain poikalapsi/-lapsia ja perheitä, joilla oli tyttö- sekä poikalapsia.

Aineistosta löytyi neljä summamuuttujaa. (Taulukko 3.) Ensimmäinen summamuuttuja ”tyytyväisyys koulun tarjoamaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen” kuvaa alakouluikäisten lasten vanhempien tyytyväisyyttä koulun tarjoamaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen. Toinen summamuuttuja ”tarve lisätiedolle” kuvaa vanhempien tarvetta lisätiedolle siitä, kuinka he itse pystyvät toteuttamaan seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Kolmas summamuuttuja ”vanhemman valmiudet” kuvaa vanhempien valmiuksia toimia itse seksuaali- ja turvataitokasvattajana. Neljäs summamuuttuja ”tärkeys” kuvaa vanhempien ajatuksia koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tärkeydestä. Ensimmäisen summamuuttujan reliabiliteetti eli Cronbachin alfa on .951, tarve lisätiedolle muuttujan .993, vanhemman valmiudet muuttujan .856 ja tärkeys muuttujan .996. Kaikki summamuuttujat ovat siis luotettavia, koska Cronbachin alfa on kaikissa yli .60.

TAULUKKO 3. Summamuuttujat

6.1 Alakouluikäisten lasten vanhempien käsityksiä koulun tarjoamasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta

Vanhemmat olivat sitä mieltä, että seksuaali- ja turvataitokasvatusta tulisi opetta ikätasoisesti ja tiettyä asiaa tietyn ikäisenä. He eivät kuitenkaan erotelleet sitä, millaista asiaa tulisi opettaa esimerkiksi 1. luokkalaiselle ja millaista 6. luokkalaiselle.

Lapsen turvallisuuden ja kehityksen vuoksi asioista pitäisi osata puhua ikätason mukaisesti. (H9)

Lisäksi voi joskus olla niin, että jostain asioista on mukavampi puhua ikäistensä kanssa toisen aikuisen vetämänä, eikä oman vanhemman. (H1)

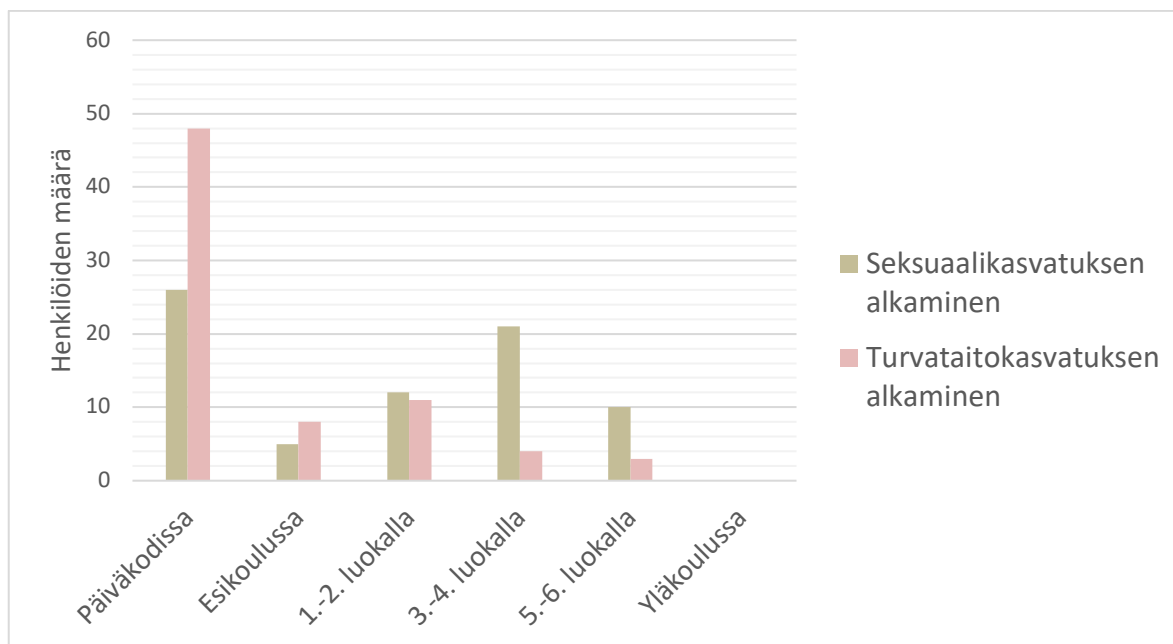
Tärkeitä asioita, toki pitää miettiä millä tavalla opettaa minkä ikäisille. (H40)

Vanhempien käsitykset vaihtelivat siitä, milloin seksuaali- ja turvataitokasvatusta tulisi opettaa lapsille ja koska olisi sopiva aika aloittaa kasvatusta. Ajatuksia oli, että seksuaali- ja turvataitokasvatusta tulisi aloittaa tarpeeksi aikaisin, mutta vain harva vanhempi eritteli erikseen mitä tarkoitetaan ”tarpeeksi aikaisin” -kommentilla.

Se tulee aloittaa tarpeeksi aikaisin ja sen tulee sisältää myös ohjeita esimerkiksi netistä nähdyn ei itselle kuuluvan sisällön käsittelyyn. Ihan jo pienelle lapselle tulisi opettaa, mitkä kehonosat ovat mitään ja omia kehonosia on oikein hyvä tutkia ja kaikki kehonosat ovat yhtä tärkeitä. (H20)

Vanhemmilta kysyttiin strukturoidulla kysymyksellä, koska olisi heidän mielestään oikea aika aloittaa seksuaali- ja turvataitokasvatuksen opettaminen koulussa. Enemmistö vanhemmista (n = 26) oli sitä mieltä, että seksuaalikasvatusta tulisi aloittaa jo päiväkodissa. Myös turvataitokasvatusta olisi vanhempien enemmistön (n = 48) mielestä tärkeää aloittaa päiväkodissa. Esikoulussa seksuaalikasvatuksen aloittaisi viisi vanhempaa ja turvataitokasvatuksen kahdeksan vanhempaa. 1. – 2. luokalla seksuaalikasvatuksen aloittaisi 12 vanhempaa ja turvataitokasvatuksen 11 vanhempaa. 21 vanhempaa oli sitä mieltä, että seksuaalikasvatuksen aloittamisajankohta olisi hyvä olla 3. – 4. luokalla, kun taas 10 vanhemman mielestä 5. – 6. luokka olisi sopiva. Turvataitokasvatuksen aloittamisajankohta olisi sopiva 3. – 4. luokalla neljän vanhemman mielestä ja kolme vanhempaa ajatteli 5. – 6. luokan olevan sopiva aika. (Kuvio 5.) Kukaan vanhemmista ei ollut sitä mieltä, että yläkoulu olisi sopiva aika seksuaali- tai turvataitokasvatuksen aloittamiselle. Vastaukset puoltavat sitä, että vanhemmat haluaisivat aloittaa seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tarpeeksi aikaisin, niin kuin avoimen kysymysten vastauksetkin kertovat. Tässä osiossa seksuaalikasvatusta ja turvataitokasvatusta olivat erillisinä käsitteinä ja voidaan huomata, että vanhemmat haluaisivat turvataitokasvatuksen aloitettavan aikaisemmin kuin seksuaalikasvatuksen.

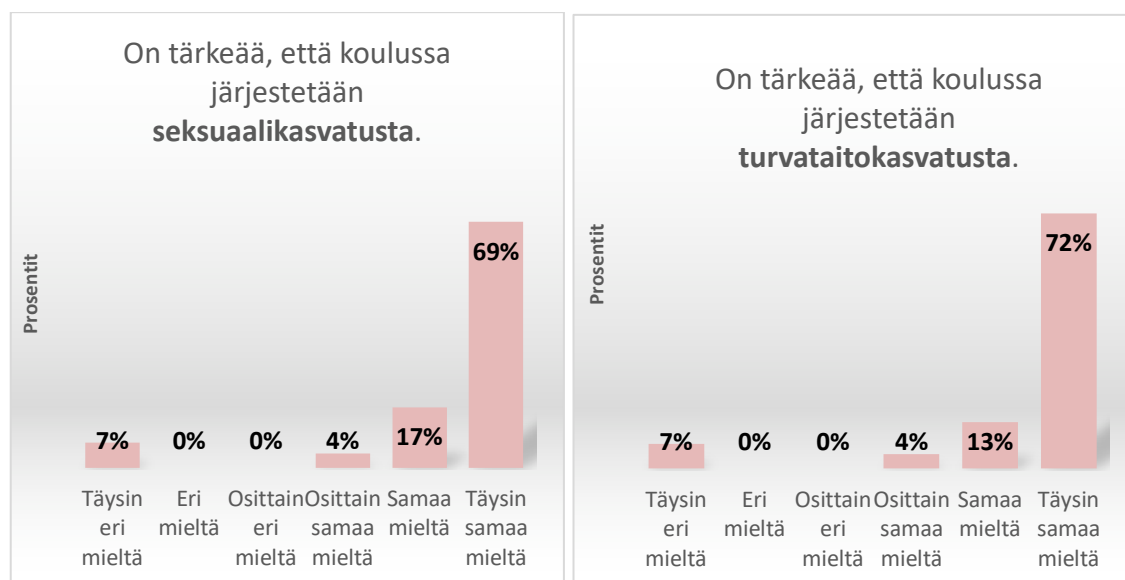
KUVIO 5. Vanhempien mielipide seksuaali- ja turvataitokasvatuksen aloittamisajankohdasta koulussa.

Vanhemmat pohtivat vastauksissaan sitä, kuka opettaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta koulussa. Vastaukset vaihtelivat laidasta laitaan. Jotkut olivat sitä mieltä, että ainoastaan luokanopettajan opettaa näitä ja jotkut sitä mieltä, että aineenopettaja, mutta eivät osanneet suoraan kertoa minkä aineen opettaja. Oli myös paljon vanhempia, jotka kertoivat molempien sekä luokanopettajan että terveydenhoitajan opettavan seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Muutama vanhempi, joka ei tiennyt kuka seksuaali- ja turvataitoja opettaa koulussa, ehdotti, että poliisi tai nuori henkilö olisi hyvä vaihtoehto opettamaan näitä kasvatuksia.

Nuori, joka on hyvä puhumaan vapaasti ja häpeilemättä. (H20)

Kyselylomakkeessa oli erotettu tietyissä osioissa seksuaali- ja turvataitokasvatus-käsitteet omiksi käsitteiksi, koska tietyissä osioissa haluttiin vastaajien pohtivan käsitteitä erilleen. Lomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”On tärkeää, että koulussa järjestetään seksuaalikasvatusta.”. Kuten kuviosta 6 ilmenee, vastaukset jakautuivat niin, että lähes kaikki olivat väitteen kanssa joko täysin samaa mieltä tai samaa mieltä. Kukaan vastaajista ei ollut eri mieltä eikä osittain eri mieltä. Saman väitteen, mutta turvataitokasvatukseen liittyen, mukaan: ”On tärkeää, että koulussa järjestetään turvataitokasvatusta.”. Väitteen vastaukset jakautuivat niin, että lähes kaikki vanhemmista oli täysin samaa

mieltä tai samaa mieltä. Kukaan vastaajista ei ollut eri mieltä eikä osittain eri mieltä. Tulokset osoittavat, että lähes kaikki vanhemmista kokivat molempien sekä seksuaali- että turvataitokasvatuksen järjestämisen koulussa tärkeäksi. Vain muutama vanhemmista koki, että seksuaali- ja turvataitokasvatusta ei ole tärkeää järjestää koulussa. (Kuvio 6.)

KUVIO 6. Vanhempien mielipide seksuaali- ja turvataitokasvatuksen järjestämisen tärkeydestä koulussa.

Niin strukturoiduissa kysymyksissä kuin avoimissa kysymyksissäkin vanhemmat kokivat seksuaali- ja turvataitokasvatuksen opetuksen olevan koulussa tärkeää. He raportoivat etteivät kaikki lapset saa kotona vanhemmiltaan seksuaalisuuteen ja turvataitoihin liittyvää kasvatusta tai jos saavat, niin kasvatusta on heikkoa. Muutama vanhempi myös itse myönsi seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvän keskustelun aloittamisen olevan haastavaa. Jos lapset eivät saa lainkaan seksuaali- ja turvataitokasvatusta koulussa eikä kotona, niin miten lapsi oppii ymmärtämään mikä on oikein ja mikä väärin.

Kaikki lapset eivät saa näihin asioihin tukea ja tietoa kotoaan. (H19)

Kaikki lapset eivät saa vanhemmiltaan tätä kasvatusta tai se on riittämätöntä. (H20)

Itse vanhempana tiedän, miten vaikea on aloittaa keskustelua näistä asioista kliinisesti, ilman pelottelua ja naaman punoitusta. (H35)

Vanhemmat kokivat, että lapsen on helpompi vastaanottaa näin vaikeaa aihetta ennemmin joltakin ulkopuoliselta taholta kuin omilta vanhemmiltaan. Vanhemmat kertoivat aiheen olevan herkkä, tunteellinen ja kiusallinen, joten kahdestaan, henkilökohtaisesti, käytävä keskustelu ja opetus koettiin haastavana. Kun lapsen kanssa käydään läpi tällaisia asioita suuremmassa joukossa, lapsi pystyy asettumaan pelkästään kuuntelijaksi jos ei itse tahdo keskustella aiheista.

Lapset saattavat kuunnella jossakin kohtaa eri tavalla ulkopuolista kuin vanhempaa. (H20)

Lapsen/nuoren on helpompi asettua tunneilla oppimaan kiusalliseksi koettua aihetta kuin mitä kotona vanhempien kanssa. (H37)

Oman ikäluokan vertaistuki koettiin vanhempien mielestä tärkeäksi lapselle. Tämän takia koulu olisi vanhempien mielestä hyvä paikka opettaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Joidenkin vanhempien mielestä lapsien on helpompi keskustella omien kavereiden kanssa seksuaalisuuteen ja turvataitoihin liittyvistä aiheista kuin omien vanhempien. Lapset eivät vielä tiedä kaikkea ja joistakin asioista kysyminen sekä keskustelu aikuisen kanssa voi tuottaa haasteita. Vanhemmat kokivat myös, että lasten pohdiskelu ja ohjattu keskustelu vaikeista ja herkistä aiheista voi olla luontevampaa, kun sitä saa tehdä omien kavereiden kanssa.

Kun luokassa/ryhmässä asiasta puhutaan, kuulee lapsi mahdollisesti samalla kavereiden kommentteja asiasta ja he voivat yhdessä jatkaa keskustelua. (H5)

Asioista on mukavampi puhua ikäistensä kanssa (H1)

Jotkut vanhemmista kokivat, että seksuaali- ja turvataitokasvatus ovat paljon tärkeämpää kasvatusta kuin mikään muu koulussa tapahtuvat opetus. Vanhemmat kokivat myös, että lasten tulisi saada tietoa juurikin näistä aiheista koulussa, jotta eivät pilaisi omaa tulevaisuuttaan. Jos näitä asioita ei opetella, ei lapsi myöskään pysty suojaamaan itseään vääryksiltä.

Voi pilata koko elämän pahimmillaan ja riittävä tieto suojaa tässä tapauksessa. Paljon tärkeämpi aihe kuin moni opetettava aine. (H3)

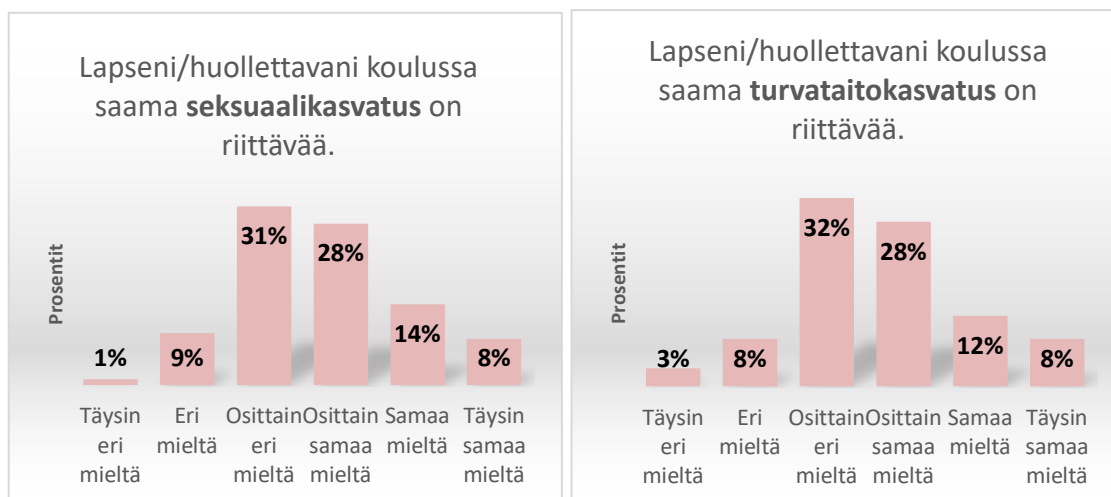
Vanhemmat raportoivat älylaitteiden lisääntymisen ja sosiaalisen median sekä Internet-pelimaailman lisääntymisen olevan riski lapsen turvalliseen kasvuympäristöön sekä niiden koettiin aiheuttavan vanhemmille huolta. Tämän takia he haluaisivatkin koulun opettavan seksuaali- ja turvataitokasvatusta. He uskovat, että kun seksuaali- ja turvataitokasvatusta opetettaisiin koulussa, niin lapset oppisivat paremmin ymmärtämään virtuaalimaailman vaaroja ja näin ollen ennaltaehkäisemään vaarojen tapahtumista. Heidän mielestään lapsille tulisi opettaa muun muassa turvataitoja niin reaalielämän tapahtuvan vuorovaikutuksen takia kuin virtuaalimaailmassa tapahtuvan vuorovaikutuksenkin.

Koska se on tärkeä aihe ja yksi tämän päivän isoista ongelmista älylaitteiden vuoksi. (H15)

Äärimmäisen tärkeitä taitoja ajatellen lapsen kehitystä ja vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa, ymmärryksen lisääminen, jotta esim. riski ikäville asioille vaikkapa some/pelimaailmassa pienenesi. (H33)

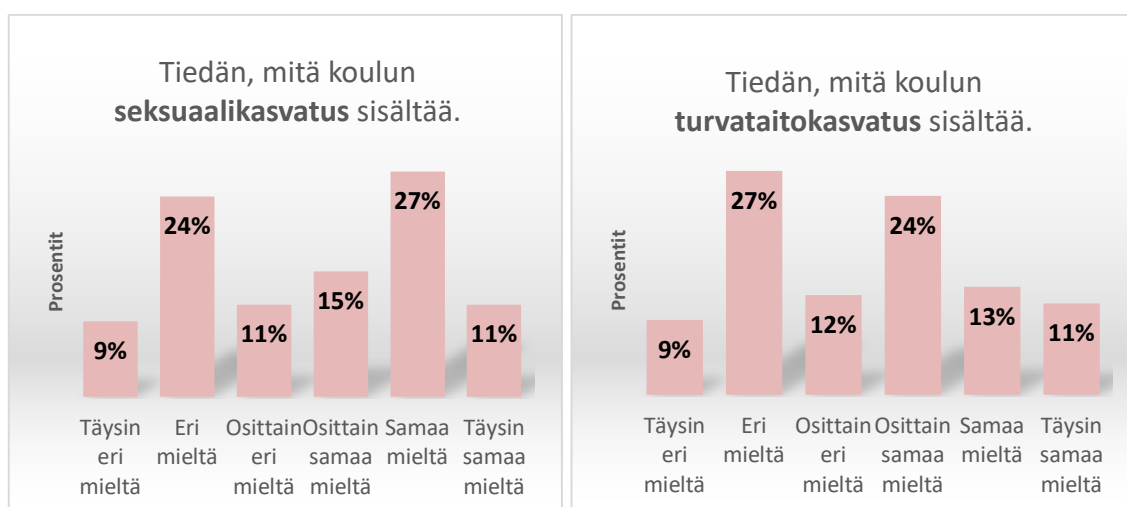
Aihepiiri kuuluu olennaisesti myös lasten elämään. Some tuo monenlaista ruudun välityksellä koteihin. (H54)

Koulun tarjoama seksuaali- ja turvataitokasvatus eivät ole vanhempien mielestä täysin riittävää. Kyselylomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”*Lapseni/huollettavani koulussa saama seksuaalikasvatus on riittävää.*”. Kuten kuvio 7 ilmenee, vastaukset jakautuivat niin, että väitteen kanssa yli puolet olivat joko osittain samaa mieltä tai osittain eri mieltä. Vain viidesosa oli joko täysin samaa mieltä tai samaa mieltä. Saman väitteen, mutta turvataitokasvatukseen liittyen, mukaan: ”*Lapseni/huollettavani koulussa saama turvataitokasvatus on riittävää.*”. Väitteen kanssa täysin samaa mieltä tai samaa mieltä oli vain viidesosa, kun taas yli puolet olivat joko osittain samaa mieltä tai osittain eri mieltä. (Kuvio 7.) Tulokset osoittavat, että vanhemmat eivät ole täysin tyytyväisiä siihen, kuinka paljon lapset saavat seksuaali- ja turvataitokasvatusta koulussa.

KUVIO 7. Vanhempien mielipide seksuaali- ja turvataitokasvatuksen riittävyydestä koulussa.

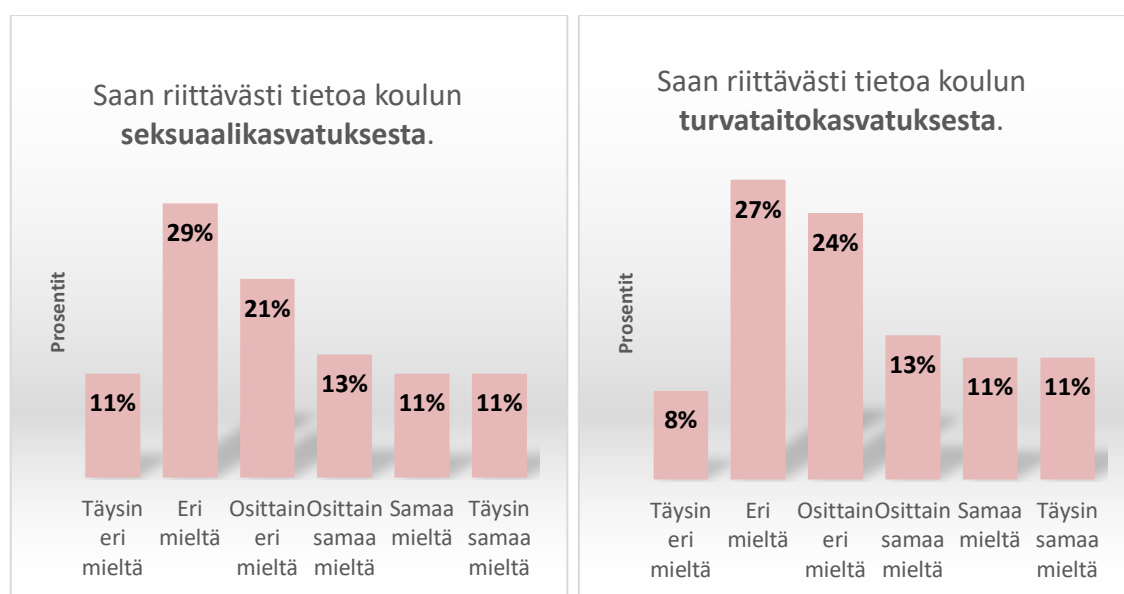
Vaikka vanhemmat kokivat seksuaali- ja turvataitokasvatuksen määrän olevan puutteellista, he eivät kuitenkaan olleet täysin varmoja, mitä koulun tarjoamat seksuaali- sekä turvataitokasvatus sisältävät. Kyselylomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”*Tiedän, mitä koulun seksuaalikasvatus sisältää*”. Kuten kuviosta 8 ilmenee, vastaukset jakautuivat tasaisesti. Noin neljäsosa vanhemmista oli väitteen kanssa samaa mieltä, kun myös neljäsosa vanhemmista oli eri mieltä. Saman väitteen, mutta turvataitokasvatukseen liittyen, mukaan: ”*Tiedän, mitä koulun turvataitokasvatus sisältää*”. Vastaukset jakautuivat myös tasaisesti. Väitteen kanssa noin neljäsosa vanhemmista oli osittain samaa mieltä ja neljäsosa eri mieltä. (Kuvio 8.) Tulokset osoittavat, että vanhemmat kokivat tietävänsä paremmin mitä koulun tarjoama seksuaalikasvatus sisältää kuin turvataitokasvatus. Vain pieni osa koki tietävänsä täysin mitä nämä kasvatukset sisältävät.

KUVIO 8. Vanhempien mielipide koulussa järjestettävän seksuaali- ja turvataitokasvatuksen sisällön tietämyksestä.

Tietämys koulussa tarjottavasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta oli osalla vanhemmista heikko. He kokivatkin, että koulun tulisi tiedottaa vanhempia paremmin, mitä he koulussa opettavat seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyen. Kyselylomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”*Saan riittävästi tietoa koulun seksuaalikasvatuksesta*”. Kuten kuviosta 9 ilmenee, vanhemmista yli puolet olivat joko osittain eri mieltä, eri mieltä tai täysin eri mieltä väitteen kanssa. Saman väitteen, mutta turvataitokasvatukseen liittyen, mukaan: ”*Saan riittävästi tietoa koulun turvataitokasvatuksesta*.”. Myös yli puolet olivat joko osittain eri mieltä, eri mieltä tai täysin eri mieltä väitteen kanssa. (Kuvio 9.) Vastaamatta jättäneiden prosentti oli korkeampi turvataitokasvatuksen tietämyksessä kuin seksuaalikasvatuksen. Tämän voi selittää se, että muutama vanhempi ei tiennyt mitä turvataitokasvatus-käsite tarkoittaa.

En tiedä mitä turvataitokasvatus on. (H13)

KUVIO 9. Vanhempien mielipide saavatko he riittävästi tietoa koulussa järjestettävästä seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta.

Summamuuttujia tutkittaessa (vrt. taulukko 3, summamuuttuja 4) voitiin havaita, että vanhempien iällä oli merkitystä, kuinka tärkeänä he pitivät koulussa tapahtuvaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Tilastollisesti merkitsevä ero ($U = 478,5$, $p = ,041$) löytyi vanhempien iän ja seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tärkeyden välillä. Mitä iäkkäämpi vanhempi oli kyseessä, sitä tärkeämpänä hän piti seksuaali- ja turvataitokasvatuksen opettamista koulussa. Myös tilastollisesti merkitsevä ero löytyi lasten sukupuolen ja koulussa

opetettavan seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tärkeyden välillä ($H = 6,107$, $df = 2$, $p = ,047$). Vanhemmat, joilla on pelkästään poikalapsia, pitivät tilastollisesti merkitsevästi seksuaali- ja turvataitokasvatusta järjestettävän koulussa tärkeämpänä kuin vanhemmat, joilla on vain tyttölapsia tai joilla on sekä tyttö- että poikalapsia. Muissa summamuuttujissa ei löytynyt vastaavia eroja.

Vanhemmat erosivat siinä, että äidit pitivät tärkeämpänä koulun tarjoamaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta kuin isät, mutta vertailun mahdollisuus on epäluotettavaa, koska isien osallistuminen kyselyyn oli niin vähäistä.

6.2 Alakouluikäisten lasten vanhempien näkemyksiä siitä, millaisia vaaroja sosiaalisessa mediassa voi olla liittyen lapsen omaan seksuaalisuuteen ja turvalliseen kasvuympäristöön

Vanhemmat olivat huolissaan lasten sosiaalisen median käytöstä, koska he kokivat, että lapset käyttävät sosiaalista mediaa liikaa ja siellä vietetty aika on kaikesta muusta tekemisestä pois, esimerkiksi liikunnasta.

Sosiaalista mediaa käytetään todella paljon. (H37)

Sosiaalinen media vie aikaa pois muusta, esim. liikunnasta. (H35)

Vanhemmat kokivat sosiaalisen median olevan vaarallinen lapsille, koska sieltä saattaa löytyä kaikenlaista tietoa ja jotkut tiedot voivat olla vaarallisia lapsen kehitykselle. Vaarallisiksi tiedoiksi he määrittivät esimerkiksi seksuaaliset kuvat. He pelkäsivät myös, että lapset voivat joutua hyväksikäytön, groomingin, kohteeksi tai kiusatuksi. Joillakin vanhemmilla oli myös pelko siitä, että oma lapsi käyttäytyy väärin muita kohtaan. Vanhemmat eivät pysty vahtimaan koko ajan, mitä lapset tekevät omilla älypuhelimillaan tai älylaitteillaan, jolloin lapsilla on mahdollisuus altistua vaaroille. Vanhemmat kokivat, että lasten sosiaalisen median vahtiminen on mahdotonta.

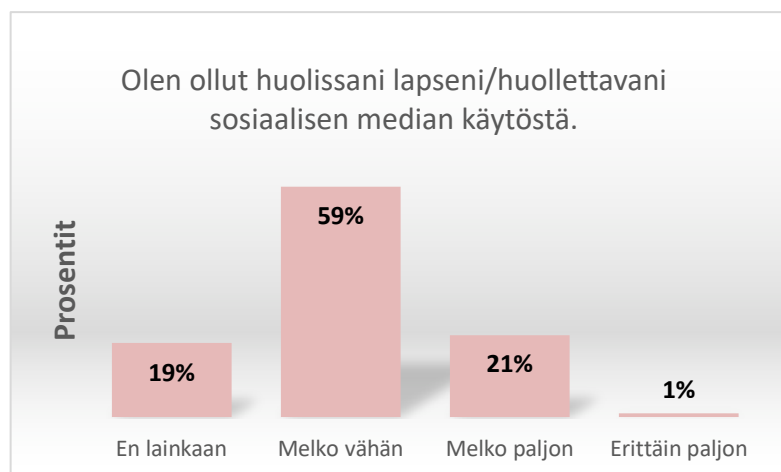
Lapsi on puhelimellaan paljon ilman valvontaa enkä täsmälleen ottaen tiedä mitä hän siellä tekee. Olen laittanut lapsille eston K-18-sivustoille, mutta en voi tietää mitä muut lapset somessa jakavat. (H17)

Ilkeät kommentit muilta, vihapuhe. (H6)

Groomingia sekä kaikenlaista sisältöä joka ei sovi lapsille, myös lapsi voi käyttäytyä väärin muita kohtaan. (H25)

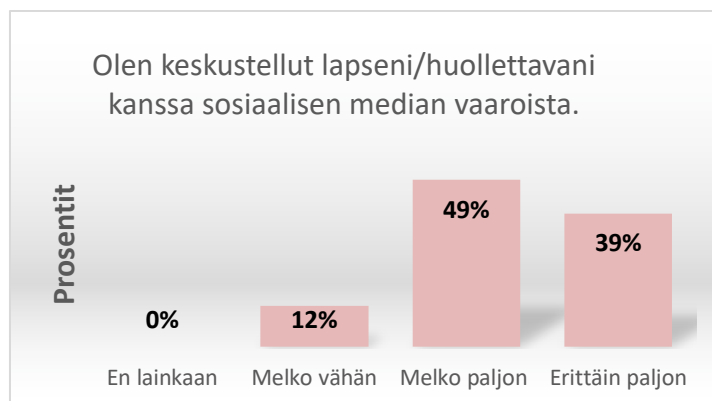
Vastaajista ainoastaan kolme vanhempaa kertoi, etteivät heidän lapsensa käytä vielä sosiaalista mediaa, joten heiltä ei myöskään löydy omaa älypuhelimta. Kaikissa muissa perheissä (n = 72) lapsilta löytyy omat älypuhelimet, joita saa käyttää joko koska vaan tai vanhempien rajoitusten mukaisesti. Kyselylomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”*Olen ollut huolissani lapseni/huollettavani sosiaalisen median käytöstä.*”. Kuten kuvio 10 ilmenee, yli puolet vanhemmista on ollut melko vähän huolissaan lapsensa sosiaalisen median käytöstä, kun taas noin viidesosa on ollut melko paljon huolissaan. Tulokset osoittavat, että suurin osa vanhemmista on jollakin tasolla huolissaan lasten sosiaalisen median käytöstä. Vaikka vanhemmat kokivat avoimissa vastauksissa sosiaalisessa mediassa olevan vaaroja, niin silti melkein viidesosa ei ollut lainkaan huolissaan lapsen sosiaalisen median käytöstä.

KUVIO 10. Vanhempien huolestuneisuus lasten sosiaalisen median käytöstä.

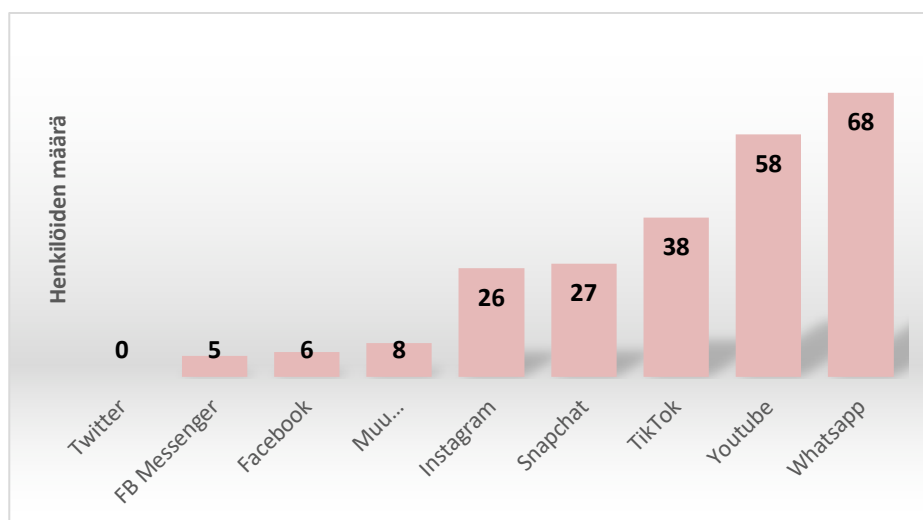
Vanhemmat eivät olleet erityisen huolestuneita lasten sosiaalisen median käytöstä. Huolestuneisuutta varmasti on vähentänyt se, että vanhemmat raportoivat keskustelleensa lasten kanssa, millaisia vaaroja sosiaalisessa mediassa voi olla. Kyselylomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”*Olen keskustellut lapseni/huollettavani kanssa sosiaalisen median*

vaaroista.”. Kuten kuvioista 11 ilmenee, kaikki vanhemmat ovat jollakin tasolla keskustelleet lastensa kanssa sosiaalisen median vaaroista. Suurin osa oli sitä mieltä, että keskustelua on ollut joko melko paljon tai erittäin paljon.

KUVIO 11. Vanhempien ja lasten keskustelu sosiaalisen median vaaroista.

Strukturoidulla kysymyksellä haluttiin selvittää vanhempien tietämystä siitä, mitä sovelluksia lapset käyttävät. Suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että he tuntevat kaikki lastensa käyttämät sovellukset ja vain noin viidesosa vanhemmista kertoi, ettei tunne kaikkia sovelluksia. Vanhempien kertoman mukaan kukaan lapsista ei käytä Twitteriä kun taas Whatsapp löytyy lähes kaikilta lapsista. Youtube on vanhempien raportoimana toiseksi yleisin sovellus ja TikTok kolmanneksi yleisin. Noin kolmannes vanhemmat raportoi myös Snapchatin ja Instagramin löytyvän lasten puhelimista. (Kuvio 12.) Tulokista voidaan todeta, että lasten käyttämät sovellukset perustuvat vuorovaikuttamiseen ja videoiden luomiseen sekä niiden katseluun.

KUVIO 12. Lasten sosiaalisen median sovellusten käyttö vanhempien tietämys.

6.3 Alakouluikäisten lasten vanhempien oma tietämys sekä omat taidot toimia seksuaali- ja turvataitokasvattajana

Avoimilla kysymyksillä kysyttiin vanhempien omaa tietämystä seksuaalikasvatuksesta ja turvataitokasvatuksesta. Seksuaalikasvatuksen tietämys vaihteli suuresti, jotkut vastasivat todella lyhyesti ja ytimekkäästi, kun taas toiset vastasivat pitkiä vastauksia. Myös tietämykset vaihtelivat suuresti. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että seksuaalikasvatus sisältää perusasioita seksuaalisuudesta, muun muassa ehkäisyn ja sukupuolitaudit, perusasioita naisesta ja miehestä, ihmisen kehityksen, ihmisbiologiaan perehtymistä, tunteita ja niiden käsittelyä, lisääntymisterveyden, omaan kehoon tutustumisen sekä kehon koskemattomuudesta keskustelun.

Perusasiat. Ehkäisy. (H29)

Tietoa seksuaalisuudesta. (H43)

Perustietoa naiseudesta, miehydestä, naiseksi ja mieheksi kehittymisestä, seksuaalisuudesta ja siihen liittyvästä käytöksestä. Terveen seksuaalisen itsetunnon kasvattamisesta. Ihmisbiologiaan perehtymisestä, lisääntymisterveys, ihastuminen, rakastuminen seurustelu, mikä on sallittua ja mikä ei. (H40)

Seksuaali-identiteetti, sukupuoli-identiteetti, murrosiän merkit, seksi, tunteet ja rakkaus, ehkäisy. (H57)

Vanhemmat raportoivat myös omasta turvataitokasvatuksen tietämyksestä. Jotkut kokivat turvataitokasvatuksen olevan sama asia kuin seksuaalikasvatus ja muutamat eivät tienneet mitä turvataitokasvatus-käsite tarkoittaa. He, jotka kokivat tietävänsä mitä turvataitokasvatus sisältää, he mainitsivat turvataitokasvatuksen olevan muun muassa lapsen oikeuksista puhumista (erityisesti turvallisen kasvuympäristön), keskustelua omasta kehosta; kuka saa koskea ja milloin saa koskea, tietoutta oikeudesta omaan kehoon, omien rajojen miettimistä, vuorovaikutustaitojen kehittämistä, keskustelua jokaisen ihmisen omasta tahdista kasvaa, opettelua sanomaan ei sekä kulttuurieroista keskustelua.

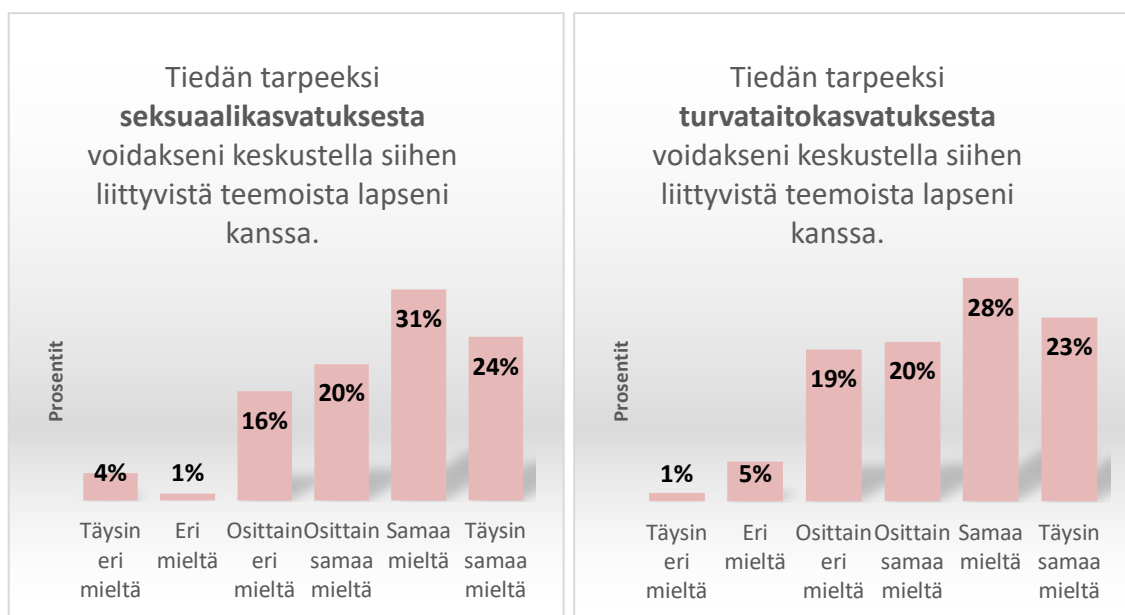
Turvataitokasvatus on mielestäni samoja asioita kuin yllä kirjoitin. (H17)

En ole ennen kuullut turvataitokasvatuksesta. (H55)

Lapsen oikeus kasvaa turvallisessa ympäristössä. Kasvattaa lapsen ymmärrystä siitä mikä on oikein ja mikä väärin. Mikä on lapsen omaa ja mikä on ns. hyväksyttävää koskettamista ja mikä ei. (H37)

Avoimissa kysymyksissä vanhempien oma tietämys sekä seksuaalikasvatuksen sisällöistä että turvataitokasvatuksen sisällöistä, olivat hyvin linjassa monivalintakysymyksen vastauksiin, joiden vastaukset tulevat seuraavaksi. Oli paljon vanhempia, joista huomasi heidän tietävän seksuaali- sekä turvataitokasvatukseen kuuluvat sisällöt, mutta oli myös vanhempia, jotka liittivät seksuaalikasvatuksen pelkästään seksiin sekä sen ehkäisemiseen ja turvataidot tunteiden käsittelyyn. Jotkut vanhemmista tiesivät, mitä seksuaalikasvatus sisältää, kun taas turvataitokasvatuksesta heillä ei ollut tietoa. Jotkut tiesivät mitä turvataitokasvatus sisältää, mutta eivät tieneet mitä seksuaalikasvatus sisältää. Vastaajista löytyi myös vanhempia, jotka kertoivat, että eivät ole varmoja mitä käsitteet tarkoittavat, mutta arvaillessaan osasivat kuitenkin nimetä oikeita sisältöjä.

Kyselylomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”*Tiedän tarpeeksi seksuaalikasvatuksesta voidakseni keskustella siihen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.*”. Kuten kuvioista 13 ilmenee, vanhemmista hieman yli puolet olivat joko samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väitteen kanssa sekä viidesosa oli osittain samaa mieltä. Saman väitteen, mutta turvataitokasvatukseen liittyen, mukaan: ”*Tiedän tarpeeksi turvataitokasvatuksesta voidakseni keskustella siihen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.*”. Myös tämän väitteen kanssa hieman yli puolet olivat joko samaa mieltä tai täysin samaa mieltä sekä viidesosa osittain samaa mieltä. (Kuvio 13.) Tulokset osoittavat, että vain harva vanhemmista koki ettei tiedä tarpeeksi voidakseen keskustella lastensa kanssa seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista, mutta suurimman osan tietämys on tarpeeksi kattavaa, jotta pystyvät keskustelemaan aiheista.

KUVIO 13. Vanhempien mielipide keskustelu seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista lasten kanssa.

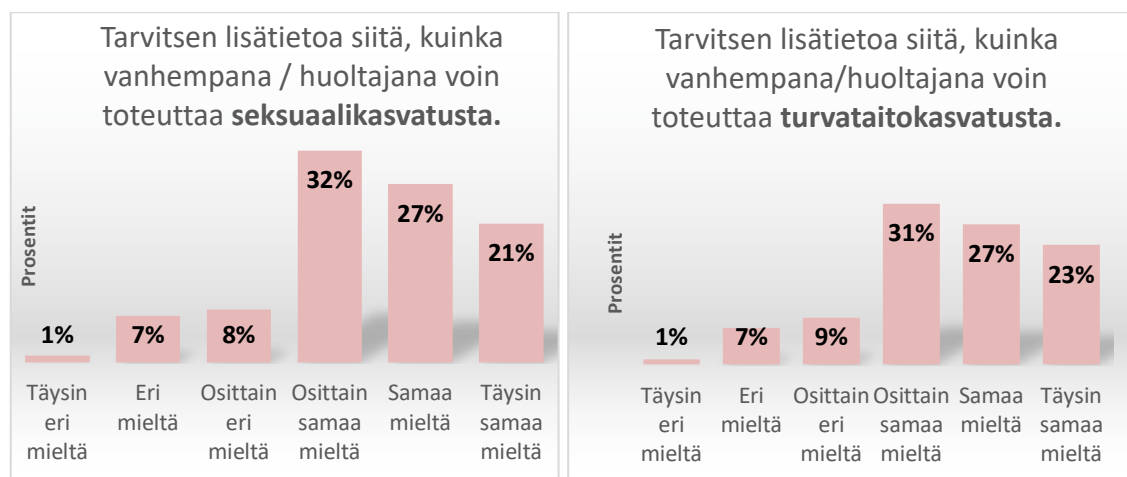
Vanhempien kokemus lisätiedon tarpeesta vaihteli, mutta molemmista sekä seksuaali- että turvataitokasvatuksesta koettiin haluavan jollakin tasolla lisää tietoa. Vanhemmat, jotka olivat sitä mieltä, että lisätieto olisi tarpeen, kokivat, että he haluaisivat erityisesti lisätietoa siitä, miten asioista voidaan puhua ikätason mukaisesti. Vanhemmat myös kaipasivat jotakin konkreettista apua, esimerkiksi tietokirjasta tai -vihkoa.

Kaikenlainen lisätieto on mielestäni tarpeen. Ehkä erityisesti se, että miten asioista olisi syytä puhua ikätasoisesti. On eri asia keskustella seksuaalisuudesta eskarilaisen ja kuudesluokkalaisen kanssa. (H46)

Olisi kiva, jos tästä löytyisi vaikka joku vihkonen avuksi. (H2)

Avoin kysymys lisätiedon tarpeesta ”*Jos koet tarvitsevasi lisää tietoa siitä, kuinka seksuaali- ja turvataitokasvatusta voi toteuttaa, kerro mistä haluaisit tietää enemmän.*” sai todella alhaisen vastausprosentin, kun lähes 67 % vanhemmista jätti vastaamatta. Kuitenkin, kun lisätiedon tarpeesta kysyttiin monivalintakysymyksenä, noin 80 % vanhemmista oli sitä mieltä, että he tarvitsevat jollakin tasolla lisätietoa miten seksuaali- ja turvataitokasvatusta voisi toteuttaa. Kyselylomakkeessa oli siis väite, jonka mukaan: ”*Tarvitsen lisätietoa siitä, kuinka vanhempana/huoltajana voin toteuttaa seksuaalikasvatusta.*”. Kuten kuviosta 14 ilmenee, lähes kaikki vanhemmista olivat joko osittain samaa mieltä, samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Vain pieni osa oli joko osittain eri

mieltä, eri mieltä tai täysin eri mieltä. Saman väitteen, mutta turvataitokasvatukseen liittyen, mukaan: ”*Tarvitsen lisätietoa siitä, kuinka vanhempänä/hooltajana voin toteuttaa turvataitokasvatusta.*”. Myös tämän väitteen kanssa lähes kaikki olivat joko osittain samaa mieltä, samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. (Kuvio 14.)

KUVIO 14. Vanhempien mielipide lisätiedon tarpeesta seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyen.

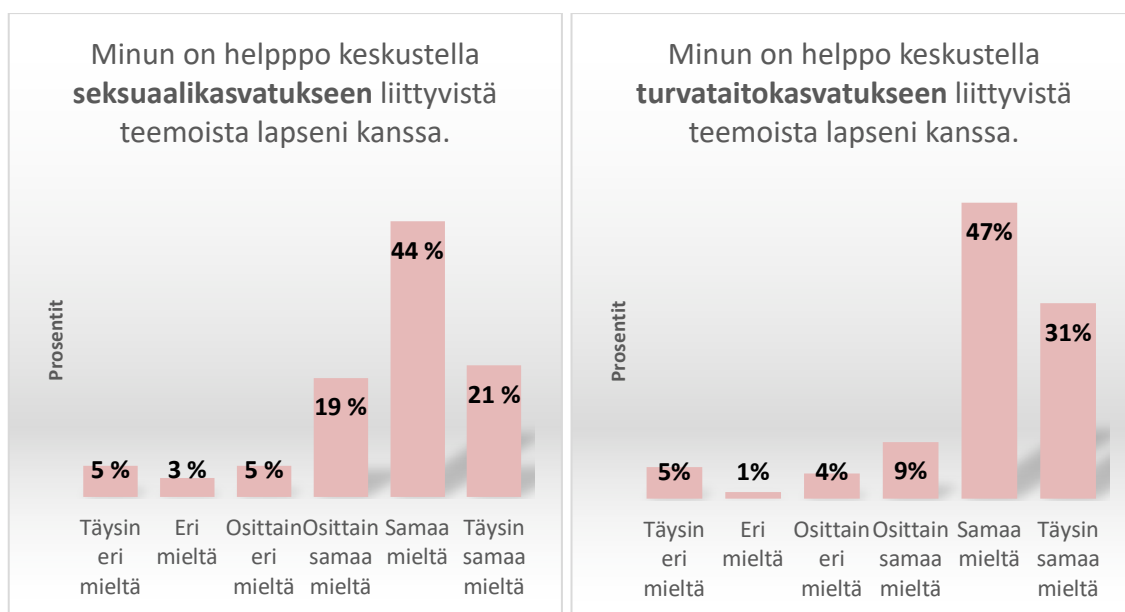
Vanhemmat epäroivät osaavatko he itse toimia seksuaali- ja turvataitokasvattajina, koska eivät ole varmoja mitä aiheita kasvatukseen tällä hetkellä liittyy. Vaikka he kokivat, että heillä on tietoa seksuaalisuuteen sekä turvataitoihin liittyvistä aiheista, he pohtivat ovatko omat tiedot ajan tasalla. He pohtivat, mitä nykyään kuuluisi opettaa ja mitä muut mahtavat opettaa.

Mitä nykyään mahdollaan opettaa. (H30)

Miten millekin ikätasolle puhutaan asioista. (H63)

Summamuuttujia tutkittaessa (vrt. taulukko 3, summamuuttuja 2) voitiin havaita, että vanhempien iällä oli merkitystä halusivatko he lisätietoa siitä, miten voisivat itse toteuttaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Tilastollisesti merkitsevä ero ($U = 453,0$, $p = ,048$) löytyi vanhempien iän ja lisätiedon tarpeen väliltä. Mitä iäkkäämpi vanhempi oli kyseessä, sitä enemmän hän koki tarvitsevänsä lisätietoa. Muissa summamuuttujissa ei löytynyt vastaavaa eroa.

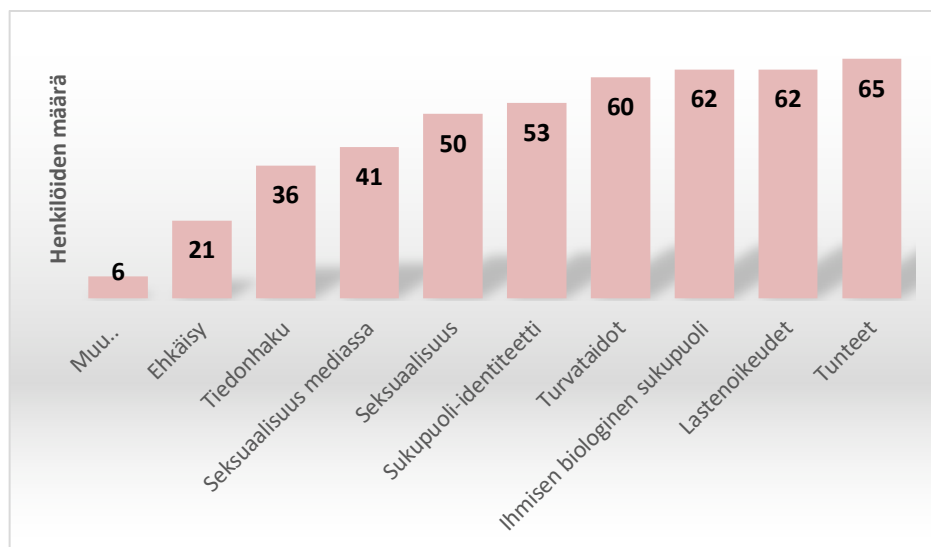
Vanhemmat arvioivat vastauksissaan sitä, kuinka helppo heidän on keskustella seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista lapsen kanssa. Kyselylomakkeessa esitettiin väite, jonka mukaan: ”Minun on helppo keskustella seksuaalikasvatukseen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.”. Kuten kuviosta 15 ilmenee, lähes kaikki vanhemmista oli väitteen kanssa joko osittain samaa mieltä, samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Saman väitteen, mutta turvataitokasvatukseen liittyen, mukaan: ”Minun on helppo keskustella turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.”. Myös tämän väitteen kanssa lähes kaikki vanhemmat olivat joko osittain samaa mieltä, samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. (Kuvio 15.) Tulokset osoittavat, että vanhemmat kokivat turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista olevan helpompi keskustella kuin seksuaalikasvatukseen liittyvistä teemoista. Vaikka vastaajista suurin osa on sitä mieltä, että molemmista aiheista on helppo keskustella lasten kanssa, niin vastaajista löytyy myös vanhempia, jotka kokivat keskustelun olevan haastavaa.

KUVIO 15. Vanhempien mielipide helppoudesta keskustella seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista lapsen kanssa.

Vanhemmista 87 % on keskustellut lastensa kanssa seksuaalisuudesta ja 89 % turvataidoista. Aihealueet, joista he ovat keskustelleet ovat olleet tunteet, lastenoikeudet, ihmisen biologinen sukupuoli, turvataidot, sukupuoli-identiteetti, seksuaalisuus, seksuaalisuus mediassa, tiedonhaku, ehkäisy ja muut aiheet. (Kuvio 16.) Muita aiheita vanhempien mu-

kaan olivat muun muassa seksi, murrosiän tuomat muutokset kehossa, sukupuolen moninaisuus, koskemattomuusoikeus sekä avoimuus lasten ja vanhempien välillä, erityisesti ahdistavien ja pelottavien asioiden kanssa.

KUVIO 16. Vanhempien ja lasten väliset keskusteluaiheet seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyen.

6.4 Tulosten yhteenveto

Vanhemmat pitivät seksuaali- ja turvataitokasvatuksen järjestämistä koulussa tärkeänä, jotta lapset pystyisivät kasvamaan turvallisessa kasvuympäristössä. Vanhemmat olivat sitä mieltä, etteivät kaikki lapset saa kotona seksuaali- ja turvataitokasvatusta ja joissakin kodeissa se voi olla hyvin puutteellista. Vanhemmat kokivat, että seksuaali- ja turvataitokasvatus on erityisen tärkeää, jotta lapset oppisivat vuorovaikutustaitoja niin reaalielämässä kuin virtuaalielämässäkin. Lasten tulisi oppia taitoja, joilla he pystyisivät ennaltaehkäisemään vaaroja. Kasvatuksen ajankohdasta vanhemmilta löytyi eriäviä mielipiteitä. Monet raportoivat, että kasvatuksen tulisi alkaa tarpeeksi aikaisin, esimerkiksi jo päiväkodissa tai 1. – 2. -luokalla. Vanhemmat kokivat myös, että turvataitokasvatuksen tulisi alkaa aikaisemmin kuin seksuaalikasvatuksen.

Vain kolme vanhempaa kertoi, ettei heidän perheen lapset käytä vielä sosiaalista mediaa, joten heiltä ei myöskään löydy älypuhelimia. Kaikissa muissa perheissä lapset omistivat oman älypuhelimensa ja se oli käytössä joko ilman rajoituksia tai vanhempien rajoitusten mukaisesti. Älylaitteiden yleistyttyä lasten vapaapääsy Internetiin on myös yleistynyt,

mikä tuo huolta joillekin vanhemmille. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista vanhemmista kertoi olevansa jollakin tasolla huolissaan lasten sosiaalisen median käytöstä. He raportoivat, että ovat keskustelleet paljon lastensa kanssa sosiaalisen median vaaroista, mikä varmasti helpottaa joidenkin vanhempien huolta. Syy miksi vanhemmat olivat huolissaan lasten sosiaalisen median käytöstä perustuu heidän mukaansa siihen, että lapset voivat kokea jotakin vaarallista virtuaalimaailmassa. Vaaroiksi sosiaalisessa mediassa vanhemmat määrittivät muun muassa lasten seksuaalisen hyväksikäytön, vihapuheet sekä haitalliset kuva- ja videomateriaalit. Vanhemmat kokivat myös, etteivät millään pysty valvomaan kaikkea lasten toimintaa sosiaalisessa mediassa, joten heidän mielestään olisi hyvä opettaa lapsille muun muassa turvataitoja, joilla ehkäistä pahojen ja vaarallisten asioiden tapahtumista.

Vanhemmat pääsivät tutkimuksessa pohtimaan myös omia tietoja ja taitoja toimia seksuaali- ja turvataitokasvattajana. Suurin osa oli sitä mieltä, että omat taidot ovat hyvät, jotta he pystyvät itse keskustelemaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä aiheista sekä toimimaan seksuaali- ja turvataitokasvattajana. Vaikka oma tietämys aiheista koettiin hyvänä, silti monet kokivat tarvitsevänsä lisätietoa. Lisätietoa koettiin tarvitsevan muun muassa siitä, miten lasten kanssa keskustellaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä aiheista ja milloin mikäkin aihe on ajankohtainen. Vanhemmat myös toivoivat jotakin tietovihkosta, josta voisi löytää apuja seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista. Vanhemmat kokivat seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä aiheista keskustelun lasten kanssa helppona. He raportoivat keskustelleensa muun muassa tunteista, lasten oikeuksista, ihmisen biologisesta sukupuolesta, turvataidoista, sukupuoli-identiteetistä sekä seksuaalisuudesta.

7 Luotettavuus

Kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan valmiin tutkimuksen luotettavuutta. On olemassa monenlaisia mittaus- ja tutkimustapoja, joilla voidaan arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Perinteisesti tutkimuksen luotettavuutta on kuvattu termeillä reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti kuvaa sitä, onko tutkimuksen tulos mahdollista toistaa. Validiteetti puolestaan sitä, tutkitaanko tutkimuksessa juuri sitä mitä oli tarkoituskin tutkia. (Metsämuuronen, 2007, 64; Hirsjärvi ym. 2012, 231.) Hirsjärven ym. (2012) mukaan niin laadullisessa kuin määrällisessä tutkimuksessa validiutta voidaan tarkentaa muun muassa tutkimusmenetelmien yhteiskäytöllä eli triangulaatiolla. (Hirsjärvi ym. 2012, 233.) Tässä tutkimuksessa käytettiin metodien yhdistämistä eli mixed methods -menetelmää. Laadulliseen tutkimuksen osiossa käytin sisällönanalyysia sekä määrällisen tutkimuksen osiossa Kruskal-Wallis H-testiä ja Mann-Whitney U-testiä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioimisessa reliabiliteetin ja validiteetin käyttöä on kritisoitu, koska ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä. Käsitteinä ne viittaa lähinnä pelkästään määrällisen tutkimuksen luotettavuuteen. Täytyy siis muistaa, ettei laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ole olemassa yhtä yksiselitteistä ohjetta vaan tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena. Sisäinen johdonmukaisuus on Tuomen ja Sarajärven mukaan (2018) tärkeintä. Tutkijan tulee siis antaa lukijoilleen tarpeeksi tietoa, miten hän on tutkimuksen tehnyt, jotta tutkimuksen arvioiminen tutkimuksen tuloksista on mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Sisällönanalyysia ei pysty subjektiivisuutensa takia rinnastamaan esimerkiksi määrällisellä tutkimuksella tuottamiin analyysihin, joten tutkijan on kiinnitettävä erityistä huomiota, että luotettavuutta tutkimuksessa pystytään arvioida. Hsieh ja Shannonin (2005) mukaan sisällönanalyysin haasteena pidetään sitä, ettei tutkija pysty luomaan kokonaisvaltaista ymmärrystä aineistostansa ja tällöin kategorioiden luominen epäonnistuu. Tällöin tutkija voi tehdä havaintoja ja löydöksiä, jotka eivät kuvaa tarkasti aineistoa. (Hsieh & Shannon, 2005, 1280.) Jotta en joutuisi tämän luotettavuusongelman kohteeksi, olen esittänyt tuloksien yhteydessä joitakin sitaatteja ja liitteellä 5 on avattu analyysiprosessiani.

Summamuuttujien luomisen yhteydessä tutkimuksessa on tarkasteltu vanhempien tyytyväisyyttä koulun tarjoamaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen, tarvetta lisätiedolle, vanhempien valmiutta sekä seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tärkeyttä mittaavien muuttujien reliabiliteettia. Tutkimukseni tyytyväisyys koulun tarjoamaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen muuttujien reliabiliteetti eli Cronbachin alfa on .951, tarve lisätiedolle-mittari .993, vanhempien valmius-mittari .856 ja tärkeys-mittari .996. Kaikki mittarit ovat siis luotettavia, koska Cronbachin alfat ovat yli .60. Edellä mainitut korkeat alfat kertoo siitä, että mittarit ovat hyvin yhtenäisiä.

Vaikka usein ajatellaan, että tutkimuksen aihe vaikuttaa eniten vastaamisprosenttiin, niin myös kyselylomakkeella on todella suuri merkitys (Hirsjärvi ym. 2012, 198). Kyselylomakkeessa on tärkeää muistaa, ettei voi kysyä ihan mitä vain mikä olisi mielenkiintoista ja mukavaa tietää, vaan kysymykset täytyy olla tarkkaan mietitty, että ne kysyvät tutkimuksen tarkoituksen kannalta olennaisia ja merkityksellisiä asioita. Jokaiselle kysymykselle on siis löydyttävä perustelut tutkimuksen viitekehyksestä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkimuksessa pyrin avoimilla kysymyksillä tuomaan esille tutkittavien varsinaisia mielipiteitä. Avointen kysymysten vastaukset tukivat strukturoituja vastauksia. (Hirsjärvi ym. 2012, 201.) Tutkimusjoukosta isien osuus jäi pieneksi, jolloin tilastollisesti merkitsevien erojen syntyminen oli vaikeaa, mutta tutkimukseni tulokset ovat suuntaa antavia. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään myös niin, että kaikille tutkimukseen osallistuneille esitettiin samat kysymykset ja samassa järjestyksessä.

Kun Internetiä käytetään aineistonkeruuseen on tutkimusetiikan sekä tietosuojan kannalta suhteellisen selkeää, kun vastaajilla on vapaus päättää, mitä tietoja he itsestään antavat tutkimuksen käyttöön. Se, että käyttää Internetiä aineistonkeruuseen ei sinänsä muuta lainsäädännön soveltamisen kuin tutkimusetiikan perusperiaatteita. Kaikissa tutkimuksissa on pidettävä huolta tutkittavien ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta ja yksityisyyden suojaamisesta. (Kuula, 2011.) Empiirisessä tutkimuksessa on tärkeää, että lähdeaineistoa tuottavia henkilöitä käsitellään ryhmänä, jotta heitä ei pysty tunnistamaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Se, että tutkija pystyy pitämään tutkittavat tunnistamattomana on yksi parhaiten tunnettu ihmistieteiden tutkimuseettisistä normeista (Kuula, 2011). Tässäkin tutkimuksessa pidettiin huolta, ettei ketään voida tunnistaa vastauksista. Vastaajilta ei kysytty henkilötietoja, joten kyselylomakkeen vastauksista ei

pysty yhdistämään kuka on vastannut mitään. Aineistoa käsiteltiin huolellisesti ja luotamuksellisesti Tutkimuseettisten neuvottelukunnan (TENK) antamien ohjeiden mukaisesti. Tutkimuksen valmistuttua huolehdittiin myös tarkoituksenmukaisesta hävittämisestä.

Koska osallistuminen tähän tutkimukseen perustui vapaaehtoisuuteen, on oletettavaa, että tutkimukseen osallistuivat vanhemmat, joilla on aiempaa kiinnostusta aihetta kohtaan tai että he ovat kiinnostuneet jollakin tavalla aiheesta. Tämä tarkoittaa sitä, että vastaukset ovat hyvin saman suuntaisia, koska he pitävät aihetta tärkeänä. Oletettavasti vanhemmat, joita ei aihe niin kiinnosta tai ovat sitä mieltä, että seksuaali- ja turvataitokasvatusta ei tulisi opettaa koulussa, jättivät vastaamatta. Suurta osaa tutkimuksen vastaajista yhdistää oletettavasti myös se, että he ovat kaunistelleet omia vastauksiaan. Ihmisillä on yleensä tarve kaunistella omaa toimintaa, koska kukaan ei halua kertoa omasta huonosta toiminnasta. Vastauksissa tuli paljon ilmi sitä, että vanhemmat puhuivat muiden perheiden ja vanhempien tekemisestä jos kysyttiin haasteista, mutta omasta tekemisestä ei mainittu sanallakaan. Aihe saattaa olla monelle herkkä ja vaikea, joten omat taidot asiasta keskusteluun voi olla heikot.

8 Pohdinta

Tutkimukseni aihe on ajankohtainen, koska vanhemmat ostavat yhä nuoremmille lapsille älylaitteita. Toiset ostavat älypuhelimia, jotta saavat lapsensa kiinni heti tarvittaessa, kun taas toiset ostavat älylaitteita, jotta lapset pystyisivät viihdyttämään itse itseään videoita katsellen. Vanhempien on helppo kotona opettaa jo taaperoikäisille lapsille, että esimerkiksi tabletilla saa katsoa Youtubesta videoita, jotta äiti tai isä pystyy hetken tekemään omia juttuja. Vanhemmat eivät taida ymmärtää, kuinka paljon virtuaalimaailmassa on vaaroja. Vaikka taaperoikäiset eivät osaisi keskustella kenenkään tuntemattoman kanssa sosiaalisessa mediassa, he voivat silti nähdä sieltä sopimatonta materiaalia.

Kouluterveyskyselyn (2019) tulokset osoittavat, että pieni osa alakouluikäisistä lapsista on kokenut seksuaalista kommentointia, ehdottelua, viestittelyä tai kuvamateriaalin näyttämistä. Heistä vain alle puolet ovat uskaltaneet kertoa kokemuksistaan luottamalleen aikuiselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019a.) Nämä tulokset vahvistavat sitä, että seksuaali- ja turvataitokasvatus tulisi aloittaa tarpeeksi aikaisin, koska jo alakouluikäiset raportoivat joutuneensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi. On huolestuttavaa, että vain puolet ovat uskaltaneet kertoa kokemuksistaan aikuiselle. Vaikka vanhemmat raportoivat tutkimuksessani, että he kokevat keskustelun lasten kanssa seksuaali- ja turvataitokasvatuksen aiheista olevan helppoa, niin kokevatko lapset samalla tavalla. Olisikin ehdottoman tärkeää saada lapsille kannustavaa ja positiivista seksuaali- ja turvataitokasvatusta, jotta he osaisivat ja pystyisivät toimimaan oikein myös silloin, jos he altistuvat esimerkiksi seksuaaliselle häirinnälle.

Kouluterveyskyselyn (2019) tulokset osoittavat myös, että yläkouluikäisistä pojista noin 7 % on kokenut häiritsevää seksuaalista ahdistelua puhelimessa tai netissä, kun taas tyttöjen osuus oli jopa 27 % (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019b). On mielenkiintoista, että tutkimuksessani vanhemmat, joilla on poikalapsia pitivät enemmän tärkeänä koulussa järjestettävää seksuaali- ja turvataitokasvatusta kuin vanhemmat, joilla on tyttölapsia tai tyttö- sekä poikalapsia. Ennakko-oletuksena oli, että vanhemmat, joilla on tyttölapsia pitäisivät seksuaali- ja turvataitokasvatusta tärkeämpänä kuin poikalasten vanhemmat.

On mielenkiintoista, että elämme maailmassa, jossa sosiaalinen media ja media ylipääntään on todella vahvasti joka päiväisessä arjessamme mukana. Mutta meillä ei löydy tapoja opettaa lapsille median vaaroja ja sitä, miten sosiaalisessa mediassa tulisi käyttäytyä, jotta se olisi turvallista. Jotkut vanhemmat elävät siinä uskossa, että seksuaali- ja turvataitokasvatus kuuluu ainoastaan kouluun opetettavaksi, ei kotiin. Mutta siltikään koulussa ei opeteta seksuaali- ja turvataitokasvatusta erillisenä, omana oppiaineena. Olisi ehdottoman tärkeää, että lapset eivät joutuisi ikinä kaltoin kohdelluksi, mutta jos kukaan ei heille opeta millaista on kaltoinkohtelu ja miten siltä pystytään välttymään, niin luultavasti lapset eivät pysty elämään turvallisessa ympäristössä. On myös erityisen tärkeää, että lapset oppisivat hyväksymään itsensä juuri sellaisena kuin ovat. Koen, että seksuaali- ja turvataitokasvatus olisi juuri sopiva aihe opiskella näitä asioita.

Vanhemmat pohtivat vastauksissaan kodin tarjoaman seksuaali- ja turvataitokasvatuksen puutetta sekä sitä, miten vaikea joidenkin on itse puhua aiheisiin liittyvistä asioista. WHO:n (2010) seksuaalikasvatuksen standardeissa muistutetaan, että vanhempien seksuaalikasvatusta omille lapsilleen tapahtuu koko ajan arkielämässä, vaikka se ei tapahtuisikaan tietoisesti. Se millä tavalla vanhemmat toimivat ja puhuvat seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ja miten he näyttävät tunteitaan, opettavat lasta toimimaan samalla tavalla. Esimerkiksi jos vanhempi ei nimeä sukupuolielimiä, tällöin hän opettaa vaikenemaan seksuaalisuudesta, mikä taas voidaan jollakin tavalla tulkita vaivaantuneisuudeksi. (BZgA & WHO, 2010, 35.) Mielenkiintoista vanhempien vastauksissa oli se, että heidän mielestään lapsille, joille ei opeteta seksuaali- ja turvataitokasvatusta kotona on tärkeää, että heille opetetaan sitä koulussa. Vastauksissa tuli paljon ilmi sitä, ettei lasten kanssa puhuta kotona seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista saatikka sitten turvataidoista. Vanhemmat vierittivät syyt ”muiden niskoille”, kun muilla ei kotona puhuta ja opeteta näihin asioihin liittyvistä aiheista, mutta kyllä meillä kotona puhutaan. Todella vähän tuli vastauksista ilmi, että itse vastaajan kotona ei puhuta tai opeteta seksuaaliterveyteen liittyvistä aiheista. Aivan muutamalla vastaajalla oli rohkeutta raportoida, ettei itse osaa aloittaa keskustelua tai ei tiedä mistä pitäisi lapsen kanssa puhua, joten seksuaali- ja turvataitokasvatusta ei opeteta kotona lainkaan.

Yhdysvaltalaisen tutkimuksen (Vavrus, 2009) mukaan luokanopettajaopiskelijoilta löytyy paljon uusia tietoja miten sukupuoli ja seksuaali-identiteetti muodostuvat, mutta heiltä puuttuu kapasiteetti kriittiseen pohdintaan, joka antaisi tarvittavat työkalut ja edellytykset

toimia lasten ja nuorten parissa. Opettajaopiskelijat tarvitsisivat lisää opetusta seksuaalisuuden rakentumisen ja sukupuoli-identiteetin liittyvien keskustelujen johtamisesta. Vavruksen (2009) mukaan opettajaopiskelijoilla tulisi olla asianmukaisia strategioita, joilla pystyisi vastaamaan suoraan, kun he kohtaavat homofobista ja seksististä keskustelua. (Vavrus, 2009, 389–390.) Myös suomalaiset luokanopettajaopiskelijat tarvitsisivat lisää opetusta seksuaalikasvatukseen liittyvistä aiheista ja heidän tulisi oppia strategioita, joilla viedä seksuaalisuuteen liittyviä keskusteluja eteenpäin. Tällä tavoin suomalaisissa kouluissa seksuaalikasvatuksen tila kohoaisi ja opettajien kynnys seksuaalikasvatuksen opettamisesta laskisi. Kun opettajista tulisi rohkeampi opettaa seksuaalikasvatusta, parantaisi se myös tiedottamista koteihin. Jos opettajalla on hyvät valmiudet suunnitella ja opettaa seksuaalisuuteen liittyviä asioita, olisi hänen helpompi myös tiedottaa kotiin milaista kasvatusta hän tulee toteuttamaan.

Liinamon (2000) mukaan jo vuosituhatien alussa Suomessa selvä kehittämishaaste on ollut seksuaalikasvatuksen sisältöjen sekä opetusmenetelmien kehittäminen. Seksuaalikasvatuksesta pitäisi saada luokka-asteelta toiselle etenevä opintokokonaisuus. Liinamo (2000) mainitsee myös, ettei seksuaalikasvatusta tulisi korostaa pelkästään seksuaalikäyttäytymisenä (yhdyntänä ja siihen liittyvinä riskeinä), koska tällöin lapset saisivat liian kapean kuvan seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta terveydestä. (Liinamo, 2000, 233.) Tässä tutkimuksessa tuli esille, ettei vanhemmat olleet kovin tietoisia siitä, mitä koulussa opetetaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyen. Tällöin heidän tietämys muun muassa seksuaalikasvatuksesta perustuu siihen, miten he ovat itse kyseistä kasvatusta saaneet koulussa. Monen vanhemman vastauksista tuli esille juurikin se, että koulussa seksuaalikasvatus perustuu seksiin eli seksuaaliseen käyttäytymiseen. Olisikin mielenkiintoista saada selville, kuinka moni vanhempi perusti vastauksensa omiin muistoihin eikä faktatietoon.

Vanhemmat pohtivat tutkimuksessa sitä, haluaisivatko he saada lisätietoa miten seksuaali- ja turvataitokasvatusta pystyisi itse toteuttamaan ja jos he haluavat lisätietoa, niin millaista lisätietoa he haluaisivat. Vastauksissa tuli ilmi, että he kokivat haluavansa lisätietoa ja erityisesti konkreettista lisätietoa, esimerkiksi joitakin infopaketteja tai tietovihkosia. Ingman-Friberg ja Cacciatore (2016) ovat julkaisseet *Tue lapsen kehitystä* -julisteen (ks. Liite 3). Juliste on tarkoitettu 0–6-vuotiaiden lasten vanhemmille ja lapsia kasvattaville aikuisille. Julisteen pystyy tulostamaan ilmaiseksi Väestöliiton nettisivuilta ja

julisteen saa myös monella eri kielellä. (Cacciatore & Ingman-Friberg, 2016b, 264–266.) Väestöliitto on myös julkaissut nettisivuillaan Turvataidot ja lapsen keho -julisteen (ks. Liite 2), Hei mitä minussa tapahtuu? -julisteen (ks. Liite 4) sekä tietovihot Uteliaana seksuaalisuudesta ja Tutkimusmatka upeaan kehoon (Väestöliitto, 2020b). Olisi ehdottoman tärkeää, että vanhemmat löytäisivät myös nämä julisteet ja vihot, jotta he pystyisivät hyödyntämään niitä omassa kasvatuksessaan. Mielestäni yksi hyvä vaihtoehto voisi olla, että opettajat ottaisivat esimerkiksi vanhempainillassa puheeksi Väestöliiton tarjoamat tietopakettit, jolloin suuri osa vanhemmista löytäisi apuja ja vinkkejä omaan kasvatukseensa.

Vaikka tämän tutkimuksen tulokset ovat suuntaa antavia ja myös joiltakin osin linjassa aiempiin tutkimustuloksiin, koen, ettei toistettavuus ole kovin luultavaa, koska vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen. On haastavaa löytää uudelleen samanlainen tutkimusjoukko, koska tässä tutkimuksessa tutkimusjoukko ei ollut millään tietyllä tavalla valikoitu. Nykänen (1996) tutki alakoulun 2.–6. luokkalaisten vanhempien mielipiteitä alakoulussa järjestettävästä seksuaaliopetuksesta. Vanhemmilta kysyttiin onko heidän helppo keskustella lastensa kanssa seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista. Tutkimukseen osallistuneista vanhemmista 80 % oli sitä mieltä, että lasten kanssa keskustelu on helppoa. Myös tässä tutkimuksessa 84 % vanhemmista oli sitä mieltä, että seksuaalikasvatuksesta on jollakin tasolla helppo keskustella lasten kanssa. Nykäsen (1996) tutkimuksessa vanhemmat raportoivat, etteivät tiedä mitä seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista lapsille koulussa puhutaan ja he halusivat saada apua ja tukea omaan kasvatustyöhönsä. Myös tässä tutkimuksessa yli puolet eivät tienneet mitä seksuaalikasvatus koulussa sisältää ja 80 % halusi saada jollakin tasolla lisätietoa omaan seksuaalikasvatukseensa. (Nykänen, 1996; ks. myös Liinamo, 2000, 224.) Väestöliiton tekemä Laseke-tutkimus (2014) oli suunnattu 0–6-vuotiaiden lasten vanhemmille, jossa kartoitettiin seksuaalikasvatuksen nykytilaa. Tutkimuksen tulokset osoittivat muun muassa, että vanhemmat kaipaavat tietoja ja malleja, miten seksuaalikasvatusta voisi toteuttaa ja että seksuaalikasvatus tulisi aloittaa suurimman osan vanhempien mielestä ennen kouluikää. (Cacciatore & Ingman-Friberg, 2016c, 32–36; ks. myös Cacciatore & Ingman-Friberg, 2016a, 70.) Nämä ovat myös linjassa tämän tutkimuksen kanssa. Tässä tutkimuksessa hieman yli 40 % oli sitä mieltä, että seksuaalikasvatus tulisi aloittaa ennen kouluikää joko päiväkodissa tai esikoulussa.

Tutkimukseni oli kartoittava tutkimus. Jos tekisin uudelleen tutkimukseni, olisi mielenkiintoista tehdä se hieman kattavammalla otannalla. Tässä tutkimuksessa jäi selvittämättä

äitien ja isien käsitysten erot. Seuraavassa tutkimuksessa erityisesti isien -joukko pitäisi kasvaa, jotta pystyisi vertailemaan eroaako äitien ja isien käsitykset toisistaan. Olisi myös mielenkiintoista saada selville eroaako vanhempien ajatukset ja käsitykset riippuen siitä missä päin Suomea he asuvat. Vanhempien lukumäärän kasvamisen lisäksi olisi kiinnostavaa ottaa oppilaat mukaan tutkimukseen ja vertailla heidän ajatuksiaan ja käsityksiään vanhempien ajatuksiin ja käsityksiin.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää, miten nykyään seksuaali- ja turvataitokasvatusta toteutetaan alakoulussa. Alakoulussa lisääntyy koko ajan älyliitteiden käyttö opetuksessa ja oppilaat saavat niitä itse käyttää, niin miten opettajat kokevat pystyvänsä takaamaan lapsille turvallisen sosiaalisen median käytön. Miten he takaavat, etteivät lapset käytä vääriä sivustoja opetuksen aikana? Mielenkiintoista on myös, aloitetaanko seksuaali- ja turvataitokasvatuksen opettaminen jo heti ensimmäisellä luokalla vai vasta kuudennella luokalla? Opetetaanko kasvatuksia erilleen vai yhdessä? Miten eri kulttuurit ja uskonnot otetaan huomioon seksuaali- ja turvataitokasvatuksen opettamisessa? Olisi myös kiinnostavaa tietää, miten koulut kokevat yhteistyön kodin kanssa seksuaalisuus ja turvataitoihin liittyvissä aiheissa.

LÄHTEET

- Aaltonen, J. (2012). *Turvataitoja nuorille: Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0 (E-kirja)*. (4. uudistettu painos.).
- Alkio, P. & Tuominen, J. (2006). *Seksuaalioikeudet osana ihmisoikeuksia*. Väestötietosarja 11. Helsinki: Väestöliitto.
- Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M., Lajunen, K. & Lahtinen, P. (2014). Tunne- ja turvataitokasvatus tunne- ja turvataitojen edistäjänä. Teoksessa S. Valkama & R. Ala-Luhtala (toim.), *Tunne- ja turvataidot osaamiseksi* (s. 31–38). Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Juvenes Print.
- Berson, I. (2008). Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth. *Journal of School Violence*, 2(1), 5–18.
- Bildjuschkin, K. (2015). Keskeiset käsitteet. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.), *Seksuaalikasvatuksen tueksi* (s. 9–12). Työpaperi 35/2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. (2008). *Seksiä vaatteet päällä*. Helsinki: Tammi.
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. (2010a). Seksuaalisuuden osa-alueet. Teoksessa K. Bildjuschkin & S. Ruuhilahti (toim.), *Selkee!* (s. 115–118). Turku: Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja, 6/2010.
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. (2010b). Voimaa seksuaaliseen kasvuun – Lummemalli Teoksessa K. Bildjuschkin & S. Ruuhilahti (toim.), *Selkee!* (s. 21–28). Turku: Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja, 6/2010.
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. (2012). *Mitä ihmettä? Opas ammattilaisille. Seksuaalikasvatusta 3-9 –vuotiaille*. Helsinki: Nektaria ry.
- Burén, J. & Lunde, C. (2018). Sexting among adolescents: A nuanced and gendered online challenge for young people. *Computers in Human Behavior*, 85, 210–217.
- Cacciatore, R. (2000). Sexual health of children. Teoksessa I. Lottes & O. Kontula (toim.), *New views of sexual health, the case of Finland* (s. 246–267). Helsinki: Population Research Institute, Väestöliitto, The Family Federation of Finland.
- Cacciatore, R. (2015). *Seksuaalikasvatuksen osa-alueet*. Väestöliitto. Luettu 10.5.2020, saatavilla: <https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/4178309/who+8+osa-alueetta.pdf>
- Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. (2016a). Kenellä on seksuaalikasvatuksen vastuu. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 63–70). (1. painos.). Helsinki: Duodecim.

- Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. (2016b). Malleja ja materiaaleja seksuaalikasvatuksen tueksi. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 263–279). (1. painos.). Helsinki: Duodecim.
- Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. (2016c). Väestöliitossa tehty Laseke-tutkimus. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 32–40). (1. painos.). Helsinki: Duodecim.
- Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. WHO:n standardit Euroopassa. Väestöliitto. Luettu 2.5.2020, saatavilla: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/kokonaisvaltainen-seksuaalikasva/standardit/
- Cacciatore, R., Kauppinen, P. & Ingman-Friberg, S. (2016). Turvataidot ovat lapsen oikeus. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 95–109). (1. painos.). Helsinki: Duodecim.
- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela, E. (2019). *Rakkaus, ilo, rohkeus: Seksuaalisuden portaati*. Helsinki: Minerva.
- Gewirtz-Meydan, A., Mitchell, K. J. & Rothman, E. F. (2018). What do kids think about sexting? *Computers in Human Behavior*, 86, 256–265.
- Greenberg, J., Bruess, C. & Conklin, S. (2007). *Exploring the Dimensions of Human Sexuality*. (3. painos). Burlington: Jones & Bartlett Publishers, Inc.
- Hedley, M. & Plano Clark, V. (2019). Multilevel Mixed Methods Research Designs: Advancing a Refined Definition. *Journal of Mixed Methods Research*, 14(2), 1–19.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2012). *Tutki ja kirjoita* (15.–17. painos.). Helsinki: Tammi.
- Holmes Finch, W. (2013). Exploratory Factor Analysis (E-kirja). Teoksessa T. Teo (toim.), *Handbook of quantitative methods for educational research*. (s. 167–186). Rotterdam; Boston; Taipei; Sense Publishers.
- Honkanen, N. (2017). *Onnelliseksi: seksuaalisuus läpi elämänkaaren*. Helsinki: Siltala.
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277–1288.
- Ilmonen, K., Korhonen, E., Lipsanen, L., Kaukoranta, R. & Kotiranta, S. (2019). *Seksuaalioikeudet*. Väestötietosarja 29. Helsinki: Nord Print Oy. Väestöliitto. Luettu 29.4.2020, saatavilla: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/120e750314f5b309d3456a6c6126e217/1588925745/application/pdf/10536394/VALMISWEBseksuaalisuusoiikeus_julkaisu_2019_sissus_WEB.pdf

- Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. (2016). *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä*. Helsinki: Duodecim.
- Jolanki, O. & Karhunen, S. (2010). Renki vai isäntä? Analyysiohjelmat laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi (E-kirja)*. Tampere: Vastapaino.
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s.73–87). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Kontula, O. (2000). Media seksuaalikasvattajana. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes (toim.), *Seksuaaliterveys Suomessa* (237–245). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kontula, O. (2010). Seksin ja seksuaalisuuden merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Teoksessa K. Bildjuschkin & S. Ruuhilahti (toim.), *Selkee!* (s. 119–124). Turku: Turun kaupunki, sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja, 6/2010.
- Kosunen, E., Cacciatore, R. & Hervonen, A. (2003). Seksuaalisuus elämänkaareessa. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim*, 119(3), 209–216. Luettu 18.12.2019, saatavilla: <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2003/3/duo93407?keyword=seksuaaliterveys>
- Korhonen, E., Lipsanen, L. & Yli-Räisänen, H. (2009). *Seksuaalioikeudet kuuluvat kaikille*. Väestötietosarja 18. Helsinki: Väestöliitto. Luettu 3.5.2020, saatavilla: http://vaestoliitto-fi-bin.di-recto.fi/@Bin/04437343c20a8c9e591876341825af3b/1591716402/application/pdf/313043/seksuaalioikeudet_kuuluvat_kaikille.pdf
- Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. (2010). *Portaita pitkin: Lapsen ja nuoren seksuaalisuuden kehittyminen: opas vanhemmille*. Helsinki: WSOY.
- Kuortti, M. & Halonen, M. (2018). *Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokaimmin?*. Duodecim. Luettu 18.12.2019, saatavilla: <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2018/8/duo14270?keyword=seksuaalisuus>
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys (E-kirja)*. Tampere: Vastapaino.
- Laajalahti, A. & Herkama, S. (2018). Laadullinen analyysi Atlas.ti-ohjelmistolla. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s.106–133). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laiho, M., Lampinen, K., Porras, K., Kivinen, T., Aunio, M., Vuento, M., Holmberg, Y. & Takkunen, H. (2011). *Suojele minua kaikelta: Tietoa internetin ja digitaalisen median osuudesta lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön lasten kanssa ja heidän hyväkseen toimiville ammattilaisille*. Yhteistyössä: Pelastakaa Lapset, Väestöliitto, Helsingin kaupunki Sosiaalivirasto, Helsingin poliisilaitos, RISE. Luettu 2.5.2020,

saatavilla: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/2e0697ba4501b48f2786b762317a5a7b/1590060305/application/pdf/1259878/PeLa_SHK_esite_web.pdf

- Lainiala, N. (2016). Media muokkaa asenteita. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 130–136). (1. painos.). Helsinki: Duodecim.
- Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (2012). *Turvataitoja lapsille: Turvataitokasvatuksen oppimateriaali* (6. painos.). Tampere: Juvenes Print.
- Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (2019). *Tunne- ja turvataitoja lapsille: Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali* (2. painos.). Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos.
- Laru, S., Riihonen, R. & Cacciatore, R. (2016). Seksuaalisuuden portaati. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.), *Keho on leikki: Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä* (s. 120–129). (1. painos.). Helsinki: Duodecim.
- Liinamo, A. (2000). Seksuaalikasvatus Suomessa. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes (toim.), *Seksuaalikasvatus Suomessa* (s. 221–236). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lottes, I. (2000). Uusia näkökulmia seksuaaliterveyteen. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes (toim.), *Seksuaalikasvatus Suomessa* (s. 13–35). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Lähdesmäki, S. & Peltonen, H. (2000). Seksuaalikasvatus koulussa. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes (toim.), *Seksuaalikasvatus Suomessa* (s. 208–216). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Maxwell, J. (2015). Expanding the History and Range of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(1), 12–27.
- McAlinden, A.-M. (2006). ”Settin ’em up”: Personal, Familial and Institutional Grooming in the Sexual Abuse of Children. *Social & Legal Studies*, 15(3), 339–362.
- McAlinden, A.-M. (2012). *”Grooming” and the Sexual Abuse of Children: Institutional, Internet, and Familial Dimensions (E-kirja)*. Oxford: University Press.
- Metsämuuronen, J. (2007). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä* (4. uudistettu painos.). International Methelp ky. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Metsämuuronen, J. (2018). Pienten aineistojen tilastollinen testaaminen. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 276–297). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nazarenko, S. (2012). *Mun elämä – mun valinta: Nuorten seksuaalioikeudet ja kehitys*. Väestöliitto. Helsinki: Nordprint Oy.

- Noll, J. G., Shenk, C. E., Barnes, J. E. & Putnam, F. W. (2009). Childhood Abuse, Avatar Choices, and Other Risk Factors Associated With Internet-Initiated Victimization of Adolescent Girls. *Pediatrics* 123(6), e1078–e1083.
- Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys (E-kirja)*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nykänen, M. (1996). *Näkemyksiä ala-asteen seksuaaliopetuksesta*. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 4/1996. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino ja ER-Paino Oy.
- Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Opetushallitus.
- Petersen, J.L. & Hyde, J.S. (2011). Gender Differences in Sexual Attitudes and Behaviors: A Review of Meta-Analytic Results and Large Datasets. *Journal of Sex Research*, 48(2/3), 149–165. Luettu 8.6.2020, saatavilla: <https://www.tandfonline.com.libproxy.helsinki.fi/doi/pdf/10.1080/00224499.2011.551851?needAccess=true>
- Rideout, V.J., Foehr, U.G. & Roberts, D.F. (2010). *Generation M2: Media in the Lives of 8- to 18-Year-Olds*. Luettu 7.6.2020, saatavilla: <https://www.kff.org/wp-content/uploads/2013/01/8010.pdf>
- Riihonen, R., Laru, S. & Cacciatore, R. (2015). Ihmisen psykoseksuaalinen kehitys. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.), *Seksuaalikasvatuksen tueksi* (s.47–55). Työpäperi 35/2015. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos.
- Ruuhilahti, S. & Bildjuschkin, K. (2011). *Lumme-malli: Voimaa seksuaaliseen kasvuun*. Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen julkaisuja. Turku: Nektaria.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.), *Haastattelun analyysi* (s.9–36). Tampere: Vastapaino.
- Ryttyläinen, K. & Valkama, S. (2010). *Seksuaalisuus hoitotyössä*. Helsinki: Edita.
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Olafsson, K., Livingstone, S. & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU Kids Online. Luettu 30.4.2020, saatavilla: <http://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-10Feb2020.pdf>
- Starss, A., Ezech, A., Barker, G., Basu, A., Bertrand, J., Blum, R., Coll-Seck, A., Grover, A., Laski, L., Roa, M., Sathar, Z., Say, L., Serour, G., Singh, S., Stenberg, K., Temmerman, M., Biddlecom, A., Popinchalk, A., Summers, C. & Ashford, L. S. (2018). Accelerate progress—sexual and reproductive health and rights for all: Report of the Guttmacher–Lancet Commission. *The Lancet*, 391(10140), 2642–2692.
- Terveystieteen ja hyvinvoinninlaitos (2019a). *Kouluterveyskyselyn tulokset 2017 ja 2019. Perusopetus 4. ja 5. luokan oppilaat*. Luettu 1.6.2020, saatavilla:

https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/fact_ktk_ktk4?row=measure-200141&column=area-87869.&column=time-403056&column=gender-143993&fo=1

- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (2019b). *Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006–2019*. Luettu 1.6.2020, saatavilla: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/fact_ktk_ktk1?row=measure-199290&column=area-87869.&column=time-403056.&column=161293L&column=gender-143993&fo=1
- The Federal Centre for Health Education (BZgA) & World Health Organization (WHO). (2010). *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille*. Helsinki: Valopaino Oy. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Tolman, D. L. & McClelland, S. I. (2011). Normative Sexuality Development in Adolescence: A Decade in Review 2000–2009. *Journal of Research on Adolescence* 21(1), 242–255.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (E-kirja)*. (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valli, R. (2018a). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 92–116). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, R. (2018b). Vastausten tulkinta määrällisessä tutkimuksessa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 261–275). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 117–128.) Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vavrus, M. (2009). Sexuality, schooling, and teacher identity formation: A critical pedagogy for teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 25, 383–390. Luettu 24.5.2020, saatavilla: <https://www.sciencedirect-com.libproxy.helsinki.fi/science/article/pii/S0742051X08001571?via%3Dihub>
- Vehkaoja, S., Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. *Uteliaana seksuaalisuudesta: Tavalinen ja huolestuttava käytös alle kouluikäisillä lapsilla*. Väestöliitto. Luettu 3.5.2020, saatavilla: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/f63e748404cc935809af43bdccacb207/1590523942/application/pdf/9351263/Uteliaana%20seksuaalisuudesta%20-tietovihko.pdf>
- Vilkka, H. (2010). *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. (4. uudistettu painos.). Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Väestöliitto. (2020a). *Turvataidot ja lapsen keho: tieto, taito ja asenne*. Luettu 10.5.2020, saatavilla: <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/ae63058fab35343b9a1841ca136f3fbb/1588677434/application/pdf/6053282/Turvataidot%20ja%20lapsen%20keho.pdf>
- Väestöliitto. (2020b). *Lapsi ja seksuaalisuus*. Luettu 10.5.2020, saatavilla: https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/
- World Health Organization. (2015). *Sexual health, human rights and the law*. Research for impact. Geneva: WHO Document Production Services. Luettu 2.5.2020, saatavilla: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/175556/9789241564984_eng.pdf?sequence=1

LIITTEET

LIITE 1. E-lomakekysely

Lasten sosiaalisen median käytön riskit ja alakoulun opetus – Oppilaiden vanhempien käsityksiä seksuaali- ja turvataitokasvatuksen mahdollisuuksista ja avuista turvalliseen sosiaalisen median käyttöön

Hei sinä alakoulukäisen lapsen vanhempi/huoltaja,

Opiskelen luokanopettajaksi Helsingin yliopistossa. Teen pro gradu -tutkielmani ja tarvitsisin kovasti apuasi tutkielman teossa. Tarkoitukseni täällä kyselylomakkeella on kartoittaa vanhempien käsityksiä lapsen sosiaalisen median käytöstä sekä koulussa tapahtuvasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta.

TAUSTAA TUTKIMUKSELLE:

Seksuaaliopetus alkaa alakoulussa integroituna eri oppiaineisiin. Yläkoulussa terveystieto sisältää myös seksuaaliterveysteemoja. Vaikka **Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)** määrittävät suuntaviivat opetukselle, niin viime kädessä koulut ja opettajat itse päättävät, miten he opetuksen toteuttavat. Kunnat ja koulut saavat tänä päivänä räätälöidä opetuksestaan oman näkönsä. Kuten muussakin opetuksessa, seksuaalikasvatuksen sisältö ja laatu riippuvat opettajan motivaatiosta ja osaamisesta.

Opetussuunnitelman mukaan turvataitokasvatusta järjestetään alakoulussa ympäristöopin oppitunneilla. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus väkivallasta, häirinnästä ja hyväksikäytöstä vapaaseen elämään. Turvataitokasvatuksella vahvistetaan nuoren omia voimavaroja, lisätään tietoa seksuaalioikeuksista sekä tuetaan tunnetaitojen kehittymistä.

Jo alakoulukäisillä lapsilla on nykyisin usein omat älypuhelimet ja heillä on vapaa pääsy Internetiin. Tietävätkö lapset ja nuoret miten siellä toimitaan? Virtuaalimaailman vuorovaikutus poikkeaa monilta osin 'tosielämästä', eikä aikuisen valvolla silmällä ole useinkaan pääsyä lasten ja nuorten nettiseikkailuihin. Siksi on tärkeää kehittää lapsien ja nuorien omia tietoja ja taitoja suojataksaan itseään myös nettimaailmassa.

Tässä tutkimuksessa turvataidoilla tarkoitetaan tietoja ja taitoja, jotka liittyvät seksuaalisuuteen ja turvalliseen sosiaalisen median käyttöön, ei esimerkiksi paloturvallisuus taitoja tai liikenneturva taitoja.

Olen kiitollinen jos voit osallistua tähän tutkimukseen. Vastaajien henkilötietoja ei kysytä eikä kyselylomakkeen vastauksia voida yhdistää vastaajiin. Tulen käsittelemään kaikkia vastauksia ehdottoman luottamuksellisesti Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) antamien ohjeiden mukaisesti.

Jos sinulle tulee jotakin kysyttävää, ota yhteyttä:
janika.mollanen@helsinki.fi

Tutkimukseni ohjaajana toimii prof. Anna Ulto.

Ystävällisin terveisin,
Janika Mollanen

Oletko?

- ☐ alle 25 –vuotias
- ☐ 25-29 –vuotias
- ☐ 30-34 –vuotias
- ☐ 35-39 –vuotias
- ☐ 40-44 –vuotias
- ☐ 45-49 –vuotias
- ☐ 50-54 –vuotias
- ☐ 55 –vuotias tai yli

Mikä on koulutustasosi?

- ☐ Peruskoulu
- ☐ Lukio / ammatikoulu
- ☐ Korkeakoulu / ammattikorkeakoulu
- ☐ Muu:

Mitä seksuaalikasvatusta mielestäsi tarkoittaa, ja mitä sen pitäisi sisältää?

Mitä turvataitokasvatusta mielestäsi tarkoittaa, ja mitä sen pitäisi sisältää?

Kysymyksiä

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Onko lapsesi/huollettavasi saanut seksuaalikasvatusta koulussa?	☐	☐	☐
Onko lapsesi/huollettavasi saanut turvataitokasvatusta koulussa?	☐	☐	☐
Oletko keskustellut lapsesi/huollettavasi kanssa seksuaalisuudesta?	☐	☐	☐
Oletko keskustellut lapsesi/huollettavasi kanssa turvataidoista?	☐	☐	☐

Mieliipiteet

	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Osittain eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Minun on helppo keskustella seksuaalikasvatukseen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Minun on helppo keskustella turvataitokasvatukseen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
On tärkeää, että koulussa järjestetään seksuaalikasvatusta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
On tärkeää, että koulussa järjestetään turvataitokasvatusta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapseni/huollettavani koulussa saama seksuaalikasvatus on riittävää.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapseni/huollettavani koulussa saama turvataitokasvatus on riittävää.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän tarpeeksi seksuaalikasvatuksesta voidakseni keskustella siihen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän tarpeeksi turvataitokasvatuksesta voidakseni keskustella siihen liittyvistä teemoista lapseni kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mitä koulun seksuaalikasvatus sisältää.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän, mitä koulun turvataitokasvatus sisältää.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Saan riittävästi tietoa koulun seksuaalikasvatuksesta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Saan riittävästi tietoa koulun turvataitokasvatuksesta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tarvitsen lisätietoa siitä, kuinka vanhempana/huoltajana voin toteuttaa seksuaalikasvatusta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tarvitsen lisätietoa siitä, kuinka vanhempana/huoltajana voin toteuttaa turvataitokasvatusta.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Seksuaali- ja turvataitokasvatuksen aloitus

	Päiväkodissa	Esikoulussa	1. - 2. luokalla	3. - 4. luokalla	5. - 6. luokalla	Yläkoulussa
Seksuaalikasvatus pitäisi mielestäni aloittaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turvataitokasvatus pitäisi mielestäni aloittaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kuka seksuaali- ja/tai turvataitokasvatusta opettaa lapsellesi/huollettavallesi koulussa?

☐ Luokanopettaja

☐ Aineenopettaja:

☐ Terveystieteiden opettaja

☐ Jokin muu tahon:

☐ En osaa sanoa

Jos mielestäsi seksuaali- ja turvataitokasvatusta pitää opettaa edes jollakin tasolla koulussa, kerro miksi.

Sosiaalinen media

	En lainkaan	Meiko vähän	Meiko paljon	Erittäin paljon
Olen ollut huolissani lapseni/huollettavani sosiaalisen median käytöstä.	☐	☐	☐	☐
Olen keskustellut lapseni/huollettavani kanssa sosiaalisen median vaaroista.	☐	☐	☐	☐

Jos olet ollut huolissasi lapsesi/huollettavasi sosiaalisen median käytöstä, kerro miksi olet ollut huolissasi.

Jos koet sosiaalisessa mediassa olevan vaaroja, kerro millaisia vaaroja.

Jos olet keskustellut seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä asioista lapsesi/huollettavasi kanssa, mistä olette keskustelleet?

- ☐ Ehkäisy
- ☐ Ihmisen biologinen sukupuoli
- ☐ Lasten oikeudet
- ☐ Seksuaalisuus
- ☐ Seksuaalisuus mediassa / sosiaalisessa mediassa
- ☐ Sukupuoli-identiteetti
- ☐ Tiedonhaku
- ☐ Tunteet
- ☐ Turvataidot
- ☐ Jokin muu, mikä?

Kerro esimerkkejä mitkä/millaisia keskusteluja olette käyneet seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyvistä asioista.

Jos koet tarvitsevasi lisää tietoa siitä, kuinka seksuaali- ja turvataitokasvatusta voi toteuttaa, kerro mistä haluaisit tietää enemmän?

Kerro millaista ja miten olet itse saanut seksuaalikasvatusta tai turvataitokasvatusta, tai molempia.

Oletko lapsesi/huollettavasi

- ☐ Äiti
- ☐ Isä
- ☐ Huoltaja

Perheen rakenne

- ☐ Kaksi biologista vanhempaa
- ☐ Yksinhuoltaja
- ☐ Yhteishuoltajuus
- ☐ Uusioperhe
- ☐ Adoptio- / sijaisvanhemmat
- ☐ Muu, mikä?

Lapsesi/huollettavani sukupuoli

- ☐ Tyttö
- ☐ Poika
- ☐ Muu

Kuinka monta alakoululukikäistä lasta/huollettavaa perheeseen kuuluu?

Lapsesi/huollettavani ikä/väät

Lapsella/huollettavallani

- ☐ on oma älypuhelin, jota saa käyttää koska vain
- ☐ on oma älypuhelin, jota saa käyttää vanhempien/hoitajien antamien rajoitusten mukaisesti
- ☐ on käytössä vanhemman/hoitajan älypuhelin
- ☐ on käytössä sisaruksen kanssa yhteinen älypuhelin
- ☐ ei ole käytössä älypuhelinia

Uskotko tietäväsi, mitä sovelluksia lapsesi/huollettavasi käyttää sosiaalisessa mediassa?

- ☐ Kyllä, tiedän kaikki lapseni/huollettavani käyttämät sovellukset
- ☐ En tiedä kaikkia
- ☐ En tiedä yhtäkään

Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, kerro mitä sovelluksia lapsesi/huollettavasi käyttää?

- ☐ Facebook
- ☐ FB Messenger
- ☐ Instagram
- ☐ Snapchat
- ☐ TikTok
- ☐ Twitter
- ☐ Whatsapp
- ☐ YouTube
- ☐ Jokin muu, mikä?

LIITE 2. Turvataidot ja lapsen keho -juliste

TURVATAIDOT JA LAPSEN KEHO

TIETO, TAITO JA ASENNE

NIMET IHMISSKEHON ERI OSILLE

MITÄ LAPSEN TULEE TIEDÄÄ

Kerro lapselle ihmiskehon kaikista eri osista.
Opeta lapselle sanat, joilla kehon eri osia kutsutaan.
Tutustu lapsen kanssa ihmiskehoon eri tavoin: katsokaa kuvia, piirtäkää ja leikkikää.

MITÄ LAPSEN TULEE OSATA

Lapsi tietää, että kaikista kehon osista saa puhua aikuisten ja muiden lasten kanssa.
Lapsi osaa puhua omasta kehostaan.
Lapsi osaa käyttää sopivia ja hyväksyttyjä nimiä kehon osista.

MITEN LAPSI SUHTAUTUU KEHOONSA

Ihmiskehon kaikki osat ovat yhtä hyviä.
On tärkeää arvostaa ja hoitaa omaa kehoa.
Kaikenlaiset kehot ovat yhtä hyviä.
On hyvä, että on monenlaisia kehoja.

UIMAPUKU- SÄÄNTÖ

MITÄ LAPSEN TULEE TIEDÄÄ

Kerro lapselle, että uimapuvun alla olevat kehon osat ovat lapsen omia alueita.
Lapsi saa määrätä niistä itse.
Kukaan ei saa koskea uimapuvun alla olevia paikkoja, katsoa niitä tai puhua niistä ilman lapsen lupaa.
Tutustu lapsen kanssa uimapuku-sääntöön eri tavoin: katsokaa kuvia, piirtäkää ja leikkikää.

MITÄ LAPSEN TULEE OSATA

Lapsi erottaa kehon yksityiset alueet, joita ei tarvitse näyttää kenellekään, jos ei halua.
Lapsi tietää, että toinen voi katsoa tai tutkia toisen uimapuvun alla olevia paikkoja vain, jos se on molempien mielestä sallittua ja mukavaa.
Lapsi tuntee uimapukusäännön ja osaa sanoa ei, jos joku rikkoo sääntöä.

MITEN LAPSI SUHTAUTUU KEHOONSA

Kehossa on erityisiä, yksityisiä ja arvokkaita paikkoja.
Niitä pitää ja saa suojata.
Niitä ei näytetä kaikille, vaikka ne ovat hyviä ja arvokkaita.

KOSKETUKSEN SÄÄNTÖ

MITÄ LAPSEN TULEE TIEDÄÄ

Kerro lapselle, millä eri tavoilla toista voi koskettaa.
Toista ihmistä saa koskettaa vain, jos se tuntuu toisen mielestä mukavalta ja sallitulta.
Kosketus ei saa tuntua pahalta kehossa, eikä siitä saa tulla paha mieli.
Jokainen tietää itse parhaiten, miltä kosketus tuntuu ja haluaako sitä.
Hyvä kosketus ei ole salaisuus.
Hyvästä kosketuksesta tulee turvallinen ja hyvä olo.
Huono kosketus sattuu, pelottaa tai suututtaa.

MITÄ LAPSEN TULEE OSATA

Lapsi osaa kysyä luvan, ennen kuin koskettaa toista, esimerkiksi suukottaa tai koskee yksityisiä paikkoja.
Lapsi osaa tunnistaa, että on erilaisia kosketuksia, jotka tuntuvat eri tavoin.
Lapsi osaa tunnistaa oman tunteensa.
Lapsi osaa sanoa ei, jos ei halua kosketusta.
Lapsi uskoo, jos toinen lapsi sanoo ei kosketukselle.

MITEN LAPSI SUHTAUTUU KEHOONSA

Lapsella on valta päättää siitä, kuka koskettaa hänen kehoaan.
Toisen ihmisen kehoa pitää aina kunnioittaa.
Kaikilla on oikeus määrätä omasta kehostaan, ja sitä pitää aina kunnioittaa.
Kukaan ei saa puhua rumalla tavalla kenenkään kehosta, sillä se voi satuttaa ja tuntuu toisesta pahalta.

KOLMEN KOHDAN SÄÄNTÖ

MITÄ LAPSEN TULEE TIEDÄÄ

Opeta lapselle kolmen kohdan sääntö.
Jos jokin tilanne tai kosketus tuntuu pahalta:
1. Sano Ei.
2. Lähde pois.
3. Kerro tutulle ja turvalliselle aikuiselle.

MITÄ LAPSEN TULEE OSATA

Lapsi osaa toimia oikealla tavalla, jos tilanne on pelottava tai tuntuu pahalta.
Lapsi osaa tunnistaa pahalta tuntuva kosketuksen ja läheisyyden ja kieltäytyä siitä, jos se tuntuu pahalta.
Lapsi osaa hakea apua.

MITEN LAPSI SUHTAUTUU KEHOONSA

Lapsi saa puolustaa itseään.
Aikuiset auttavat lasta noudattamaan kolmen kohdan sääntöä.
Lapsi voi ja saa hakea aikuisilta apua.
Turvallisille aikuisille kannattaa kertoa, jos kosketus on tuntunut pahalta.

vaestoliitto.fi/lapsijaseksuaalisuus

Väestöliitto

SELKO

EMMA & ELIAS
PIDETÄÄN HUOLTA LAPSISTA

RAY
RÄÄJÄT YHDESSÄ

LIITE 5. Esimerkki sisällönanalyysin etenemisestä.

TAULUKKO 4. Esimerkki aineiston redusoinnista.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
"Kun luokassa /ryhmässä asiasta puhutaan, kuulee lapsi mahdollisesti samalla kavereiden kommentteja asiasta ja he voivat yhdessä jatkaa keskustelua. Ei tarvitse silloin jutella huhupuheidenv pohjalta vaan on saatu jo luotettavampaa tietopohjan asiaan."	Vertaistuki ja faktatiedon saanti lapselle tärkeää.
"No ehkä juuri siitä, miten nämä asiat voitaisiin luontevasti ja lapsen kannalta järkevästi ottaa esiin. Nyt tätä kasvatusta tehdään vähän samalla kun edetään. Olisi kiva, jos tästä löytyisi vaikka joku vihkonen avuksi."	Miten nämä asiat voitaisiin luontevasti ja järkevästi ottaa esiin. Lisätiedoksi vihkonen.
"Välillä iskee huoli, että voiko olla niin, että tiedossani ei olekaan kaikki sivustot ja niiden mahdolliset vaarat, joilla lapseni vierailee tai voiko olla niin, että yhteisistä säännöistä ei pidetäkään aina kiinni. Sääntönä meillä on ollut, että esim. Tiktokissa mitään ei saa laittaa vieraiden näkyviin. En haluaisi kytätä, enkä myöskään varoitella liikaa asioista, jos ne eivät olekaan vielä ajankohtaisia."	Huoli, ettei vanhempi tiedä lapsen kaikkia sovelluksia. Huoli myös, milloin seksuaali- ja turvataitokasvatus ajankohtaista.

TAULUKKO 5. Esimerkki aineiston klusteroinnista.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Vertaistuki ja faktatiedon saanti lapselle tärkeää.	Vertaistuki
Miten nämä asiat voitaisiin luontevasti ja järkevästi ottaa esiin. Lisätiedoksi vihkonen.	Lisätiedot
Huoli, ettei vanhempi tiedä lapsen kaikkia sovelluksia. Huoli myös, milloin seksuaali- ja turvataitokasvatus ajankohtaista.	Epätietoisuus

TAULUKKO 6. Esimerkki aineiston abstrahoinnista.

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Vertaistuki	Seksuaali- ja turvataitojen opetus koulussa	Miksi koulussa seksuaali- ja turvataito- kasvatuksen opettaminen tärkeää.
Lisätiedot	Vanhempien omat valmiudet	Lisätietoa, miten itse voisi toteuttaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta.
Epätietoisuus	Sosiaalisen median vaarat	Millaisia vaaroja lasten sosiaalisen median käytössä voi olla.